

ZMĬNA

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ЖІНКИ В МЕДІА ТА АКТИВІЗМІ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Жінки в медіа та активізмі: виклики, ризики та можливості в умовах війни: Аналітичний звіт / Белошенко А., Роді А.; ред. Печончик Т., Синюк О., Юзик І.; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2025. – 120 с.

Це дослідження описує виклики для діяльності жінок, які беруть активну участь у громадському житті країни, ініціюють, висвітлюють або підтримують соціальні, політичні, культурні, правозахисні зміни в умовах російсько-української війни та воєнного стану в Україні. Узагальнено результати документування випадків переслідування і тиску на жінок-активісток і журналісток, а також соціологічного дослідження про становище активісток, правозахисниць, медійниць і волонтерок, про їх можливості працювати в обраній сфері й про перешкоди, з якими вони стикаються. Звіт призначений для широкого кола читачів, включаючи представників органів державної влади та міжнародних організацій, які відповідають за захист прав людини, підтримку громадянського суспільства і гендерну рівність, дослідників, представників неурядового сектору та медіаспільноти.

Авторки звіту:

Алла Белошенко, аналітикиня Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва

Анастасія Роді, журналістка, дослідниця Європейського університету Віадрина

Вступне слово – **Тамара Марценюк**, к. соц. н., доцентка кафедри соціології Національного університету «Киево-Могилянська академія», авторка книги «Непохитні. Історія українського правозахисту в інтерв'ю» (Creative Women Publishing, 2025)

Центр прав людини ZMINA — українська правозахисна організація, яка працює у сфері захисту свободи слова, протидії дискримінації, попередження катувань і жорстокого поводження, підтримки правозахисників і громадських активістів, а також документування міжнародних злочинів та захисту прав потерпілих внаслідок війни.

Сайт організації: zmina.ua

Голова антикорупційного центру «Межа»
Мартина Богуславець. Протести на
підтримку НАБУ і САП, Київ, липень 2025 рік.
Фото – Фейсбук.

ЗМІСТ

Вступ. Видимість активізму українських жінок у часи російсько-української війни	6
Резюме дослідження	9
Методологія	14
Розділ 1. Вплив повномасштабної війни на жіночий активізм в Україні: результати соціологічного дослідження	19
1.1. Результати глибинних інтерв'ю з активістками	20
Особисті ризики та безпосередні загрози	20
Трансформація активізму в умовах повномасштабної війни	24
Оцінка державних (правоохоронних) механізмів захисту	26
Чинники неефективності захисту активісток з боку правоохоронних органів	28
Неформальні механізми захисту та підтримки активісток	31
Законодавство та підтримка: запити активісток до держави	33
Нові можливості та старі стереотипи	35
Місце проживання як окремий чинник вразливості жінок-активісток	40
1.2. Результати кількісного опитування жінок-активісток	41
Частота, зміст і спрямованість переслідування жінок-активісток в Україні	42
Особистий досвід переслідувань через громадський активізм	44
Поінформованість про види підтримки, особистий досвід звернень та спроможність держави захищати активісток	47
Ймовірність загроз та відчуття страху через активну громадянську позицію	50
Основні перешкоди для жінок у веденні громадянської активності	53
Сфери активізму, виклики для професійного зростання та оцінка солідарності під час повномасштабної війни	55
Розділ 2. Ситуація з переслідуванням активісток на підконтрольній уряду України території	57
2.1. Загальний огляд випадків тиску на активісток на підконтрольній уряду України території	58
2.2. Опис окремих випадків	61
Євгенія Садовська, Дарія Базилевич, Ярина Базилевич	61
Римма Бараненко	62
Ірина Байраченко	63
Анастасія Кольвах	63
Тетяна Кулик	63
Ольга Ковальова	64

Моніка Андрушевська	65
Катерина Ключко	66
Веста Гунченко	67
Людмила Франковська	67
Вікторія Дмитренко	68
Анна Шандра	68
Ганна Шелест	70
Альона Балкова	70
Антоніна Корнієнко	71
Софія Бакун	72
Альона Федорова	73
Тетяна Чижик	73
Юлія Петушинська	74
Катерина Онопрієнко	74
Олена Гнітецька	75
Михайлина Скорик	76
Ірина Федорів, Анна Кирій	77
Севгіль Мусаєва, Ірина Герасимова	78
Надія Чучвага	80
Аліна Кондратенко	81
Марія Івановська	82
Ксенія Термасіна	83
Мар'яна Вербовська, Наталя Онисько	83
Мартина Богуславець	84
Ярослава Вольвач	85
Олена Мудра, Оксана Станкевич-Волосянчук, Наталія Вишневська	87
Розділ 3. Результати надання термінової підтримки та правової допомоги активістам у біді: інтерв'ю з бенефіціарками	89
3.1. Основна інформація про програму підтримки Центру прав людини ZMINA	90
3.2. Інтерв'ю з бенефіціарками	94
Таїсія Кутузова, журналістка, Київ	94
Альона Федорова, волонтерка, Покровськ-Дніпро	96
Катерина Онопрієнко, активістка, Черкаська обл.	98
Альона Яцина, журналістка, Суми	100
Олена Набокова, волонтерка, Запоріжжя	102
Мар'яна Вербовська, журналістка, Львів	104
Олена Ф., волонтерка, Херсон	106
Висновки	108
Рекомендації	110
Додаток 1. Таблиці до кількісного соціологічного опитування	112

ВСТУП. ВИДИМІСТЬ АКТИВІЗМУ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК У ЧАСИ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Участь українських жінок у різноманітних формах активізму має історичну тяглість і давні традиції. Однак не завжди було достатньо інформації про діяльність жінок на благо громади й українського суспільства загалом. Йдеться про видимість як ознаку визнання важливості внеску половини суспільства в його добробут і розвиток.

Ситуація щодо помітності ролі жінок у волонтерстві та активізмі почала змінюватися з часів протестів 2013-2014 років на ЄвроМайдані, відомих як Революція гідності. Жінки були тими, хто «робив революцію» нарівні з чоловіками, а не лише «допомагав» їй робити. Коли розпочалася російсько-українська війна в 2014 році, жінки активно доєдналися до військової та невійськової діяльності, організували різні форми волонтерства. Бувало так, що інтереси і потреби тих, кому вони допомагали, жінки ставили на перше місце, ігноруючи ті гендеровані виклики, з якими вони змушені стикатися – гендерні стереотипи, дискримінація, насильство.

Тому це дослідження покликане з'ясувати становище активісток, правозахисниць, журналісток і волонтерок в Україні, підсвітити роль і значення жінок в суспільстві та активізмі. Крім того, увага приділена прогалинам та ефективним механізмам підтримки та захисту активісток на різних рівнях – від локальних громад до державних інституцій.

Виконано чималий обсяг роботи щодо збору емпіричної інформації.

Так, «Фонд Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з Центром прав людини ZMINA провели онлайн-опитування 122 активісток, присвячене проблемам переслідування представниць громадянського суспільства. Результати цього опитування надали можливість виявити виклики та вразливості, з якими стикаються активістки через свою громадянську позицію у реальному житті та онлайн-просторі. Деякі запитання надають змогу відстежити гендерно чутливі особливості відповідей. Наприклад, усе ж таки опитані жінки схильні вважати, що *«жінки-активістки частіше зазнають переслідувань, ніж чоловіки-активісти»*, зокрема, 44% підтримали цю відповідь (на противагу 35%, які зазначили, що і жінки, і чоловіки в активізмі зазнають однаковою мірою переслідувань).

Онлайн-заякування та погрози у соціальних мережах виявилися доволі популярною формою переслідувань жінок. Аби перевірити проблематику іншим соціологічним методом, у глибоких інтерв'ю у респонденток також уточнювали це запитання. Опитані жінки активно відзначали зростання цифрових загроз як один із ключових ризиків для своєї діяльності.

Задля кращого розуміння ситуації і аби почути голоси активісток, з ними було проведено 31 глибинне інтерв'ю. У цьому випадку цінними є цитати з інтерв'ю, які додатково ілюструють інформацію, що отримана іншим методом. Респондентки говорять про свою агентність, страхи та їх відсутність, трансформацію активізму в умовах повномасштабної війни, зміну гендерних ролей, пов'язану з російсько-українською війною, успіхи і виклики співпраці з державними інституціями, українськими і міжнародними громадськими організаціями.

Привертає увагу цитата про неунікність критики стосовно власної діяльності: *«Якщо ти щось робиш, обов'язково будуть хейтери, обов'язково будуть ті, кому це не подобатиметься»*. Водночас маємо випадки, коли поліція не завжди фахово реагує на звернення активісток щодо нападів на них. Тому активістки змушені самоорганізовуватися, аби вирішувати ці питання. Окрім того, респондентки зазначали, що звертаються за допомогою до різних громадських організацій, як-от: «Жінки в медіа», «Феміністична майстерня», ХЖО «Сфера», ZMINA. Отже, підтримка спільноти, солідарність є важливими для активностей у сферах правозахисту, журналістської діяльності й волонтерства.

У дослідженні також актуалізовано проблематику гендерної (не)рівності, поширених гендерних стереотипів щодо ролі жінок у суспільстві, які респондентки змушені долати і при цьому докладати більше зусиль, ніж чоловіки, аби бути видимими. Очікувано, що гендерно чутливим викликом для жінок виявилася необхідність поєднувати роботу, активізм і доглядову працю.

У висновках дослідження зауважено про системність переслідування активісток, труднощі з вирішенням проблемних ситуацій за допомогою державних органів. У групу ризику найчастіше потрапляють респондентки, які проживають у малих населених пунктах, належать до старшої вікової групи та не мають офіційної зайнятості.

Держава не забезпечує належного захисту прав активістів і активісток – висновок цього дослідження, який потребує додаткової уваги. Зокрема, респондентки назвали такі заходи державної підтримки: ефективне розслідування погроз і нападів, притягнення винних до відповідальності, реагування на онлайн-цькування, посилення цифрової безпеки, надання психосоціальної підтримки та забезпечення фізичного захисту в разі доведеної загрози.

Важливим висновком дослідження є те, що для жінок сам факт активної громадянської позиції та публічної діяльності незалежно від рівня посади чи впливу створює високий ризик стати об'єктом тиску, знецінення або нападів.

Досить ілюстративними щодо переслідувань і проблем виявилися результати моніторингу. В його межах виокремлено декілька видів атак, які наповнені конкретним прикладами. Зокрема, йдеться про вбивства активісток або їхню загибель чи поранення внаслідок російських ударів, фізичні напади, пошкодження майна, погрози, тиск, залякування, юридичне переслідування, перешкоджання діяльності, кібербулінг та дискредитаційні кампанії.

Цінними також є рекомендації, які пропонує дослідження. Увагу привертає необхідність застосування гендерно чутливого підходу в роботі з активістками, розуміння особливостей гендерно зумовленого насильства, зокрема, й онлайн, уміння реагувати на нього. Загалом рекомендовано як підсилити наявні механізми підтримки активісток і правозахисниць, так і розробити більш дієві, аби покращити становище жінок у правозахисті.

Результати цього комплексного та практично орієнтованого дослідження стануть в нагоді досить широкій цільовій аудиторії – активістському середовищу, медіа, органам державної влади загалом і поліції зокрема, міжнародним громадським організаціям тощо.

Ще раз вітаю дослідницьку команду із такими важливими напрацюваннями і зичу успіхів у презентації результатів і донесення рекомендацій до відповідних органів влади та акторів суспільних змін!

Тамара Марценюк, к. соц. н., доцентка кафедри соціології Національного університету «Киево-Могилянська академія», авторка книги «Непохитні. Історія українського правозахисту в інтерв'ю» (Creative Women Publishing, 2025).

Активістка на акції в підтримку НАБУ і САП. Київ, липень 2025 рік.

Фото: Людмила Тягнирядно / ZMINA

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало безпрецедентним викликом для всіх сфер суспільного життя, зокрема для громадського сектору та жіночого активізму. Жінки в Україні продовжують відігравати ключову роль у волонтерських, правозахисних, медійних і гуманітарних ініціативах, демонструючи стійкість і здатність адаптуватися до кризових умов. Водночас їхня діяльність відбувається в умовах підвищених ризиків — фізичних, інформаційних, правових і психологічних.

Цей аналітичний звіт, підготовлений Центром прав людини ZMINA у партнерстві з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, узагальнює результати соціологічного дослідження, моніторингу випадків переслідування та аналізу тенденцій жіночого активізму в Україні під час російсько-української війни. Описані у звіті випадки висвітлюють як загрози, безпосередньо пов'язані з російським вторгненням (наприклад, поранення чи загибелі внаслідок обстрілів), так і ті, які не стосуються російської збройної агресії — наприклад, антикорупційна діяльність чи екологічний активізм. Усі зазначені випадки трапилися на території, підконтрольній уряду України.

Методологія дослідження. Дослідження поєднало кілька методів збору даних: онлайн-опитування, глибинні інтерв'ю та документування випадків тиску на активісток і журналісток. Онлайн-опитування, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у листопаді 2024 — лютому 2025 року, охопило 122 респондентки з 20 регіонів України. Додатково проведено 31 глибинне інтерв'ю з активістками, правозахисницями, журналістками та волонтерками, а також 7 інтерв'ю із жінками, які піддавалися переслідуванням і отримували термінову допомогу або правову підтримку від Центру прав людини ZMINA.

У цьому звіті представлено 32 випадки переслідування, в яких були потерпілими 39 жінок, котрі здійснювали громадську, правозахисну чи журналістську діяльність. Ця інформація зібрана за результатами моніторингу та особистого інтерв'ювання, проведеного Центром прав людини ZMINA. Документування цих випадків переслідування активісток і журналісток проводилося у період з 1 липня 2024 року по 30 червня 2025 року. Найбільше інцидентів відбулося влітку та восени 2024 року, а найменше — навесні 2025-го. Географічно переслідування концентрувалися переважно у великих містах центральної та західної частин України: Київ та Київська область (12 випадків), Полтавщина (4), Львів (3), Херсон і Херсонська область (3), Донецька область (3). Задokumentовані випадки охоплюють широкий спектр порушень — від загибелі та поранень унаслідок російських обстрілів до фізичних нападів, пошкодження майна, юридичного переслідування, перешкоджання професійній діяльності та кібербулінгу і дискредитації. Найчастіше постраждалими ставали журналістки, екоактивістки, антикорупційні діячки та волонтерки. Представлені у цьому дослідженні кейси — лише частина всіх випадків, задokumentованих Центром прав людини ZMINA впродовж означеного періоду.

Зростання ролі жінок. Значна частина респонденток вважають, що від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну активність жінок зросла. Проте варто зважати, що така оцінка чималою мірою пов'язана з долученням жінок до діяльності з підтримки Збройних Сил України, а не з громадською активністю в її мирному вимірі. Вочевидь, відбувається помітний зсув громадської активності в бік сприяння захисту держави, але водночас немає кардинального скорочення «мирних» сфер такої активності.

Вплив війни на жіночий активізм. Дослідження засвідчило, що повномасштабна війна Росії проти України не лише не послабила жіночий активізм у державі, а навпаки — посилила його суспільну вагу. Жінки стали центральними фігурами у підтримці громад, гуманітарній допомозі, адвокації реформ і відновленні соціальної тканини суспільства. Однак, їхня діяльність супроводжується значними загрозами, недостатнім захистом і високим рівнем емоційного виснаження.

Після 2022 року відбулися суттєві зміни у структурі громадської діяльності, до якої залучалися жінки. Якщо раніше переважали теми контролю влади, екології, захисту прав людини та обстоювання рівності, то нині превалюють напрями гуманітарної підтримки, волонтерства, допомоги армії та внутрішньо переміщеним особам. Це не означає відмову від правозахисної діяльності, але фокус змістився у бік виживання спільнот і допомоги тим, хто опинився в кризовій ситуації. Багато організацій адаптували свої програми, зменшивши адвокаційні кампанії на користь безпосередньої допомоги.

Рівень загроз. Більшість жінок, залучених до громадського сектору, відзначають погіршення безпекового середовища та зростання ризиків у порівнянні з довоєнним періодом. Такі уявлення значною мірою пов'язані з особистим досвідом – про ризики та загрози частіше говорили ті, хто самі стикалися з ними в минулому. Близько двох третин респонденток повідомили про досвід тиску, залякувань або спроб дискредитації. Найчастіше переслідування відбуваються в інформаційному просторі — через соціальні мережі, медіа або месенджери. Фізичні напади, хоч і трапляються рідше, мають значно більший психологічний вплив і породжують відчуття незахищеності. Активістки та журналістки повідомляють про поєднання кількох типів загроз: публічне цькування, погрози, юридичний тиск, кібернасильство, пошкодження майна, перешкоджання професійній діяльності.

Також більшість респонденток вважає, що сама громадська активність жінок пов'язана з ризиками та небезпекою. Лише третина респонденток оцінюють рівень потенційних загроз для себе як низький або відсутній. Високим рівень загроз вважають також третина респонденток (але частина з них бачать джерело небезпеки у війні, а не в тому, що вони займаються громадською діяльністю). При цьому загалом ситуації загроз чи переслідувань активісток і журналісток не є системними, переважно мають місце локальні конфлікти з приводу конкретних ситуацій.

Форми загроз. Типовими формами атак є залякування, поширення неправдивої інформації, психологічний тиск, спроби підризу репутації, образи та цькування, фізичні напади, псування майна та юридичні переслідування. Дедалі частіше акти-

вістки зіштовхуються з використанням цифрових технологій для тиску — зокрема, онлайн-погрозами (часто з фейкових акаунтів), фальсифікованими публікаціями або підробленими листами. Всі ці дії реалізуються переважно з використанням віддалених засобів зв'язку (інтернет, соціальні мережі, месенджери, телефони). Трохи менше половини респонденток вказували на існування прямих фізичних загроз, причому всі ці ситуації стосувалися випадків конфліктів із органами влади, захисту прав ЛГБТ+ тощо. Психологічні наслідки таких атак — тривожність, безсоння, зниження мотивації та відчуття соціальної ізоляції. У більшості ситуацій активістки не зверталися до правоохоронних органів, вважаючи це марним через свій попередній досвід, пов'язаний з бездіяльністю поліції.

Джерела загроз. Джерелом загроз чи переслідувань зазвичай стає сама громадська активність. Ризики й загрози суттєво зростають, коли виступи активісток стосуються сфери управління та просування цінностей рівності і недискримінації. В цих випадках реакція окремих осіб чи груп буває досить жорсткою та агресивною й створює загрози, як мінімум, для психологічного комфорту, а іноді й для фізичної безпеки. Найбільше проблем активісткам створюють корумповані чиновники й представники місцевої влади та групи, які сповідують радикально «праву» і консервативну ідеологію.

Способи подолання загроз. У разі зіткнення з ризиками та загрозами активістки намагаються головним чином самі вирішувати цю проблему або звертаються по допомогу до колег. Апелювання до медіа вважається ефективним засобом протистояння загрозам лише в обмеженій кількості випадків. Абсолютна більшість респонденток оцінюють безпекову політику держави та суспільства щодо активістів і активісток або як недостатню, або й як взагалі відсутню. Часто фіксуються бездіяльність або неефективність дій поліції, недосконалість законодавчого регулювання проблемних моментів. Відповідно, більшість респонденток не сподівається на отримання від держави навіть базового фізичного захисту.

Роль держави у забезпеченні безпеки. Дослідження підтвердило, що державна політика щодо захисту журналістів/ок, правозахисників/ць та громадських активістів/ок є фрагментарною. Переважна більшість респонденток вважають, що поліція не реагує належним чином на звернення, а законодавство не передбачає ефективних механізмів захисту. Зовсім незначна кількість жінок повідомили, що отримали допомогу або підтримку від органів влади. Активістки бажали би від держави перш за все вдосконалення чинного законодавства та забезпечення його реального застосування.

Гендерна специфіка. Переслідування жінок мають чітко виражений гендерний характер: до них частіше застосовують методи, спрямовані на дискредитацію репутації, знецінення професійної компетентності, поширення стереотипів чи особистісних образ. Такі атаки часто супроводжуються сексистськими висловлюваннями, натяками на зовнішність або приватне життя. Гендерні упередження посилюють вразливість жінок у публічному просторі — кожен другий випадок переслідування супроводжується спробою принизити активістку як «некомпетентну» або «емоційну».

Серед респонденток також переважає впевненість, що в нинішніх умовах потенціал жінок обмежується гендерними стереотипами, і що значущість цих стереоти-

пів майже не зменшилася. Внаслідок цього жінкам доводиться долати помітно більше перешкод для досягнення того, що вони бажають, і докладати значно більше зусиль для цього.

Регіональні відмінності. Рівень ризиків істотно варіюється між регіонами. Найвищі показники загроз і нападів фіксуються на півдні та заході України, а також у прифронтових регіонах, де ризики пов'язані з воєнними діями. У західних областях на безпеку впливають консервативні норми, тиск релігійних структур і праворадикальних угруповань. На півдні — комбінація факторів війни, безпекових викликів, зруйнованої інфраструктури, а також можливі сильні прояви проросійських настроїв, які могли зберігатися ще з довоєнного часу. Рівень загроз більший, а можливості їм протистояти обмеженіші в невеликих населених пунктах. Активістки з малих міст і сіл мають суттєво менше ресурсів і відчують себе ізольованими.

Психоемоційний стан і вигорання. Практично всі учасниці дослідження відзначили певний рівень стресу, який вони відчують. Війна, безперервна робота, відсутність відпочинку й постійна загроза призводять до емоційного вигорання. Жінки часто виконують доглядові функції паралельно з професійною діяльністю, і кількість цієї доглядової праці суттєво зросла після початку повномасштабної війни Росії проти України і мобілізації до Збройних сил України переважно чоловічого населення. Серед різних можливих способів протистояння такому стресу найчастіше респондентки згадували спеціалізовану психологічну допомогу. Відсутність психологічної підтримки з боку держави компенсується допомогою колег, неурядових організацій та міжнародних партнерів. Це створює нові неформальні мережі взаємопідтримки, але не вирішує проблему системно.

Жіноче лідерство і видимість. Дослідження показало посилення жіночого лідерства у громадських організаціях. Більшість респонденток обіймають керівні посади або координують діяльність своїх ініціатив. Жінки демонструють високу ефективність у кризових ситуаціях завдяки навичкам комунікації, емпатії та організованості. Водночас ці якості не убезпечують їх від знецінення чи нерівного доступу до фінансування. Рівень видимості жінок у медіа підвищився, однак дискусія про гендерну рівність залишається фрагментованою.

Солідарність і взаємопідтримка. Одним із найсильніших чинників стійкості жіночого активізму є горизонтальна підтримка. Жінки об'єднуються у неформальні мережі, надають одна одній емоційну й практичну допомогу, обмінюються ресурсами. Солідарність компенсує інституційну слабкість держави та формує альтернативну систему безпеки — спільнотну, довірчу, засновану на взаємодії.

Тенденції подальшого розвитку. Дослідження засвідчує, що жіночий активізм в Україні рухається у напрямку професіоналізації та розширення. Жінки стають не лише виконавицями, а й стратегічними лідерками змін. Водночас ключовими викликами залишаються безкарність кривдників, емоційне виснаження та недостатній доступ до ресурсів. Для сталого розвитку громадянського суспільства необхідно зміцнювати інституційну спроможність жіночих ініціатив і інтегрувати гендерний підхід у всі рівні державної політики.

Висновки. Жіночий активізм в умовах війни демонструє високу життєздатність і спроможність до самоорганізації. Попри тиск, дискредитацію та системні ризики, жінки залишаються ключовими агентками суспільних змін. Їхня діяльність підтримує соціальну стабільність, захист прав людини та розвиток громад. Однак відсутність належного захисту та підтримки з боку держави обмежує можливості цього потенціалу.

Ключові рекомендації. Для держави – забезпечити системний моніторинг і розслідування нападів на активістів/ок, розробити національну програму захисту правозахисників/ць, інтегрувати гендерно чутливий підхід у системи безпеки. Для міжнародних організацій – підтримувати програми ментального здоров'я, лідерства та інституційного розвитку для жіночих організацій. Для громадянського суспільства – розвивати механізми взаємопідтримки, колективного реагування на загрози та адвокації змін.

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження становища активісток, правозахисниць, журналісток і волонтерок в Україні є ґрунтовною та міждисциплінарною аналітикою, підготовленою Центром прав людини ZMINA із залученням Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.

ZMINA здійснює систематичне документування випадків загроз і переслідувань щодо жінок — представниць громадянського суспільства. У цьому звіті представлено узагальнені результати цієї роботи, а також висновки профільного соціологічного дослідження, спрямованого на вивчення сучасного становища активісток, правозахисниць, журналісток і волонтерок в Україні. Дослідження аналізує їхні можливості реалізовувати професійну та громадську діяльність у вибраній сфері, а також - бар'єри, з якими вони стикаються. Серед основних форм утисків зафіксовано: стратегічні позови проти участі громадськості (SLAPP), пошкодження майна, фізичні напади, кампанії з дискредитації, інтернет-цькування, особисті погрози, а також військові загрози.

Завдання дослідження – висвітлити становище жінок – представниць громадянського суспільства та медіаспільноти під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну, описати загрози, з якими вони стикаються внаслідок своєї діяльності, а також запропонувати рекомендації для різних акторів.

Об'єктом дослідження є широке коло активних жінок, які виконують суспільно важливі ролі та формують простір громадянської дії в умовах російсько-української війни. Це представниці громадянського суспільства та медіасектору України, які беруть активну участь у суспільно значущій діяльності: ініціюють або підтримують соціальні, політичні, культурні, правозахисні зміни; здійснюють медійні, журналістські, правозахисні, волонтерські чи інші громадські проекти. Це активні жінки, які використовують різні способи й методи відстоювання прав людини, захисту й підтримки вразливих категорій населення, сприяють розвитку своїх громад тощо.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є умови, ризики, загрози, бар'єри та наслідки, з якими стикаються українські жінки-активістки внаслідок своєї громадської діяльності під час повномасштабної війни Росії проти України. До предметної області входять: форми переслідування і тиску (фізичні напади, погрози, дискредитація, кібербулінг, стеження, юридичне переслідування, перешкоджання діяльності тощо); фактори вразливості, зумовлені гендером, місцем проживання, сферою активізму та контекстом війни; можливості та обмеження для продовження діяльності у правозахисній, медійній, громадській та волонтерській сферах; ефективність і недоліки механізмів державного захисту, реакція правоохоронних органів; вплив повномасштабної війни на зміст, форми, видимість і навантаження жіночого активізму; психоемоційний стан, вигорання та потреби в підтримці; стратегії протидії загрозам і ресурси стійкості (особисті, інституційні, спільнотні).

Часова і територіальна рамка. Дослідження охоплює період з 1 липня 2024 року по 30 червня 2025 року та включає випадки, які сталися на території України, підконтрольній українському уряду. Описані у звіті ситуації охоплюють як загрози, безпосередньо пов'язані з російським вторгненням (наприклад, поранення чи загибелі внаслідок обстрілів), так і ті, які не стосуються російської збройної агресії – наприклад, антикорупційна діяльність, захист прав ЛГБТІК+ чи екологічний активізм.

Архітектура дослідження складається з трьох частин – (1) соціологічного дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, (2) моніторингу випадків нападів і інших видів переслідування активісток, правозахисниць, волонтерок і журналісток, проведеного Центром прав людини ZMINA, та (3) інтерв'ю із бенефіціарками, які піддавалися різним видам атак та отримали термінову підтримку або правову допомогу від Центру прав людини ZMINA.

Параметри соціологічного дослідження. Польовий етап дослідження, яке провів Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва у співпраці з Центром прав людини ZMINA, розпочався у листопаді 2024 року та тривав протягом чотирьох місяців. Застосовано кілька основних дослідницьких методів: (1) опитування активісток за допомогою гугл-форми; (2) глибинні інтерв'ю, аби доповнити деталями загальну зібрану інформацію.

Онлайн-опитування активісток, присвячене проблемам переслідування представниць громадянського суспільства, тривало з 28 листопада 2024 року по 19 лютого 2025 року.

Метод збору даних: онлайн-анкетування за допомогою опитувальника, створеного за відповідним посиланням у Google Forms. Залучення учасниць із цільової групи активісток відбувалося за допомогою поширення посилання на опитування. Посилання розповсюджувалося у профільних закритих групах у соцмережах, профільних чатах, а також шляхом надсилання особистих адресних запрошень активісткам і медійницям із пропозицією долучитися до опитування.

Загалом було опитано 122 респондентки. Віковий розподіл охопив 20,5% (кількість=25) жінок віком 18–25 років; 23,8% (кількість=29) віком 30–39 років; 36,1% (кількість=44) віком 40–49 років; 11,5% (кількість=14) віком 50–59 років; 8,2% (кількість=10) віком 60 років і старше. Абсолютна більшість респонденток має вищу або незакінчену вищу освіту 96,7% (кількість=118). Переважна більшість опитаних жінок (79,5%; кількість=97) має офіційну роботу. Більше половини респонденток мають дітей (26,2% – 1 дитину; 22,1% – 2 дитини; 4,1% – 3 дитини і більше), натомість 47,5% – не мають. 70,5% (кількість=86) проживає у великих містах, 20,5% (кількість=25) – у малих містах і лише 9% (кількість=11) – у селах.

У ході опитування було в цілому дотримано принципу регіональної представленості жінок-активісток: Вінницька область – 1,6% (кількість=2); Волинська область – 2,5% (кількість=3); Дніпропетровська область – 2,5% (кількість=3); Житомирська область – 1,6% (кількість=2); Закарпатська область – 0,8 (кількість=1); Запорізька область – 4,9% (кількість=6); Івано-Франківська область – 2,5% (кількість=3); Київська область – 11,5%

(кількість=14); місто Київ – 17,2% (кількість=21); Кіровоградська область – 1,6% (кількість=2); Львівська область – 15,6% (кількість=19); Миколаївська область – 1,6% (кількість=2); Одеська область – 6,6% (кількість=8); Полтавська область – 3,3% (кількість=4); Сумська область – 2,5% (кількість=3); Тернопільська область – 1,6% (кількість=2); Харківська область – 8,2 (кількість=10); Хмельницька область – 4,1% (кількість = 5); Черкаська область – 4,9% (кількість=6); Чернігівська область – 2,5% (кількість=3); Чернівецька область – 2,5% (кількість=3).

Результати цього експертного опитування не є репрезентативними, але вони дають підстави говорити про певні тенденції в групі жінок-активісток. Результати опитування дають змогу виявити виклики та вразливості, з якими стикаються жінки-активісти через свою громадянську позицію у реальному житті та онлайн-просторі.

Детальні результати експертного онлайн-опитування наведені у [Додатку 1](#).

Додатково до онлайн-опитування було проведено 31 *глибинне інтерв'ю* з активістками, правозахисницями, журналістками та волонтерками. Збір емпіричної інформації здійснювався з використанням методу напівструктурованих інтерв'ю, зосереджених на тематичі вивчення проблем захисту та потреб українських жінок-активісток, представниць громадянського суспільства, які через свою діяльність зазнають різних негативних впливів, як-от: переслідування, дискредитації, цькування в інтернеті, погрози, лукізм, сексизм тощо.

Індивідуальні інтерв'ю проводилися у форматі онлайн з 22 листопада 2024 року по 20 січня 2025 року Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. Всього було опитано 31 особу. Респондентками стали жінки – активістки, правозахисниці, волонтерки, медійниці. Пошук респонденток здійснювався через особисті контакти та з використанням методу «снігової кулі». Опитування мало конфіденційний характер, гарантувалося недопущення передачі особистої інформації стороннім особам і неможливість ідентифікації респонденток сторонніми особами.

Параметри документування випадків переслідування жінок-активісток. Починаючи з 2014 року, ZMINA систематично документує загрози для представниць громадянського суспільства і журналісток, яких вони зазнають, зокрема SLAPP-позови, пошкодження майна, фізичні напади, дискредитаційні кампанії, загрози, пов'язані із російською збройною агресією проти України, і як наслідок – емоційне вигорання, погіршення здоров'я, страх за власну безпеку.

Метою документування є фіксація достовірних фактів порушень, збереження доказової бази, моніторинг тенденцій та використання зібраних даних для аналітичної, адвокаційної та міжнародно-правової діяльності.

Документування базується на комбінованому підході до збору даних:

- Моніторинг відкритих джерел — новинні ресурси, сторінки громадських організацій, волонтерських ініціатив та окремих активістів у соціальних мережах, а також публікації на сайті Центру прав людини ZMINA та інших перевірених медіа.

- Прямі звернення — повідомлення від представниць громадянського суспільства, медіа або організацій, які зазнали утисків.
- Партнерські повідомлення — обмін інформацією з національними та міжнародними правозахисними мережами.

В межах цієї роботи ZMINA здійснює три етапи документування:

- Первинна фіксація інциденту. Після отримання повідомлення ZMINA формує первинний протокол інциденту на основі відкритих джерел. До нього вносяться дата, місце, тип інциденту, джерело інформації та короткий опис події.
- Верифікація інформації. Здійснюється пошук контактів постраждалих, проведення інтерв'ю чи опитування, збір додаткових доказів (фото, відео, документи, офіційні заяви). Інформація перевіряється на достовірність і підтверджується не менш ніж двома незалежними джерелами.
- Внесення до Реєстру документування. Після підтвердження даних кейс вноситься до внутрішнього Реєстру документування Центру прав людини ZMINA із зазначенням типу порушення, джерел підтвердження, контактів бенефіціарки. Реєстр є захищеною базою даних із контрольованим доступом.

Документування проводиться відповідно до міжнародних стандартів, із дотриманням таких принципів:

- Безпека постраждалих — пріоритет у процесі збору та зберігання даних.
- Інформована згода — фіксація інформації здійснюється лише за згодою особи.
- Конфіденційність — персональні дані захищені відповідно до законодавства України.
- Об'єктивність і достовірність — усі факти перевіряються та документуються без оціночних суджень.

У межах цього дослідження ZMINA оприлюднює 32 випадки переслідування жінок, що здійснювали громадську, правозахисну чи журналістську діяльність. Документування цих випадків переслідування правозахисниць, активісток і журналісток проводилося з 1 липня 2024 по 30 червня 2025 року. Задokumentовані випадки охоплюють широкий спектр порушень – від загибелі та поранень унаслідок російських обстрілів до фізичних нападів, пошкодження майна, юридичного переслідування, перешкоджання професійній діяльності, стеження та кібербулінгу. Найчастіше постраждалими ставали журналістки, екоактивістки, антикорупційні діячки та волонтерки. Частина дослідження з описом та аналізом вказаних випадків показує тенденції, які панують у суспільстві стосовно жінок-правозахисниць, медійниць, загалом представниць громадянського суспільства.

Параметри опитування бенефіціарок. Упродовж майже півтора року (на момент завершення роботи над цим звітом) ZMINA за підтримки ООН Жінки в Україні та за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF) надала різнопланову допомогу 68 жінкам на території, підконтрольній уряду України, а також

кільком біженкам, які перебувають в Європі. За час реалізації проєкту жінки зверталися за правничою та різноманітною гуманітарною допомогою. Юридичні консультації, а також вторинну правову допомогу отримали 36 жінок. Різнманітну екстрену допомогу отримали 37 жінок (інколи одні й ті ж бенефіціарки отримували і юридичну, і екстрену допомогу). Екстрена допомога включала в себе широкий спектр підтримки активісток і медійниць, які пережили погрози, цькування, переслідування через свою діяльність, а також постраждали внаслідок війни. Зокрема, йдеться про релокацію із прифронтових зон на більш безпечні території України, оренду житла, а також придбання речей першої необхідності на новому місці; реабілітацію в санаторіях; психологічну допомогу; засоби індивідуального захисту для здійснення своєї діяльності в умовах підвищеної небезпеки; камери відеоспостереження, тривожні кнопки та пульти охорони на помешкання бенефіціарок задля їхньої безпеки. Для цілей цього дослідження було обрано 10% бенефіціарок, з якими провели особисті інтерв'ю. Інтерв'ю тривали з червня по серпень 2025 року.

Задокументовані й описані випадки та інтерв'ю, дані соціологічного дослідження дають змогу глибше та ширше зрозуміти проблеми, з якими представниці громадянського суспільства стикаються через свою діяльність на підконтрольних уряду України територіях під час повномасштабної агресії Росії проти України.

РОЗДІЛ 1.

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ НА ЖІНОЧИЙ АКТИВІЗМ В УКРАЇНІ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. РЕЗУЛЬТАТИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю З АКТИВІСТКАМИ

“ Ти подумай, куди лізеш і з ким говориш.

“ Були випадки, коли мені калічили машину, коли підпалювали хату.

Жінки давно є рушіями змін в Україні. Проблема переслідування жінок-активісток особливо загострилася та набула виразності після Революції Гідності та початку війни у 2014 році, коли активна громадянська позиція жінок стала помітнішою, а ризики для них – більш системними та небезпечними. З початком російської збройної агресії проти України роль жінок у громадському секторі істотно змінилася, багато з них долучилися до волонтерських рухів.

Під час глибинних інтерв'ю жінки-активістки з різних регіонів України ділилися власним досвідом і переживаннями щодо ризиків, загроз та переслідувань, з якими їм доводилося зіштовхуватися під час своєї діяльності.

■ ОСОБИСТІ РИЗИКИ ТА БЕЗПОСЕРЕДНІ ЗАГРОЗИ

Однією з ключових тем стала **безпосередня загроза фізичній і психологічній безпеці**. Активістки часто отримують погрози: особливо якщо їхня діяльність стосується питань корупції, захисту прав людини чи боротьби за права меншин. Зокрема, близько половини опитаних жінок-активісток згадали про досвід особистої небезпеки.

Активістка на першій у Львові акції до прайд місяця «Бути собою — це право». Цю акцію намагалася заборонити місцева влада і погрожували зірвати опоненти.
Львів, червень, 2025 рік.
Фото: Феміністична майстерня

- „ Нам телефонували і розповідали: у ваших інтересах, щоб ви це питання покинули, і ви його не піднімали.
- „ Антикорупційна діяльність у принципі небезпечна, і вона фізично небезпечна.
- „ ...Це найбільше стосується квір-спільноти в Україні, яка найбільше потерпає.
- „ Будь-які акції, які стосуються рівності прав та можливостей жінок і чоловіків в українському суспільстві, завжди супроводжувалися нападами з боку радикальних груп.

Інша респондентка наголосила на **системності залякувань**, які супроводжують активістську діяльність жінок. Залякування мають повторюваний і передбачуваний характер. Щоразу напередодні публічних акцій, присвячених темам рівності, прав жінок чи захисту вразливих груп, активістки очікують на агресію. До початку акцій з'являються онлайн-погрози, мова ворожнечі в соціальних мережах, спроби дескредитації. Під час та після проведення подій агресія переходить у фізичну форму – штовхання, напади, переслідування, що, за словами респонденток, періодично повторюється.

- „ Кожного 8 березня відбуваються напади на акції. Приходять праворадикали, іноді обливають активісток зеленкою, виривають плакати з рук, переслідують з метою побиття. Були випадки, коли нападали та били наших активісток.

Подібні ситуації засвідчують відсутність належної реакції на прояви залякувань, що створює відчуття безкарності агресорів і сприяє нормалізації насильства.

Однією з найгостріших проблем, на яку звертали увагу респондентки, залишається **агресія щодо осіб, які належать до ЛГБТК+ спільноти**, що стає особливо актуальним під час публічних заходів на захист прав людини. **Напади, фізичні й інформаційні атаки, утиски та залякування часто здійснюються ксенофобно налаштованими особами, представниками праворадикальних угруповань.**

Ці прояви носять системний характер і спостерігаються не лише у великих містах, а й у менших населених пунктах, де локальні праворадикальні групи можуть суттєво впливати на суспільну думку та дії органів місцевого самоврядування. Наприклад, згідно зі звітом «Становище ЛГБТК в Україні у 2023 році», місцеві ради, передусім у західних регіонах України, брали участь у кампанії проти ухвалення законопроекту №9103 про реєстровані цивільні партнерства, організований за допомогою українських релігійних організацій¹.

Особливо складною є ситуація на заході України, зокрема у Львівській та Івано-Франківській областях, де, за словами активісток, **сильний вплив мають праворадикальні групи, пов'язані з релігійними організаціями**. Така концентрація тиску, що має як ідеологічну, так і культурну основу, створює атмосферу постійної небезпеки для активісток і ЛГБТК+ спільноти, значно обмежуючи простір для реалізації їхніх прав і

¹ Війна та цивільні партнерства. Становище ЛГБТК в Україні у 2023 році / ЛГБТ Центр «Наш світ». 2024. С. 10-11 с. URL: <https://gay.org.ua/publications/Situation-of-LGBT-in-Ukraine-2023-UKR.pdf>

свобод. Водночас варто зазначити, що ці групи можуть діяти не лише в межах окремих регіонів, а й бути пов'язаними з аналогічними групами в інших містах України.

“ У Львівському регіоні проблематичним є вплив церкви та умовно «традиційних» угруповань, які, до речі, присутні в різних містах.

Такий спектр небезпек – від телефонних погроз до вуличних нападів – демонструє, що жінки-активістки змушені вести боротьбу не лише у межах своєї професійної чи громадської діяльності, а й протистояти агресивному середовищу, яке сприймає їхню видимість і сміливість як загрозу.

Під час глибинних інтерв'ю проявилася ще одна тенденція: **фізичні погрози майже завжди супроводжуються психологічним тиском**. Одна з активісток згадувала:

“ Кривдники писали мені погрози, приходили в офіс, створювали будь-які перешкоди, залякування, щоб я відмовилася представляти його дружину.

За словами однієї з активісток, їй прямо погрожували, намагаючись стримати від подальшої участі в громадській роботі, залякуючи «наслідками» її діяльності.

Психологічний тиск часто є не менш руйнівним, ніж фізичні напади, оскільки він значно впливає на емоційний стан, упевненість у собі та здатність продовжувати громадську роботу. Саме тому ці два способи переслідування поєднуються, адже погрози і тиск викликають страх за життя; починається етап «очікування» наступних дій кривдника, тобто фізичної розправи. Такий тиск має на меті зламати активістку психологічно, змусити відступити від принципової позиції та, зрештою, замовчати важливі суспільні проблеми.

Респондентки зазначають: **фізичні загрози**, яких зазнають активістки, **майже ніколи не виникають ізольовано**. Вони є вершиною айсберга, під яким ховається цілий пласт глибоко вкорінених суспільних упереджень і гендерних стереотипів. Саме ці культурні шаблони – про жінку як «слабку», «емоційну», «нестабільну» – створюють сприятливий ґрунт для дискредитації, залякування й агресії. Публічна видимість жінки в активістському полі для багатьох стає подразником, який запускає механізми насильства – словесного, психологічного, а подекуди й фізичного. І чим більш принципову позицію має жінка, тим інтенсивніше проти неї застосовуються ці механізми впливу, особливо коли вичерпані інші способи тиску.

“ Працює гендерний момент, і жіноча стать сприймається як дозвіл на атаку.

Цей дисбаланс у ставленні до жінок, що проявляється у фізичних погрозах і атаках, **часто знаходить своє продовження у віртуальному просторі**. Адже саме соціальні мережі стають одним із головних інструментів тиску та маніпуляцій, де кібернасильство набуває різних форм – від образливих коментарів і поширення неправдивої інформації до цілеспрямованих кампаній з дискредитації та «кібербулінгу». Жінка, яка відкрито висловлює свою позицію, веде кампанію або просто говорить про те, що для неї важливо, нерідко стикається з хвилею агресії, знецінення та публічного приниження.

„Монтуються якісь зображення чи відео, в тому числі за допомогою штучного інтелекту для того, щоб зіпсувати репутацію людини.

На нашу активістку створили фейковий акаунт ... і почали писати від її імені щось таке крінжове як від активістки з «Феміністичної майстерні.

Рівень насильства загалом зростає, зокрема зростає кібернасильство.

На відміну від великих міст, де інформація швидко змінюється й існує в надлишку, в локальних спільнотах вона «осідає» надовго. Навіть разова хвиля ненависті чи образливе відео може залишити довготривалий слід – не тільки через вплив на емоційний стан активістки, а й з погляду її сприйняття колегами, партнерами, місцевими медіа, чиновниками. У такому середовищі будь-яка онлайн-атака перетворюється на «нову реальність», з якою активістці доводиться жити – виправдовуватись, пояснювати, втрачати підтримку, уникати публічності.

Б'ють репутаційно, там, де для жінки це дуже значимо в нашому суспільстві.

Постійно бруд і брехня розносилася по селу, де тільки можливо.

Цифрові платформи та соціальні мережі активно використовуються для формування суспільної думки. Цькування в мережі стає формою насильства, що змушує активісток обмежувати свою діяльність у публічному просторі. Застосування штучного інтелекту відкриває широкі можливості для створення провокативних чи сфабрикованих зображень, відео. Тепер цифрова безпека не просто додаткова можливість, а фундаментальний елемент особистого захисту жінок-активісток.

Незважаючи на наведені жінками історії, які, здавалося б, могли б викликати почуття страху, **респондентки не висловлювали занепокоєння щодо власного життя та безпеки.**

Постійного страху нема, але я не можу сказати, що я не боюсь, тому що думаю, що буде, якщо щось зміниться.

Коли жінка занурюється у свою «активістську тему», це рідко буває випадковістю чи спонтанним рішенням. Майже завжди це усвідомлений вибір, за яким стоїть внутрішній поклик і глибоке розуміння проблеми, яка потребує змін. Її активізм набуває чіткої форми: з'являється мета, бачення, і найголовніше – особиста відповідальність за те, щоб це бачення стало реальністю. Власне тому така діяльність стає чимось більшим за просту участь в ініціативах – вона перетворюється на частину ідентичності, внутрішній імператив діяти, змінювати, не мовчати.

Якщо ти щось робиш, обов'язково будуть хейтери, обов'язково будуть ті, кому це буде не подобатиметься.

■ ТРАНСФОРМАЦІЯ АКТИВІЗМУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

“Питання стоїть не тільки твого виживання або твоєї сім’ї, а й виживання країни, задля якої ти готова працювати і віддавати їй все.

Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну виникли нові ризики для жінок-активісток. Якщо раніше загрози, з якими вони зіштовхувалися, були здебільшого пов’язані з їхньою громадською діяльністю, **то з початком війни, особливо повномасштабної з 2022 року, фокус змістився на воєнні обставини** – постійні ракетні обстріли, руйнування інфраструктури, загроза втрати дому тощо.

“Мусиш жити в умовах, коли не знаєш, чи виживеш ти в принципі, і борешся за своє виживання.

Активістки зазначили, що нинішня ситуація стосується не лише особистої безпеки, а й виживання їхніх родин та країни загалом. Життя близьких людей для жінок-активісток теж **стало фоном, який істотно посилив загальне відчуття небезпеки**.

“Наступають на Покровськ, коли твої друзі знаходяться під обстрілами, це, звичайно, посилює тривожність. Тобто щоденні обстріли вже не такі страшні, як новини.

Окрім того, на самопочуття і самовідчуття активісток впливає і загальна атмосфера в країні, де триває повномасштабна війна. Багато респонденток нагадали, що повинні жити в режимі невизначеності, не знаючи, чи переживуть ранок або вціліє їхня домівка. **Наслідки всіх зазначених воєнних обставин** спричиняють тяжкий психологічний тиск.

“Ці картинки, ці смерті в Одесі та інших містах просто не виходять з голови.

Все це напругу впливає **на рівень стресу активісток і умови**, в яких вони повинні працювати, наприклад, масові відключення електроенергії. Також впливає тематика роботи, пов’язана з підтримкою вразливих категорій населення.

Попри підвищення складності умов, багато жінок не лише не відійшли від громадської діяльності, а навпаки – інтенсифікували її. Як показали результати інтерв’ю, значна частина респонденток зауважила, що з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну **громадська активність жінок помітно зросла**. Це зростання пояснюється кількома чинниками, зокрема, **різким підвищенням суспільних потреб у волонтерстві, координації допомоги, захисті прав і підтримці вразливих груп**:

“Багато жінок ... відчули, що вони мусять ставати в першу лінію тримання строю в своїх громадах.

Водночас, зміни рівня участі жінок значною мірою зумовлені **трансформацією гендерної структури участі через мобілізацію значної частини чоловіків**: частина посад, завдань і ролей у громадському секторі виявилась вакантною, й саме жінки почали заповнювати цей простір. Респондентки акцентували, що **така активність історично не є новою для жінок**, однак нині вона стала помітнішою та масштабнішою:

„ Жінки швидше організовуються, вони витриваліші, прагматичніші Вони швидко орієнтуються, де зібратися, де домовитися, вони гнучкі, лояльні.

Внаслідок цього відбувся характерний **зсув пріоритетів у громадській діяльності**. Якщо раніше значна частина ініціатив була пов'язана з контролем органів влади, адвокацією, фемінізмом і правозахисними темами, то тепер фокус змістився в бік гуманітарної допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб, роботи з людьми, постраждалими від війни, та забезпечення базових потреб громад.

„ Для самих активісток змінився фокус. Тому що існування нас як суспільства, як нації, як держави під загрозою. Мусимо свої ресурси теж скерувати в інший напрямок.

Проте такий зсув спричинив нові виклики для активісток – наприклад, балансування між реагуванням на гострі гуманітарні потреби та збереженням фокусу на системних, довготривалих напрямках, які у мирний час становили основу їхньої діяльності. У цьому зв'язку важливою стала **потреба внутрішнього переформатування стратегій** – як на рівні організацій, так і на особистому рівні.

У структурі громадської діяльності активісток на перший план вийшли галузі, безпосередньо пов'язані з війною. Значна частина респонденток описувала свою щоденну роботу як зосереджену на забезпеченні армії та підтримці обороноздатності, інші – нині залучені саме до волонтерської діяльності на користь фронту.

„ Жінки плетуть маскувальні сітки, шують адаптивний одяг, печуть, роблять тушонки.

За словами активісток, вони реалізують свою гуманітарну діяльність уже протягом тривалого часу, тож не мають етичної змоги завершити її, попри суттєві витрати ресурсів. У результаті саме такі напрями роботи формують основний зміст громадської активності, тоді як інші теми часто вимушено відсуваються на задній план.

Близько половини опитаних жінок помітили, що після початку повномасштабної війни громадські активістки стали менше опікуватися темами, не пов'язаними з війною. Однак, навіть серед тих, хто зауважив зменшення активності, не пов'язаної безпосередньо з війною, **багато хто все одно продовжував працювати в інших, дуже різноманітних напрямках**.

„ Теми, пов'язані з правами жінок, екологією, національними меншинами, ЛГБТ, боротьбою з бідністю, освітою та медициною не зникли.

„ Всі інші питання, такі як зооактивізм, охорона довкілля, боротьба з корупцією, залишилися. Просто тепер цю свою діяльність треба робити в складніших умовах, паралельно підтримуючи ЗСУ і беручи участь в обороні.

Третина опитаних жінок вважає, що увага до питань, не пов'язаних безпосередньо з воєнними діями, не зменшилася. На їхню думку, до цих «довоєнних» напрямків діяльності додалися нові завдання, спричинені війною, такі як допомога військовим і внутрішньо переміщеним особам.

У цьому питанні важливо виокремити думку деяких респонденток щодо зміни **характеру взаємодії з донорами та організаціями**, які фінансують різноманітні проекти. Деякі респондентки вказували на ситуації, коли вимоги донорських структур виявлялися недостатньо чутливими до українського контексту або ж не відповідали реальним потребам громад. Зазначалося, що іноземні донори іноді мають обмежене розуміння локальної специфіки, зокрема щодо ролі жінок у суспільстві, викликів війни чи соціальних практик в окремих регіонах.

“ Приходять донори і ... дають гроші, і що вони говорять, те й треба робити.... А в них дуже часто буває якесь абсолютно безглузде розуміння про те, хто така українська жінка, де тут ми живемо ... Вони ніби і вливають гроші, але дають їх абсолютно не на те, що потрібно, або дають дуже потім.

Таким чином, у взаємодії з міжнародними донорами респондентки наголошували на **важливості не лише фінансової підтримки, а й глибшого розуміння контексту**, в якому працюють громадські організації, особливо в умовах війни.

Разом із тим, оцінюючи загальну динаміку безпекової ситуації, респондентки зауважили, що **порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення**, вони **не відзначили зниження ризиків**, пов'язаних безпосередньо з їхньою громадською діяльністю **після 2022 року**. Деякі респондентки висловили іншу думку і пов'язували це з об'єктивними обставинами – зменшенням кількості публічних акцій, що могли би спричинити конфлікти, – а також із підвищенням потенційної відповідальності для тих, хто раніше схилився до агресії. У нинішніх умовах, як зазначила одна з учасниць, опоненти стали більш обачними.

“ Важелів впливу на людину стало значно більше, тому що сьогодні можна відправити на війну сина, можна ще якісь інші інструменти використати, то люди стали обережніші з цим.

Утім, зменшення відкритої агресії з боку окремих осіб не означає, що самі активістки почуваються захищеними. Навпаки, багато з них відзначають, що в момент загрози залишаються наодинці з викликами. Це підводить до іншої важливої теми, яка пролунала у багатьох інтерв'ю: **відсутність ефективної реакції з боку держави на випадки насильства, тиску чи дискредитації**.

■ ОЦІНКА ДЕРЖАВНИХ (ПРАВООХОРОННИХ) МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ

“ Ні разу не чула, щоб держава захищала жінок-активісток.

Опитані жінки-активістки **не довіряють державним інституціям** щодо питань надання підтримки та їх захисту. Для них звернення до держави не асоціюється з автоматичним спрацюванням механізму допомоги, навпаки – воно сприймається як енергозатратний і часто малоефективний ресурс.

“ Щоб тебе підтримали, треба самотійно бити на сполох, звертати увагу на проблеми.

Системна проблема недостатньої підтримки з боку державних інституцій змушує активісток покладатися переважно на власні сили. Вони наголошують на тому, що в умовах, коли держава не реагує на їхні запити та ігнорує нагальні проблеми, **єдиним ефективним шляхом для досягнення змін стає самоорганізація.**

„ Підтримка майже відсутня. Ми створили громадську організацію саме через бездіяльність держави.

Це важливий нюанс, адже ігнорування з боку влади не тільки не зупиняє громадську діяльність, а навпаки – стає рушійною силою для формування нових, незалежних та ефективних інституцій громадянського суспільства. Попри ігнорування з боку держави, активістки беруть на себе відповідальність і певні зобов'язання задля підтримки інших.

Однак саме у ситуаціях прямого переслідування чи загроз найяскравіше проявляється системна проблема – **бездіяльність або навіть умисне ігнорування з боку правоохоронних органів.**

„ Є випадки, коли поліція ігнорує звернення, не реагує належним чином.

Марш рівності від «КиївПрайд» – подія, яка завжди викликає публічну агресію праворадикальних поглядів.
Київ, червень, 2025 рік.
Фото: Наталія Азаркіна

Правоохоронні органи як первинна ланка захисту часто не лише не створюють безпекові умови, а й **відмовляються належно реагувати на скарги активісток.**

„ Я сама стикалася з ситуаціями, коли під час маршів праворадикальні групи проявляли агресію. Ми зверталися до поліції за підтримкою, але їхня реакція була дуже негативною.

Така інституційна слабкість або небажання діяти фактично залишає жінок сам на сам з небезпекою, підриваючи віру в державні механізми правового захисту. Досвід активісток яскраво ілюструє це ставлення: їхні розповіді та дії свідчать про глибоке розчарування у правоохоронній системі.

“ Поліція часто не бажає займатися такими питаннями, вмовляє не подавати заяву.

“ Поліція не хотіла фіксувати це правопорушення як злочин на ґрунті ненависті. Тобто, що це просто було хуліганство.

“ Звернення до правоохоронних органів, на жаль, в основному не має жодних наслідків, точніше результативності немає.

Передбачені державою механізми захисту, наприклад, подача заяв, серед активісток сприймається скептично. Вони розповідають, апелюючи до особистого досвіду, що подання таких заяв ще не призводило до вирішення ситуації.

“ Щодо заяв. про переслідування, то можна подати заяву, але я не знаю випадків, коли це реально допомогло.

Неефективність діяльності поліції проявляється не лише у неналежному реагуванні на факти нападів чи переслідувань, але й у формальному підході до гарантування безпеки під час публічних заходів. Як зазначають активістки, правоохоронці, зазвичай, виконують лише символічні дії: забезпечують охорону безпосередньо під час заходу, проте ігнорують періоди до і після його проведення, коли ризик для учасниць є найвищим.

“ Поліція може охороняти якийсь захід, акцію, але по дорозі до акції і від акції зберігається небезпека, і потрібно ховати, наприклад, якусь атрибутику.

Це свідчить про **обмежене розуміння превентивної функції поліцією**. Після завершення заходів, активістки відчують вразливість – вони залишаються «сам на сам» із потенційними кривдниками. Така проблема може також вказувати на недоліки координації між поліцією та організаторами заходів.

■ ЧИННИКИ НЕЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ АКТИВІСТОК З БОКУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Проблема, на яку звертають увагу респондентки, стосується не лише прямої бездіяльності, а й **структурної перевантаженості правоохоронної системи**. На цьому тлі питання безпеки активісток часто відсувається на задній план або сприймається як «непріоритетне». Більше того, у деяких випадках поліцейські можуть просто не розуміти характеру загроз, з якими стикаються активістки, не сприймаючи їхні звернення як такі, що потребують оперативної реакції.

Студентки-активістки на акції протесту проти дій директора Молодого театру Андрія Білоуса, якого звинувачують у сексуальному насильстві. Київ, лютий 2025 рік.

Фото Тамріко Цилосані, Катерина Помазан / DIVOCHE.MEDIA

„ Викликів настільки багато, що сьогодні навіть органи, які повинні охороняти права та безпеку, не завжди знають, з чим саме їм справлятися.

Це свідчить про глибший інституційний дефіцит – **брак спеціалізованих підходів до захисту правозахисників і правозахисниць, низьку обізнаність щодо гендерно зумовленого насильства** й того, як воно проявляється у контексті громадської діяльності. Як наслідок – знецінення звернень активісток, відсутність довіри до системи і ще більша вразливість жінок, які виступають публічно, порушують складні теми або викривають зловживання.

Зі слів респонденток, фактично **не існує дієвого механізму захисту людей від переслідувань і насильства у цифровому просторі**. Чинне законодавство має значні прогалини, усунути які досить складно, і будь-які зміни вимагають тривалого часу. Також бракує ефективних механізмів покарання за прояви ненависті. Подібна ситуація демонструє обмеженість наявних державних інструментів підтримки та формує стійке відчуття незахищеності.

Говорячи про байдужість або непередбачуваність реакцій поліції, активістки вказують не лише на неефективність держави, а й наслідок цього – **відчуття відсутності захисту як такого**.

“ Немає впевненості, що поліція буде ефективно реагувати на порушення прав стосовно мене.

“ На сьогоднішній день у нас на території поліція не виїжджає на виклики через безпекову ситуацію. ...Якщо буде якесь переслідування, поліція не виїде. Вони не виїжджають зараз навіть на фіксацію.

Опитані сумніваються у самій можливості зміни цієї ситуації – це не просто сумнів у механізмах, це сумнів у державі як суб'єкті відповідальності.

Окремо респондентки **відзначають ієрархічну залежність правоохоронців**, що часто перетворює поліцію на інструмент політичної волі, а не на самостійну інституцію з гарантованими функціями.

Неформальні, позапротокольні зв'язки між окремими правоохоронцями та певними особами також напряду впливають на результат їх роботи. Подібні «симпатії» і навіть співпраця, про які свідчать респондентки, підривають саму суть безпекової функції держави. Коли представники органів, покликаних гарантувати правопорядок і захист громадян, фактично стають співучасниками або «покровителями» насильницьких дій, активістки втрачають будь-яку впевненість у можливості отримати захист і справедливість.

“ Правоохоронні органи ... часто намагаються зам'яти такі ситуації. До того ж, є багато правоохоронців, які симпатизують праворадикалам. Вони співпрацюють з ними та закривають очі на напади, що здійснюють ці групи.

“ Зверталися до правоохоронців, але справи не доводили до кінця: справи губилися або ігнорувалися.

Звісно, не всі історії взаємодії з правоохоронними органами мають однозначно негативний характер. Деякі респондентки згадували випадки, коли **поліція діяла оперативно та за процедурою** – приїжджала на виклик, складала акти, фіксувала правопорушення. Проте навіть у таких ситуаціях ефективність держави як інструменту захисту активісток залишалася під питанням.

“ Поліція приїхала, ми склали акт, все нормально відбулося. Але що таке – 119 гривень штрафу дали? Він буде ще й далі продовжувати.

Показова недієвість каральних механізмів – як у випадку символічних штрафів, так і в загальній безкарності нападників – формує середовище, в якому жінки-активістки позбавлені реального захисту.

Ще небезпечнішим виглядає інший вияв системної несправедливості: **коли правоохоронні органи не просто не захищають, а самі стають інструментом тиску**. Окремі респондентки згадували про прецеденти переслідування через **правоохоронні органи**, коли саме держава замість того, щоб стати «щитом», починала виступати **стороною, що чинить тиск, зокрема, ініціюючи кримінальні провадження**.

“ Проти нас були відкриті кримінальні провадження, хоча йшлося не про корупцію, а про політичний тиск».

„Знала про кілька організацій, де навіть доходила справа до кримінальної відповідальності. Потім це зайняло багато часу, тому що того всього не було, але директорці організації це вартувало великих зусиль.

Одна з респонденток розповіла про випадок, коли переслідування набуло абсурдного масштабу: на їх організацію місцевий депутат подав заяву до Служби безпеки України. Це були безпідставні звинувачення, які не мали жодного юридичного підґрунтя, але сам факт такого звернення створив серйозний тиск.

„На нас також писав заяву до СБУ місцевий депутат зі звинуваченнями, які не мали жодної підстави.

Так само мали місце ситуації, коли відбулося цілеспрямоване псування майна активісток, зокрема, навмисне пошкодження автомобілів і спроби підпалу житла, які не супроводжувалися жодними подальшими діями з боку правоохоронної системи.

■ НЕФОРМАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ТА ПІДТРИМКИ АКТИВІСТОК

За відсутності належної реакції з боку правоохоронних органів активістки нерідко змушені самотійно шукати способи захисту та реагування. **Більшість із тих респонденток**, які особисто стикалися з переслідуванням чи загрозами, **намагалися діяти самотійно** – через пряме спілкування, домовленості або інші індивідуальні стратегії. В окремих випадках організації, очолювані жінками, навіть **створювали спеціалізовані внутрішні структури безпеки**.

„У нас є безпекова менеджерка – окрема людина, яка відповідає за безпеку, знає, як комунікувати з поліцією та органами місцевої влади. Вона розробляє політики безпеки, реагування тощо. ... Ми оцінюємо ризики: що буде, якщо звернемося до поліції, якщо відреагуємо негайно тощо.

Індивідуальні зусилля щодо захисту та організаційні заходи безпеки часто ставали першою та єдиною лінією оборони для активісток. Однак у ситуаціях посиленого тиску самотужки впоратися із загрозами було непросто. Тому не менш важливою була **підтримка ззовні** – особливо від тих, хто поділяє цінності та розуміє контекст.

„Ми згрупувалися з колегами, допомагали одне одному, я писала про це у Фейсбучі, і мене підтримували колеги.

Що стосується **сторонньої допомоги у протидії** минулим **загрозам та переслідуванням**, то респондентки найчастіше вказували саме **на підтримку з боку колег**.

„Твоя опора – це лише твої колеги, люди, які підтримують і допомагають тобі. А більше ніхто.

Така допомога й підтримка, за словами респонденток, надходила **не лише з їхніх організацій, але й від інших**, включно з жіночими й феміністичними організаціями, зокрема тими, які діють на національному рівні.

Та якщо оцінювати ефективність, то така допомога радше є «підтримуючою», аніж дієвою:

“ Вони підтримують, але вони не завжди можуть дати розголос ситуації. Просто суспільство і влада їм цього не дають.

Рідше йшлося про допомогу від рідних, друзів або знайомих. І **зовсім нечасто як джерело підтримки згадувалися медіа**. Це, втім, не виглядає випадковим, виходячи з глибинних інтерв'ю: у низці випадків саме місцеві медіа ставали інструментом тиску на активісток – через замовні матеріали, маніпулятивні публікації або тенденційне висвітлення. Таким чином, замість союзника в захисті прав і свобод, медіа в регіонах нерідко перетворювались на фактор додаткової вразливості. Лише трохи більше третини респонденток згадали медіа як суб'єкт допомоги.

“ Найбільшим захистом є поширення [інформації – Ред.], і говорити про це через колег-журналістів, через засоби масової інформації.

Але здебільшого медіа згадувалися як спосіб підтримки передусім завдяки своєму широкому охопленню аудиторії та здатності оперативно поширювати інформацію.

“ В нас є потужні журналісти, які можуть це контролювати і допомагати.

Така медіапідтримка є далеко не універсальною. З одного боку, низка медіа демонструє готовність висвітлювати діяльність активісток, надавати їм майданчик для публічного голосу й тим самим посилювати легітимність їхніх ініціатив. З іншого боку, не менш помітними залишаються проблеми – від вибіркості у висвітленні та залежності від редакційної політики до відвертої відсутності підтримки чи навіть упередженого ставлення до тем, пов'язаних з активізмом. Респондентки звертали увагу на **обмеженість і непередбачуваність медіа**.

“ Вони не на все відгукуються, але місцеві засоби інформації час від часу говорять про роботу організації, події, які в нас відбуваються, але також середньо.

Як показують їхні свідчення, навіть у разі загроз чи нападів активістки не завжди можуть розраховувати на стабільний медійний супровід або солідарність з боку журналістського середовища. Місцеві медіа, за словами учасниць дослідження, **нерідко діють вибірково – реагують лише на «гучні» випадки або коли питання набуває резонансу в соціальних мережах**.

Респондентки зазначали, що часто така взаємодія значною мірою залежить від **особистих контактів, інтересів конкретних редакцій і впливу зовнішніх замовників**. Медіа частіше реагують на «дружні» організації або на події, які мають виразний конфліктний чи сенсаційний компонент, тоді як менш помітні, але важливі з позицій прав людини чи захисту активісток теми можуть залишатися поза увагою.

“ Вони виживають. ... Більше приймають сторону того, хто замовляє цей матеріал ... Але якщо в тому буде ще якась сенсація, то роздмухати цю тему вони, звісно, можуть.

У цьому контексті слабка й непослідовна підтримка з боку медіа є важливим маркером додаткової вразливості активісток: інформаційні канали, які могли б посилювати публічну позицію активісток і привертати увагу до загроз, часто виявляються непередбачуваним і ненадійним.

Як і з інформуванням громадськості, тут жінки рідко розраховують на формальні державні структури: більшість респонденток згадували, що звертаються переважно до недержавних організацій, таких як ГО «Жінки в медіа», ГО «Феміністична майстерня», ГО «ХЖО Сфера», а також Центр прав людини ZMINA або окремих фахівців або фахівчинь.

“ Психологічну підтримку нам також пропонують дуже багато різноманітних організацій.

“ Я можу бути більше впевнена в тому, що мені підтримку нададуть колеги з інших громадських організацій, які безпосередньо займаються ... психологічною підтримкою.

■ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПІДТРИМКА: ЗАПИТИ АКТИВІСТОК ДО ДЕРЖАВИ

Опитані активістки наголошують на ключовій ролі держави у створенні дієвих правових та інституційних механізмів захисту. Зокрема, вони виділяють два основні напрями державного втручання: **удосконалення чинного законодавства** та **гарантування його реального застосування на практиці**.

Респондентки вказували на прогалини в правовому полі щодо протидії переслідуванням і насильству, особливо в цифровому просторі.

Студентки-активістки вимагають справедливості на акції протесту проти дій директора Молодого театру Андрія Білоуса. Київ, лютий 2025 рік.
Фото Тамріко Цилосані, Катерина Помазан / DIVOCHE.MEDIA

Тема захисту прав від кібернасильства ... немає механізмів ефективних для того, щоб з ним боротися.

В Україні дійсно **відсутні ефективні механізми боротьби з кібернасильством**: законодавство прямо не передбачає відповідальності за систематичне онлайн-цькування дорослих осіб². Таким чином, законодавець має розширити і уточнити правові норми у сфері захисту від домагань, погроз і цькування як онлайн, так і офлайн. Йдеться про необхідність прямо закріпити в законах відповідальність за погрози по телефону чи в інтернеті, образливі повідомлення, цифрове переслідування тощо – тобто всі форми насильства в цифровому середовищі, з якими зіштовхуються активістки. Законодавча база повинна бути доповнена чіткими визначеннями цих правопорушень і адекватними санкціями за них. Слід чітко прописати інструменти й механізми притягнення до відповідальності за порушення прав людини, зокрема прав жінок, аби забезпечити невідворотність покарання для кривдників.

Другим критично важливим аспектом є **виконання вже наявних (і майбутніх удосконалених) правових норм**. Багато законів в Україні формально прописані вдало, однак респондентки зауважують, що вони не працюють ефективно через брак належної імплементації. Активістки підкреслюють, що потрібна політична воля на найвищому рівні, щоб закони реально діяли. Вони вважають, що керівництво держави має демонструвати готовність забезпечити дотримання норм, наприклад, шляхом видачі чітких підзаконних актів або інструкцій, які встановлять зрозумілий алгоритм дій для правоохоронних органів у випадках насильства чи залякувань.

Окремо згадується про необхідність інституційних змін і координації: слід розмежувати повноваження різних відомств або запровадити спільні процедури, щоб усунути бюрократичні перешкоди в реагуванні на скарги активісток. Також акцентується потреба у фаховій підготовці спеціалістів, аби вони були обізнані з новими положеннями та вміли їх застосовувати на практиці.

Державні органи мають виконувати закони, бути ефективними у своїй роботі.

Респондентки також пропонували різноманітні заходи, які могли б сприяти ефективній діяльності громадських організацій та захисту активісток. Насамперед ідеться про **фінансову, юридичну, психологічну підтримку** з боку держави та адекватну комунікаційну політику. Активістки очікують, що влада не тільки забезпечуватиме фінансування для їхніх ініціатив, але й реагуватиме на випадки насильства проти них.

Окремо наголошувалося на спрощенні судових процедур: нинішня судова система сприймається активістками як громіздка та повільна, що ускладнює захист їхніх прав.

Судова система і всі процедури, пов'язані з подачею судових позовів, – це складно, бюрократично і дуже довгий час це робиться.

2 Кібербулінг та цькування в Україні: законодавчі прогалини та притягнення до відповідальності / Центр дослідження законодавства України. URL: <https://ualaw.org/kiberbuling-ta-czkuvannya-v-ukrayini-zakonodavchi-progalyny-ta-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti>

Наступний блок ідей стосується **популяризації громадського активізму** в суспільстві. Респондентки вважають, що держава має привертати увагу до важливості роботи громадських організацій та їхнього внеску. Це могло б поліпшити загальне ставлення до активістів і сприяти залученню нових людей до громадської діяльності. Державна інформаційна підтримка розглядається як спосіб підвищити легітимність діяльності активісток в очах суспільства.

Крім того, респондентки згадували і практичніші речі, наприклад, **забезпечення догляду за дітьми** на час, коли жінки змушені відлучатися для громадської роботи, або навіть **дозвіл на володіння зброєю для самооборони**. Ці пропозиції відображають прагнення зробити участь жінок у громадському русі безпечнішою та зручнішою, особливо в умовах постійного зростання ризиків для особистої захищеності активісток.

Багато активісток також зауважили **потребу в кваліфікованій психологічній допомозі**. Учасниці вважають професійну підтримку одним із найефективніших способів долати стрес і вигорання. Варто уточнити, що учасниці не цілком покладаються на психологічні консультації, а використовують різноманітні способи подолання стресу: медитації, духовні практики, релігію та молитви, спілкування з друзями та навіть повноцінний здоровий сон.

Узагальнюючи висловлені **очікування щодо участі держави**, можна констатувати, що респондентки розглядають її роль як ключову в забезпеченні сталих правових, інституційних та психологічних механізмів підтримки активісток. Водночас наявність таких механізмів розглядається не лише як інструмент захисту, а й як передумова для подальшої залученості жінок у громадське життя, підтримки їхнього внутрішнього ресурсу та здатності адаптуватися до складних умов. У цьому контексті показовим є те, що **майже половина опитаних відзначила розширення можливостей для самореалізації жінок у період повномасштабної війни Росії проти України**.

Ми почали співпрацювати з різними фондами, які підтримують нас, і з'явилися нові корисні контакти, що розширило мої можливості.

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА СТАРІ СТЕРЕОТИПИ

Попри позитивні тенденції, пов'язані з розширенням можливостей для жінок, важливо враховувати і стримувальні чинники, які респондентки також чітко окреслювали. **Загальна оцінка змін у сфері жіночої самореалізації залишалася обережною**: хоча частина опитаних визнавала появу нових можливостей, більшість висловлювалася з уточненнями та застереженнями, наголошуючи на нерівномірності змін і структурних бар'єрах, які досі залишаються.

Трошечки розсунули оці "скляні стіни"

Особливу увагу респондентки приділили вертикальній гендерній сегрегації ринку праці: **на високих позиціях залишаються переважно чоловіки**, так само, як і в управлінських органах, причому такі думки висловила переважна більшість активісток.

Активістки – агентки соціальних змін. Акція на підтримку НАБУ і САП. Київ, липень 2025 рік.
Фото: Людмила Тягнирядно / ZMINA

Жінок зараз дуже багато залучають, але вплив жінок на прийняття рішень став меншим. ... На всіх керівних посадах, які стосуються прийняття рішень, сьогодні зосереджені чоловіки.

Чим більш оплачувана посада, тим більшою є ймовірність, що це саме чоловік займає цю посаду. Думаю, що в деяких випадках навіть загострилося, особливо, якщо це стосується військової справи.

Залишається актуальною і глибоко вкоріненою проблема **нерівних умов праці для жінок і чоловіків**.

Жінці потрібно докладати набагато більше зусиль, щоб довести свою професійність, більше, ніж чоловікові.

Деякі респондентки підкреслювали **гендерний розрив у фінансовій винагороді за працю** на тій самій посаді. Також залишаються випадки, коли **перевагу в прийнятті на роботу отримує чоловік виключно через свою стать**.

У зв'язку з дефіцитом кадрів, спричиненим війною, і нагальною потребою заповнення вакансій у різних галузях, нові можливості для жінок часто мають вимушений характер. Це **не завжди про розширення вибору чи розвиток, а радше про адаптацію до обставин**.

Приходиться [жінкам – Ред.] вивчати ті професії, які їм, наприклад, не подобались. Можливо, вони не бачили себе в цьому всьому. Але вони адаптуються до реалій.

„Можливості зараз значно зросли. Інше питання: чи з'явилося більше жінок, які хочуть цим займатися.

Навіть за умов розширеного доступу до певних сфер, частина респонденток визнає, що сам **факт появи можливостей ще не гарантує, що жінки зможуть чи захочуть ними скористатися**. Крім того, через тимчасовість цих можливостей, у жінок виникає серйозне занепокоєння.

„Зараз багато жінок активні, але це волонтерська робота, непостійна.

В умовах військового стану **нові можливості**, які відкрились для жінок, **можуть зіштовхнутися так само з новими перешкодами**. Наприклад, одна респондентка на своєму прикладі розповіла про проблеми з військовою адміністрацією, яка, на її переконання, діє майже безконтрольно.

„Якщо ти не дружиш із органами влади – все, тобі немає жодних пільг, доступу, нічого. Ти навіть як громадська організація, яка хоче щось хороше зробити не для себе, а для громади, не можеш цього зробити, тому що ти інколи не задоволений тим, що відбувається в органах влади в процесі прийняття рішень.

В умовах повномасштабної війни Росії проти України та мобілізації до Збройних сил України переважно чоловічого населення на жінок ще більше, ніж раніше, перекладаються обов'язки з догляду за дітьми, літніми родичами чи людьми з інвалідністю. Таким чином **посилюється нав'язана стереотипна роль жінки** як основної доглядальниці та відповідальної за «домашній тил».

Респондентки практично одностайно наголошували, що сімейні обов'язки залишаються одним із ключових чинників, який обмежує можливості жінок для громадської активності. Поєднання догляду за дітьми, підтримки партнерів і батьків, ведення домашнього господарства з професійною та громадською діяльністю створює для них надмірне навантаження. За словами респонденток, у багатьох випадках таке навантаження збільшилось в рази, в порівнянні з часом до повномасштабної війни: до оплачуваної праці й хатніх справ додаються волонтерство, догляд за родичами, які потребують підтримки, або участь в організаційній роботі громад. Через виклики доглядової праці зменшується рівень мобільності – активність, яка вимагає таку діяльність, ставиться під удар.

„Часто доводиться відмовлятися від поїздок через турботу про сім'ю.

„Існують певні обмеження, якщо жінки ... не мають змоги залишити дитину, оскільки не всі курси чи робочі місця мають дитячі кімнати або інші умови для матерів.

Не дивно, що 2/3 опитаних вважали, що **поширеність гендерних стереотипів, упереджень та їх вплив на життя жінок і ставлення до них з боку чоловіків залишилась**. Частина респонденток вважали, що гендерні стереотипи зараз трохи зменшилися, але водночас побоюються, що після завершення війни та нормалізації ситуації в цьому питанні може бути «відкат».

Поширеним є уявлення, що жінка передусім має опікуватися дітьми й домашнім господарством, а не будувати кар'єру. Часто здатність жінки до значних професійних чи суспільних досягнень ставлять під сумнів. Ці упередження проявляються навіть на найвищих рівнях: як зауважила одна з респонденток, деякі чоловіки, здобувши владні повноваження, змінюють мислення й починають вважати, що жінка не може виконати обсяг роботи чоловіка. На думку таких керівників, жінки нібито не здатні швидко ухвалювати рішення чи діяти об'єктивно в умовах війни, навіть коли жінка вже посідає відповідальну посаду. Подібне знецінення помітне й щодо жінок-військовослужбовиць: їх часто сексуалізують і принижують, подаючи їхню роль на фронті лише як допоміжну, немов вони тільки обслуговуюча ланка, а не рівноправні членкині бойових підрозділів.

Нормою досі вважається присутність жінок на нижчих соціальних рівнях порівняно з чоловіками. Респондентки відзначали, що в суспільній свідомості існує умовний поділ: є сфери й позиції, де призначення жінки є допустимим, проте в разі експертних чи керівних ролей з видимістю жінок майже не розглядають.

“Масовий волонтерський рух у більшості складається з жінок. Але керівники фондів у нас – чоловіки. Сергій Притула, Тарас Чмут, військові експерти, експерти-волонтери, які в нас в Youtube...Тобто як тільки ми піднімаємося до рівня влади, повноважень, видимості, там жінки зникають і там стоять чоловіки.

Варто зауважити, що стереотипні погляди поділяють не лише чоловіки – їх іноді інтерналізують і самі жінки. Це призводить до того, що деякі жінки бояться порушувати усталені норми. Як пояснює одна респондентка, багато жінок уникають активної громадської діяльності або штучно обмежують себе в ній саме через страх суспільного осуду.

Попри ці стримувальні фактори, активістки відзначають і позитивні зрушення, особливо коли йдеться про **можливості для професійного розвитку жінок**. Практично одноставно респондентки наголошують: суттєвих бар'єрів для здобуття нових знань і навичок майже не залишилося. Навпаки, освітніх і кар'єрних шансів стало значно більше, ніж було раніше.

“Сьогодні в різних галузях з'явилося багато цікавих можливостей, таких як майстер-класи, вебінари, семінари, як онлайн, так і офлайн.

Можливостей опанувати нові навички дійсно стало більше: відкриваються освітні хаби, де можна вивчити нову спеціальність; надаються гранти на запуск власних проєктів чи навчання. Як зазначають учасниці дослідження, зараз багато чого можна отримати безкоштовно або за підтримки державних і міжнародних програм, громадських організацій чи навіть бізнесу, який починає інвестувати в жіноче навчання.

Активістки підкреслюють, що реалізація цих нових можливостей великою мірою залежить від власної ініціативи та наполегливості.

“Той, хто хоче щось робити, буде це робити за будь-яких умов. Хто не хоче, шукає причину – мені держава повинна.

На акції в підтримку НАБУ і САП. Київ, липень, 2025 рік.
Фото: Людмила Тягнирядно / ZMINA

Водночас респондентки відверто говорять і про об'єктивні **труднощі, які заважають жінкам реалізувати свій потенціал** навіть за наявності нових можливостей. Насамперед це брак системної підтримки для тих, хто поєднує навчання чи роботу з сімейними обов'язками. Жінкам нерідко ні з ким залишити дітей на час курсів або тренінгів – далеко не всі роботодавці або освітні установи забезпечують дитячі кімнати чи інші умови для матерів. Донорські організації, які фінансують навчальні проекти, зазвичай теж не покривають витрат, пов'язаних із перебуванням учасниць з дітьми. Інша поширена перешкода – невдалий час проведення навчань.

„ Ми можемо забезпечити, щоб ви відвідували цей тренінг з 10 до 17 години. Це ж робочий час для багатьох жінок, вони не можуть це зробити.

У деяких програмах закладені вікові та соціальні обмеження. Активістки наводили приклади, коли проекти адресовані лише молодим жінкам до певного віку. Інші ініціативи фокусуються виключно на певних категоріях, зокрема на внутрішньо переміщених особах (ВПО), і тоді місцеві жительки відчувають себе обділеними. Така вибірковість може викликати напруження та зневіру серед тих, хто формально не підпадає під визначені вразливі категорії, але також потребує підтримки.

Окрім того, залишаються фінансові бар'єри. Не все навчання є безкоштовним, а особисті доходи багатьох жінок обмежені. Якщо йдеться про платні курси, не кожна жінка може собі це дозволити – за браку коштів жінки скоріш за все витратять гроші на родину та дітей, відкладаючи інвестування у саморозвиток.

„ За все треба платити, а жінки мають маленькі доходи, а якщо і мають, то ці гроші швидше витрачають на сім'ю, на дітей, а не на свою власну освіту.

Є також питання якості і практичної цінності тієї освіти, що пропонується. Респондентки зауважують, що інформаційних можливостей зараз достатньо, проте отримати справді практичні навички значно складніше. Деякі тренінги і проєкти мають низьку якість: трапляється, що гранти на проведення навчань отримують недостатньо компетентні люди, і користі від таких занять мало. Одна активістка поділилася, що серед численних лекторів лише одиниці виявилися дійсно фахівцями своєї справи.

Зрештою, навіть за наявності коштів і бажання бракує часу та сил на розвиток, особливо коли жінка вже несе на собі кілька навантажень. Багато активісток поєднують волонтерство, роботу й сім'ю, через що у них не залишається ресурсів навчатися новому, практикувати і розвивати свої організації та команди. До цього додаються питання безпеки в умовах війни – регулярні тривоги, небезпека пересування або перебування в певних місцях – що теж ускладнює участь у заходах чи започаткування справи. Додатково існує проблема недостатнього знання іноземних мов: мовний бар'єр іноді заважає користуватися всіма доступними можливостями, адже частина сучасних навчальних програм або грантів вимагає спілкування англійською чи іншою мовою.

В них просто не залишається часових, якихось людських ресурсів для того, щоб вчитися чомусь новому, практикувати щось нове, ростити свої організації і команди.

■ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ЯК ОКРЕМИЙ ЧИННИК ВРАЗЛИВОСТІ ЖІНОК-АКТИВІСТОК

Важливим чинником, який безпосередньо впливає на характер і рівень ризиків, з якими стикаються активістки, є місце їх проживання. Як засвідчили результати глибинних інтерв'ю, **у малих містах і селах активістки значно частіше стають об'єктами переслідувань**, тиску або дискредитації, ніж у великих містах. У таких громадах жінки нерідко перебувають під пильним наглядом оточення, а їхня громадська активність викликає підвищену увагу, часто з негативним забарвленням. Крім того, у малих населених пунктах зростає ймовірність свавільної поведінки з боку місцевих владних структур та правоохоронних органів, які можуть бути як неефективними, так і заангажованими.

Тут **відіграє роль розмір населеного пункту та регіональна належність**. У великих містах, таких як Київ та обласні центри, активістки мають більше можливостей для захисту та протидії загрозам завдяки кращому доступу до органів влади, потужнішому медійному середовищу, розвинутішим мережам громадянського суспільства та більшій толерантності до різних поглядів і форм участі.

У низці регіонів України, зокрема **в західних областях, зберігається посилений вплив патріархальних соціальних норм**, які істотно обмежують прийнятність і сприйняття жіночої активності у публічному просторі. У цих регіонах традиційна гендерна ієрархія, підкріплена впливом релігійних структур і праворадикальних груп, створює

додаткове середовище тиску, в якому участь жінок в ухваленні рішень або публічній адвокації сприймається як відхилення від соціально прийнятних ролей.

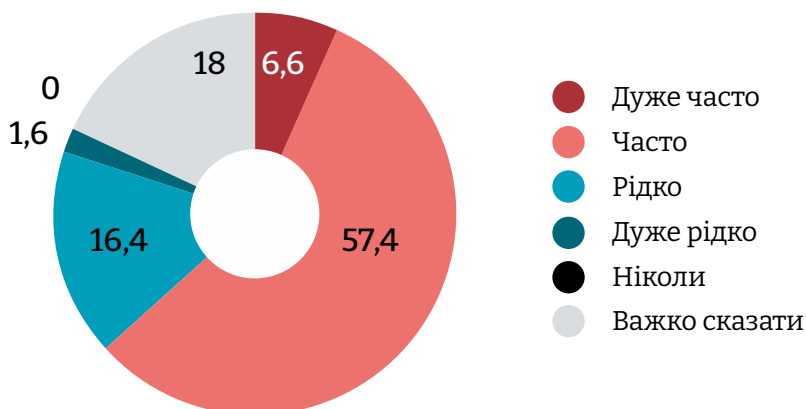
„ У більшості... переслідуються жінки в малих містах і селах, які займаються політикою, є депутатками або представляють органи місцевого самоврядування, або фермерки, або мають бізнеси.

Ця теза чітко засвідчує, що **ризик переслідувань і тиску не залежить від соціального чи професійного статусу жінки**. У межах дослідження про загрози, утиски та дискримінаційні практики говорили як жінки, що працюють у громадському секторі на волонтерських або низових позиціях, так і ті, хто обіймає або обіймав керівні посади в органах влади, місцевому самоврядуванні, бізнесі чи інших управлінських структурах. Це демонструє, що сам факт активної громадянської позиції та публічної діяльності незалежно від рівня посади чи впливу створює високий ризик стати об'єктом тиску, знецінення або нападів.

1.2. РЕЗУЛЬТАТИ КІЛЬКІСНОГО ОПИТУВАННЯ ЖІНОК-АКТИВІСТОК

Експертне онлайн-опитування 122 жінок-активісток показало, що часто вони піддаються переслідуванню і тиску через їх принципову позицію, готовність вільно висловлюватися та впливати на розвиток суспільних процесів. Згідно із результатами опитування, всього 1,6% жінок вказали, що дуже рідко зазнавали переслідувань. Водночас 57,4% повідомили, що стикаються з цим часто, а 6,6% – дуже часто, що сукупно складає 64% опитаних жінок, які зазнавали тиску через свою активну громадянську позицію (Мал. 1). Слід врахувати обмеження вибірки: опитування було сфокусовано на проблемах активісток, тому участь у ньому брали ті, хто мав відповідний досвід.

Малюнок 1. На Вашу думку, як часто жінки-активістки зазнають переслідувань в Україні? (%)

Особливо гостро зазначають про загрози ті, хто не має офіційної роботи або безробітні. Серед них 68% часто зазнають переслідувань, 16% – дуже часто. Офіційно працевлаштовані жінки у дещо кращому становищі: 54,6 % опитаних вказали, що переслідування відбуваються часто, а 4,1 % – дуже часто.

■ ЧАСТОТА, ЗМІСТ І СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЖІНОК-АКТИВІСТОК В УКРАЇНІ

Відповіді близько двох третин опитаних вказують на їхню переконаність про поширеність переслідувань активісток в Україні. Зокрема, більше половини опитаних (57,4%) зазначили, що жінки-активістки часто зазнають переслідувань. Водночас, лише 6,6% вказали, що зазнають переслідувань дуже часто.

Спостерігаються відмінності у відповідях за показником наявності офіційної роботи. Якщо серед працевлаштованих жінок 54,6% опитаних вказали, що переслідування відбуваються часто, та 4,1% – дуже часто, то серед безробітних респонденток ці частки є більшими: 68% – часто; 16% – дуже часто.

Згідно з даними опитування, 79,5% активістів в Україні зазнають переслідувань. Це явище частіше стосується жінок (44,3%), ніж чоловіків (35,2%). Отримані результати вказують на поширеність використання тиску та переслідувань щодо осіб з активною громадянською позицією.

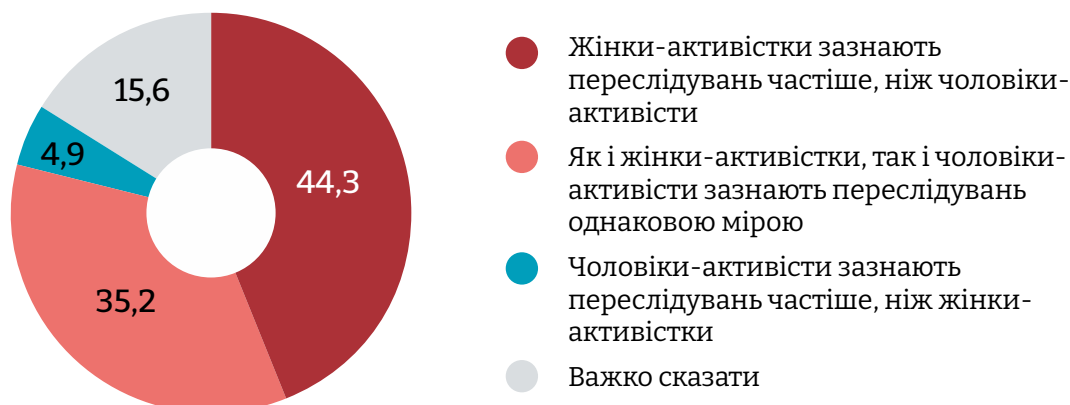
Жінки з великих міст більшою мірою (41,9%), ніж жінки з малих міст (20%) і сіл (18,2), погоджуються з тим, що обидві статі однаковою мірою зазнають переслідувань. Серед працевлаштованих жінок думки майже розділилися: 42,3% опитаних вказали, що жінки-активістки частіше зазнають переслідувань, ніж чоловіки-активісти, а 38,% – однаковою мірою. Натомість серед безробітних жінок домінує думка, що жертвами переслідувань частіше стають жінки (52%), тоді як тезу про переслідування обох статей визнало лише 24% опитаних цієї категорії.

Віковий розподіл респонденток свідчить про різноманітність вибірки: найбільшою групою стали жінки віком 40–49 років (36,1%), тоді як молодші учасниці 18–29 років склали п'яту частину (20,5%), а жінки старші за 60 років – 8,2%.

Більша частка (44,3%) опитаних вважають, що жінки-активістки частіше зазнають переслідувань, ніж чоловіки-активісти. Більше третини (35,2%) вважають, що обидві статі однаковою мірою зазнають переслідувань (Мал. 2). Жінки з великих міст більшою мірою (41,9%) погоджуються з тим, що обидві статі однаковою мірою зазнають переслідувань, ніж жінки з малих міст (20%) та сіл (18,2). Серед працевлаштованих жінок думки майже розділилися: 42,3% опитаних вказали, що жінки-активістки частіше зазнають переслідувань, ніж чоловіки-активісти, а 38,% – однаковою мірою. Натомість серед безробітних жінок домінує думка, що потерпілими від переслідувань частіше стають жінки (52%), тоді як тезу про переслідування обох статей визнало лише 24% опитаних цієї категорії.

Малюнок 2. Як Ви вважаєте, хто серед громадських активістів частіше зазнає переслідувань в Україні? (%)

Серед **інструментів тиску**, які найчастіше вказувалися, – онлайн-залякування та погрози у соціальних мережах (80,3%). Віртуальне середовище дає можливість кривднику залишатися анонімним, і дуже часто жінка не розуміє, з ким саме має справу, будучи відкритою для спілкування, що є вкрай необхідним для її діяльності. Ця тенденція отримала підтвердження не лише в результатах опитування, але й під час глибинних інтерв'ю, де респондентки послідовно відзначали зростання цифрових загроз як один із ключових ризиків для своєї діяльності. Далі йде дискредитація в медіа, професійних чи громадських колах (75,4%), що тісно переплітається із попереднім інструментом тиску, наприклад, посилює онлайн-залякування, формуючи негативний образ активістки у публічному просторі. Враховуючи відкритість і публічний характер діяльності жінок-активісток, вони є особливо вразливими до репутаційних атак.

Гендерна рівність залишається болісною проблемою суспільства. 72,9% респонденток стикаються з гендерною дискримінацією. Відповідно до глибинних інтерв'ю, з гендерною дискримінацією жінки зіштовхуються не просто як з окремим видом переслідування, а у поєднанні з іншими: наприклад, фізичні погрози і згадка статі або ж принизливі коментарі у соціальних мережах.

Рідше згадуються такі види переслідувань, як фізичне насильство (42,6%), переслідування із використанням юридичних інструментів (31,9%), пошкодження майна (28,7%). Водночас сексуальне насильство відзначила кожна четверта опитана жінка (23,8%) (*Мал. 3*).

Малюнок 3. На Вашу думку, яких саме переслідувань найчастіше зазнають жінки-активістки в Україні? (%)

(Оберіть усе, що підходить)

ОСОБИСТІЙ ДОСВІД ПЕРЕСЛІДУВАНЬ ЧЕРЕЗ ГРОМАДСЬКИЙ АКТИВІЗМ

Дослідження виявило значні **відмінності між міськими та сільськими громадами у сприйнятті жіночого громадського активізму**. Найвищий рівень несприйняття діяльності активісток зафіксовано у сільській місцевості, де 63,6% опитаних, які проживають у селах, повідомили про негативне ставлення до своєї активності. У малих містах цей показник дещо нижчий – 52%, тоді як у великих містах він становить 30,3%. Тобто порівняно з великим містом, ймовірність зазнати переслідувань за громадський активізм у селі вдвічі більша. Показовим прикладом зазначеної проблеми є свідчення з глибинних інтерв'ю щодо переслідувань у малих громадах, де джерелом тиску нерідко стає місцевий авторитет або представник влади. Окремої уваги потребує ситуація в містах на заході України, де, за словами респонденток, особливо сильним є вплив праворадикальних груп, які мають тісні зв'язки з релігійними організаціями.

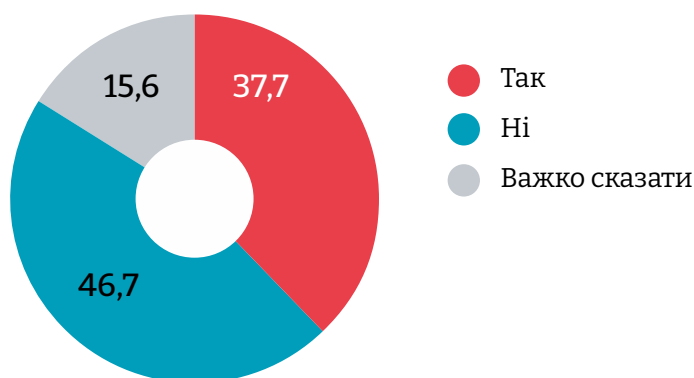
Ці дані свідчать про певну відмінність у ставленні до жінок-активісток між міськими та сільськими громадами. Таке розходження, ймовірно, пов'язане з устале-

ними патріархатними уявленнями про роль жінки у суспільстві, які переважають у сільській місцевості.³ Незважаючи на те, що функція жінки в сучасному суспільстві поступово трансформується, розширюючись від традиційної ролі «берегині» до активної учасниці суспільного життя, ці зміни, схоже, ще не повною мірою сприймаються на всіх рівнях. Історично трансформаційні процеси часто стереотипно асоціювалися переважно з чоловічою діяльністю, що може створювати додаткові виклики для жінок, які активно діють у громадському просторі. Важливо зазначити, що більше третини (37,7%) жінок-активісток вказали на те, що особисто зазнавали переслідувань через свою громадську діяльність (Мал. 4). Це підкреслює актуальність проблеми та необхідність подальшої роботи над подоланням стереотипів та упереджень.

Ймовірність мати досвід переслідувань зростає серед старших респонденток, що може бути пов'язано з більшою тривалістю їхньої участі у громадській діяльності. Так, серед жінок віком 18-29 років вказали на це 28% опитаних, серед жінок 30-39 років – 37,9%; серед жінок 40-49 років – 36,4%; найбільше виявилось серед жінок 50 років і старше – 50%. Суттєві відмінності у відповідях спостерігаються за показником наявності офіційної роботи: серед працевлаштованих лише третина (33%) зазнала переслідувань, тоді як серед безробітних жінок на цей негативний досвід вказало вже більше половини (56%). Вищий рівень переслідувань серед безробітних жінок може бути пов'язаний із більшою соціальною та економічною вразливістю цієї групи та обмеженим доступом до механізмів захисту.

Малюнок 4. Чи Ви особисто зазнавали певних переслідувань через громадський активізм? (%)

Серед тих, хто зазнав переслідувань (46 респонденток), найчастіше вказали на такі **види переслідувань**, як онлайн-залякування та погрози у соціальних мережах (25 респондентки); дискредитація у медіа, професійних чи громадських колах (24 респондентки) та гендерна дискримінація (22 респондентки). Дещо менша кількість (12 респонденток) вказали на переслідування із використанням юридичних інструментів (кримінальні справи, позови до суду) (Мал. 5).

3 Гендерні стосунки в контексті сільської України / ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр».
URL: <https://wicc.net.ua/media/gender-relations-rural-ukraine.pdf>

Малюнок 5. Якщо Ви особисто зазнавали переслідувань, будь-ласка, вкажіть які саме? (n)

(Оберіть усе, що підходить)

Соціальні мережі, які є одним із найважливіших інструментів діяльності активісток, що дозволяють поширювати інформацію, мобілізувати спільноти та взаємодіяти з аудиторією, дедалі частіше перетворюються на ворожий простір. Цей парадокс полягає в тому, що платформи, створені для комунікації та взаємодії, стали благодатним ґрунтом для поширення ненависті, дезінформації та особистих нападів, створюючи надзвичайно токсичне середовище для тих, хто активно висловлює свою громадянську позицію. Переважна більшість (36 респонденток зі 46) постраждалих активісток від онлайн-переслідувань вказали на принизливі коментарі у соціальних мережах щодо них та їхньої діяльності. Менше половини постраждалих зазначили такі види переслідувань, як розміщення неправдивої інформації (20%), тролінг чи маніпулювання в онлайн-дискусіях (18%) та поширення чуток, образливих повідомлень через електронну пошту або в соціальних мережах (16%). (Мал. 6).

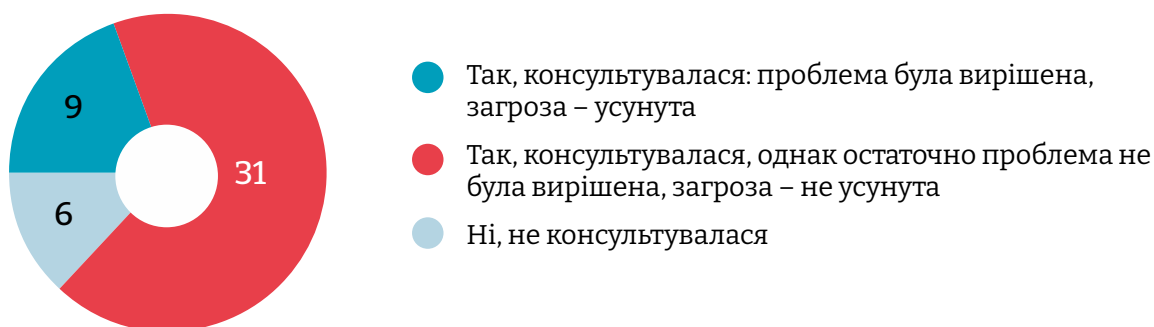
У випадку погроз, тиску, приниження, маніпуляцій у соціальних мережах активістки залишаються із ситуацією сам на сам. Лише кожна п'ята респондентка з тих, хто постраждали від онлайн-переслідувань (9 респонденток з 46), зазначила, що консультувалася у фахівців із цифрової безпеки, в результаті чого проблема була вирішена, а загроза – усунена. Натомість більша частина (31 респондентка з 46) вказали на те, що, попри консультацію, остаточно проблема не була вирішена, а загроза – не усунута. (Мал. 7). Це яскраво демонструє те, що в Україні недостатньо дієвих засобів для протидії кібербулінгу, особливо, з врахуванням гендерно чутливого підходу, захисту активістів, і людина, зіткнувшись з агресією та погрозами, просто не знає, що робити і куди звертатися.

Малюнок 6. Чи доводилося Вам особисто стикатися з наступними видами онлайн-переслідування чи цькування? (n)

(Оберіть усе, що підходить)

Малюнок 6. Якщо Ви у минулому зазнали онлайн переслідування, чи Ви консультувалися у фахівців у сфері цифрової безпеки? (n)

ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО ВИДИ ПІДТРИМКИ, ОСОБИСТІЙ ДОСВІД ЗВЕРНЕНЬ І СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗАХИЩАТИ АКТИВІСТОК

Близько третини (15 респонденток зі 46) постраждалих активісток не знають про жоден із видів підтримки потерпілих. Серед різних видів підтримки найчастіше згадувалися психосоціальна підтримка (24 опитаних), юридична підтримка (19 опитаних) і підтримка/консультування у сфері цифрової безпеки (18 опитаних). Натомість щодо фінансової, медійної та технічної підтримки поінформованість виявилася низькою. (Мал. 8).

Малюнок 8. Чи Ви знаєте про наступні види підтримки потерпілих активістів? (n)

(Оберіть усе, що підходить)

Якщо взяти до уваги усіх опитаних, то можна констатувати, що поінформованість щодо видів підтримки пов'язана із частотою звернень постраждалих активісток за вказаними видами допомоги. Подібним чином виявилася й ефективність цих звернень. Так, лише у двох випадках показники ефективних звернень суттєво перевищили невдалі спроби: постраждалі жінки при зверненні зуміли отримати психосоціальну підтримку (28,7%) та юридичну підтримку (13%). (Мал. 9). Зафіксовано, що безробітні активістки частіше, ніж працевлаштовані, зверталися за допомогою та відповідно отримували її.

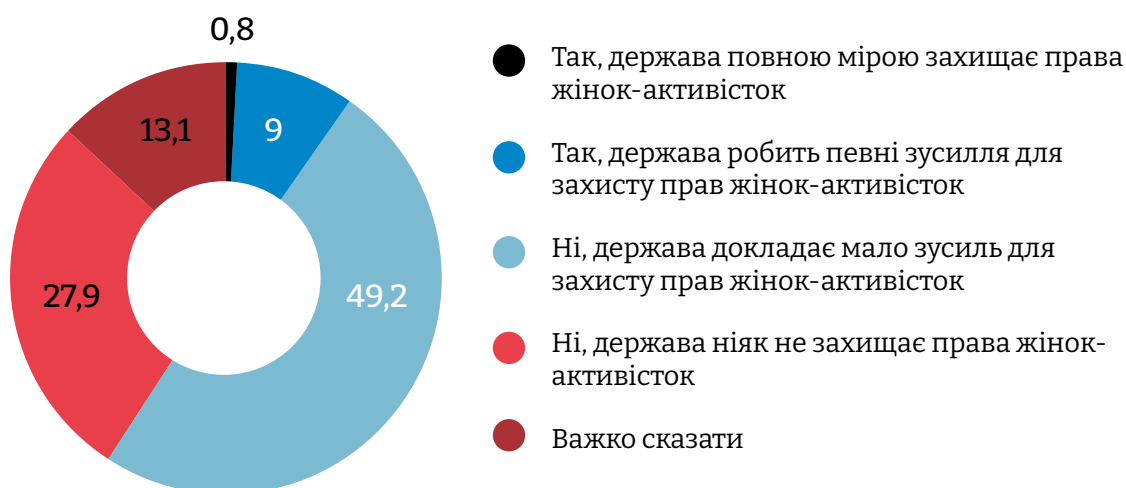
Малюнок 9. Чи Ви зверталися за вказаними видами підтримки потерпілих активістів та чи отримали допомогу? (%)

Абсолютна більшість респонденток зазначила, що держава недостатньо захищає права активісток і активістів, зокрема жінок: 49,2% вважає, що держава докладає мало зусиль і 27,9% вважає, що держава ніяк не захищає (Мал. 10). Негативне сприйняття з боку оточення виявляється особливо гостро серед молодших респонденток. Спостерігається чітка тенденція: що молодшою є активістка, то більше вона зіштовхується з упередженим ставленням, недовірою та знеціненням своєї ролі в суспільному житті. Замість очікуваної підтримки, молоді жінки, які тільки розпочинають свій громадський шлях, нерідко опиняються у ворожому інформаційному середовищі, що супроводжується насмішками та недовірою. Така ситуація викликає занепокоєння, особливо з огляду на актуальність теми жіночого лідерства у світі, де прикладами високого політичного впливу є Джорджія Мелоні, Кая Каллас, Урсула фон дер Ляен. У такому контексті постає запитання: чи можливе в Україні формування нового покоління лідерок за умови суспільного несприйняття вже на старті їхньої діяльності? При цьому негативні оцінки зростають зі зменшенням віку респонденток.

Малюнок 10. Як Ви вважаєте, чи є достатнім з боку держави захист прав активістів, зокрема жінок? (%)

Серед заходів, на яких повинна зосередитися держава, найчастіше вказують на ефективне розслідування погроз, нападів та інших видів переслідування, встановлення винних і притягнення їх до відповідальності (86,9%), попередження та реагування на онлайн-переслідування та цькування (81,1%), цифрову безпеку (66,4%), надання психосоціальної підтримки (63,9%) та фізичний захист при доведеній загрозі (56,5%) (Мал. 11). Тобто у більшості випадків йдеться про ті заходи, які потребують вагомих організаційних ресурсів і які самотужки не можуть бути здійсненими лише зусиллями представниць і представників громадянського суспільства.

Малюнок 11. На Вашу думку, на яких напрямках повинна зосередитися держава для захисту прав жінок-активісток? (%)

(оберіть усе, що підходить)

■ ЙМОВІРНІСТЬ ЗАГРОЗ ТА ВІДЧУТТЯ СТРАХУ ЧЕРЕЗ АКТИВНУ ГРОМАДЯНСЬКУ ПОЗИЦІЮ

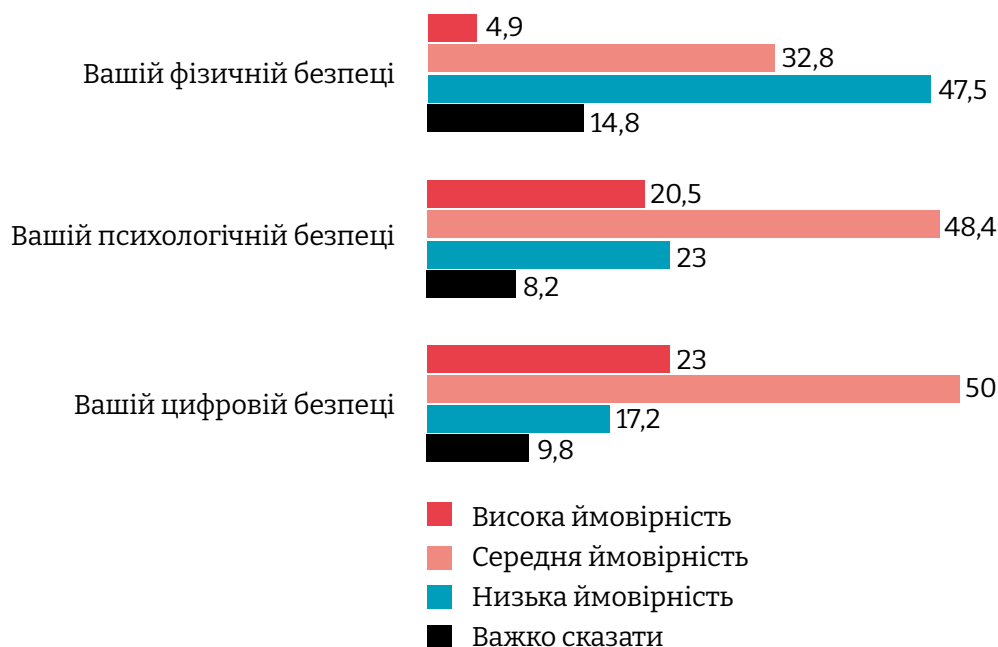
Дослідження виявило, що менш ймовірною загрозою через активну громадянську позицію для опитаних жінок є загроза їхній **фізичній безпеці**: лише близько 5% оцінили цю загрозу з високою ймовірністю, близько третини – оцінили її з середньою ймовірністю. Якщо проаналізувати оцінки загроз з високою ймовірністю за соціально-демографічними вимірами, то суттєвих відмінностей не простежується. Лише за віковим розподілом встановлено, що серед молодих жінок віком 18-29 років помітна вагоміша частка тих, хто оцінили більшу вірогідність загрози фізичній безпеці (12%), ніж серед решти (30-39 років – 0%; 40-49 років – 4,5%; 50 років і старше – 4,2%) (Мал. 12).

Однак примітно, що серед працевлаштованих жінок простежуються нижчі оцінки ймовірності загрози фізичній безпеці, ніж серед безробітних жінок. Зокрема, серед працевлаштованих жінок 50,5% вказали на низьку ймовірність, а 28,9% – на середню ймовірність. Натомість серед офіційно безробітних 36% вказали на низьку ймовірність, а 48% – на середню ймовірність. Так само, певні відмінності помітні між респондентками великих і малих міст. Якщо серед мешканок великих міст 47,7% вказали на низьку ймовірність, а 34,9% – на середню ймовірність, то серед мешканок малих міст 56% зазначили низьку ймовірність, а 28% – середню ймовірність. Це свідчить про

те, що активістки з великих міст більш чутливо сприймають вірогідність загрози фізичній безпеці, попри менший досвід фактичних переслідувань.

Малюнок 12. Як Ви зараз оцінюєте ймовірність наступних загроз через активну громадянську позицію? (%)

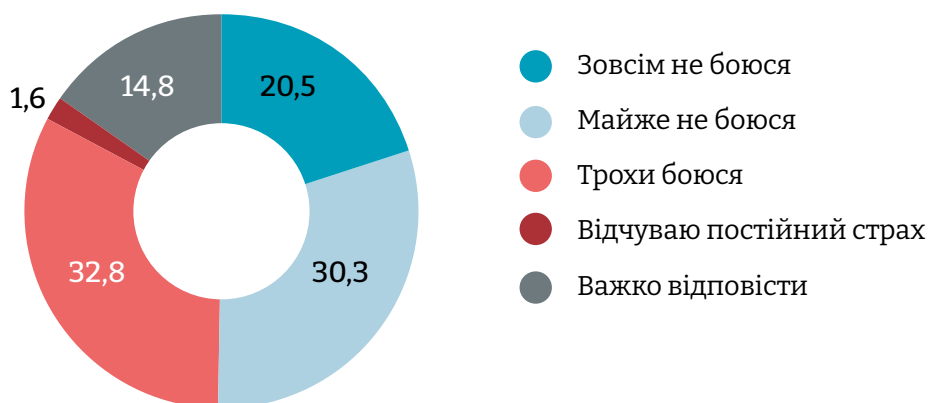
Натомість решта загроз були оцінені як більш вірогідні. Зокрема, на високу ймовірність загрози їхній **психологічній безпеці** вказала кожна п'ята активістка, а близько половини – як на загрозу середньої ймовірності. Виявилося, що безробітні жінки майже вдвічі частіше (32%) оцінюють ймовірність загрози психологічній безпеці, ніж працевлаштовані жінки (17,5%). За віковим розподілом вирізняються жінки 30-39 років, серед яких на високу ймовірність вказали 31%, тоді як серед респонденток 18-29 років – 24%; 40-49 років – 13,6%; 50 років і старше – 16,7%.

Подібні оцінки простежуються і щодо загрози **цифровій безпеці** – висока (23%) та середня (50%) ймовірності. Знову ж таки, офіційно безробітні жінки частіше (32%) оцінюють ймовірність загрози цифровій безпеці, ніж працевлаштовані жінки (20,6%). Віковий розподіл виявив, що ймовірність загроз такого ґатунку дещо більше притаманна відповідям від молодих жінок, ніж решті. [Зокрема, серед респонденток 18-29 років 24% вказали на високу ймовірність, а 64% вказали на середню ймовірність. Тоді як серед жінок 30-39 років – відповідно 17,2% та 51,7%; серед активісток 40-49 років – відповідно 22,7% та 52,3%; серед респонденток 50 років і старше – відповідно 29,2% та 29,2%.] Молодші респондентки (18-29 років) частіше, ніж інші, оцінюють ймовірність переслідувань як високу (24%) чи середню (64%), тоді як серед старших жінок частка тих, хто вважає загрози менш імовірними, зростає. Це може пояснюватися кількома чинниками: молоді активістки мають менше життєвого й професійного досвіду, що робить їх вразливішими до ризиків, або ж вони більше перебувають у цифровому просторі, де загрози виглядають гострішими. Водночас для жінок старших вікових груп характернішою є більша впевненість у власних ресурсах чи толерантність до ризику.

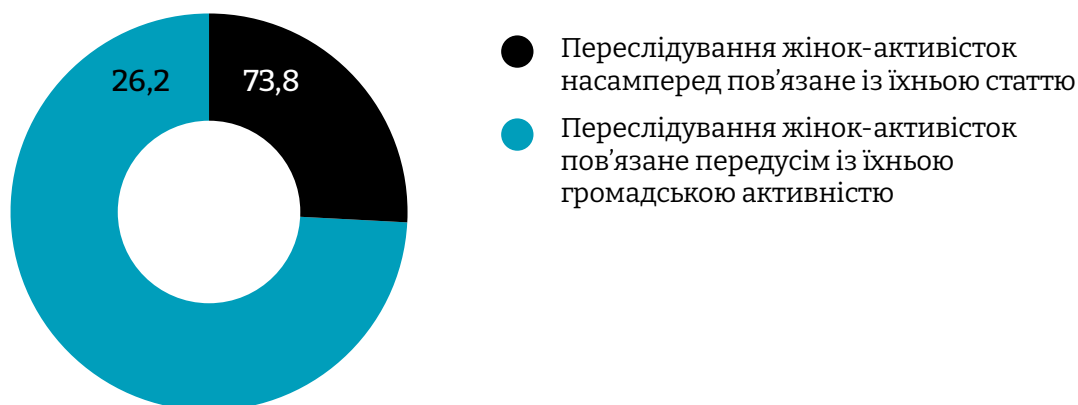
Попри низькі оцінки ймовірності загроз фізичної безпеки, значно більше активісток **відчують страх за своє життя через власну громадянську активність**. Зокрема, близько третини респонденток зазначили, що відчують страх за своє життя через власну активність: 1,6% – відчують постійний страх, а 32,8% – трохи бояться. Лише половина жінок-активісток зізналися, що не відчують (або майже не відчують) страху (Мал. 13). Це свідчить не лише про усвідомлення ризиків, але й про стійкість та агентність активісток, які продовжують свою діяльність навіть в умовах потенційної небезпеки.

Малюнок 13. Станом на зараз, наскільки сильно Ви відчуваєте страх за своє життя через свою громадську діяльність? (%)

Характерно, що мешканки малих міст частіше відчують страх (44% постійно або трохи), ніж жительки великих міст (33,8% постійно або трохи). Дещо більший розрив спостерігається за наявністю офіційної роботи: якщо серед тих, хто працевлаштований, постійно або трохи відчують страх 30%, то серед тих жінок, хто не має офіційної роботи, постійно або трохи відчують страх 48%. Віковий розподіл виявив, що наймолодші та найстарші респондентки дещо більше відчують страх: жінки віком 18-29 років – 44% відчують страх постійно або трохи; жінки 30-39 років – 33,4% постійно або трохи; жінки 40-49 років – 25% постійно або трохи; жінки 50 років і більше – 41,7% постійно або трохи.

Малюнок 14. З яким із двох тверджень Ви найбільше погоджуєтеся? (%)

Хоча опитані жінки часто відзначають проблему гендерної дискримінації, переважна більшість із них (73,8%) вважає, що переслідування активісток зумовлене пе-

редусім їхньою громадською діяльністю. Натомість лише чверть опитаних вважають, що переслідування активісток насамперед пов'язане з їхньою статтю (*Мал. 14*).

■ ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ЖІНОК У ВЕДЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ

У питанні бар'єрів для ведення громадської діяльності знову проявляється тенденція, що основною перешкодою для жінок, на думку опитаних, є гендерні упередження у суспільстві (66,4%). Окрім цього, зазначено сімейні обов'язки (54,1%), обмеження та труднощі, пов'язані з російсько-українською війною (41,8%), відсутність поширених і працюючих механізмів захисту громадянських активісток на законодавчому рівні (40,2%), протидія державних органів, їхнє небажання йти на співпрацю (37,7%) та, зрештою, фінансові обмеження (36,9%) (*Мал. 15*). Ці перешкоди умовно можна поділити на індивідуальні (сімейні обов'язки, фінансові труднощі) та суспільні (гендерні упередження, воєнні обмеження, проблеми із законодавчим захистом, протидія державних структур). Характерно, що респондентки частіше обирали саме суспільні чинники, ніж індивідуальні, що свідчить про їхню впевненість у власних навичках і здібностях, а також про усвідомлення структурних бар'єрів як ключових.

Малюнок 15. На Вашу думку, якою є найбільша перешкода для жінок у веденні громадянської активності? (%)

(оберіть не більше 5 варіантів відповіді)

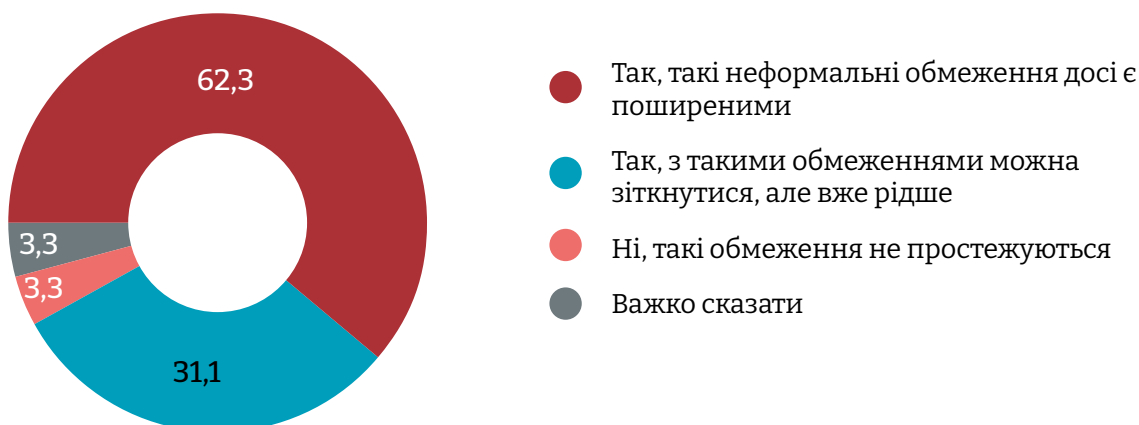
Війна визначила нові умови суспільного розвитку. Більше половини опитаних вважають, що для активісток з'явилося більше можливостей у зв'язку дефіцитом кадрів через мобілізацію чоловіків на війну. З'ясувалося, що такої думки дотримуються в основному жінки віком 40 років і більше. Натомість про обмеження та гендерні упередження через небезпеку військових дій зазначили лише 23,8% (Мал. 16).

Малюнок 16. Як, на Вашу думку, повномасштабна війна вплинула на перебіг громадянської діяльності жінок? (%)

Загалом 93,4% опитаних вважають, що в Україні досі існують неформальні обмеження для жінок щодо кар'єрного просування. При цьому 62,3% респонденток зазначили, що такі неформальні обмеження досі є поширеними, 31,1% – що з такими обмеженнями можна зіткнутися, але вже рідше (Мал. 17). Характерно, що наймолодші респондентки виявилися дещо менш категоричними у своїх оцінках, вважаючи таке явище рідшим. Водночас цей результат може відображати не лише зміни у сфері гендерної рівності, але й обмежений досвід молодших жінок на ринку праці, що стосується, у тому числі, «скляної стелі».

Малюнок 17. Як Ви вважаєте, на даний момент в Україні досі існує «скляна стеля» (неформальні обмеження щодо кар'єрного просування) щодо жінок в плані їхнього професійного розвитку? (%)

■ СФЕРИ АКТИВІЗМУ, ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ОЦІНКА СОЛІДАРНОСТІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

На думку опитаних, більшість сфер активізму, які розповсюджені серед жінок з активною позицією, пов'язані з повномасштабною війною Росії проти України та її наслідками. Зокрема, найбільше були згадані такі сфери, як підтримка воїнів ЗСУ на передовій (53,3%), підтримка внутрішньо переміщених осіб (49,2%), підтримка ветеранів, поранених ЗСУ (39,3%), допомога жінкам, які втратили рідних на війні (30,3%). Водночас, лише одна сфера, яка не пов'язана з війною, – боротьба за права жінок, гендерну рівність – була вказана найчастіше (63,1% опитаних) (Мал. 18).

Малюнок 18. Як Ви вважаєте, яка сфера активізму зараз найбільш розповсюджена серед жінок з активною громадянською позицією? (%)

(оберіть не більше 3-х варіантів відповіді)

Попри зосередженість на проблемах і наслідках війни, переважна більшість опитаних визнають здебільшого невоєнні виклики для професійного зростання та розвитку потенціалу активісток в Україні. Зокрема, частіше вказуються такі виклики, як психологічний стрес (77,9%), гендерні стереотипи (61,5%), сімейні турботи (50,8%). Натомість виклики, пов'язані невизначеністю щодо термінів тривання війни, вказали 38,5% опитаних (Мал. 19). Той факт, що більшість опитаних не назвали невизначеність щодо тривалості війни серед ключових викликів, свідчить про її сприйняття як стало-го фону, на якому респондентки виокремлюють інші, більш конкретні проблеми.

Малюнок 19. Які існують виклики, на Вашу думку, для професійного зростання та розвитку потенціалу жінок-активісток в Україні під час повномасштабної війни? (%)

(оберіть не більше 3-х варіантів відповіді)

Переважає більшість опитаних (71,3%) вказують на наявність солідарності у середовищі жінок-активісток, виходячи з власного досвіду (Мал. 20). Так, серед тих, хто має офіційну роботу, спостерігається дещо більша частка (74,2%) жінок, які з власного досвіду знають про існування солідарності серед активісток, тоді як серед безробітних респонденток – таких 60%. З-поміж вікових груп жінки віком 50 років і старше вирізняються найбільшим досвідом як надання, так і отримання моральної та дієвої підтримки. Про брак солідарності у середовищі жінок-активісток дещо більше вказують ті респондентки, які зазнали переслідувань (19,6%), тоді як серед тих, хто не постраждав, – таких лише 3,5%.

Малюнок 20. Як Ви вважаєте, чи існує солідарність у середовищі жінок-активісток України? (%)

РОЗДІЛ 2.

СИТУАЦІЯ З ПЕРЕСЛІДУВАННЯМ АКТИВІСТОК НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ

2.1. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ВИПАДКІВ ТИСКУ НА АКТИВІСТОК НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ

У цьому звіті представлено 32 випадки переслідування представниць українського громадянського суспільства на підконтрольній уряду території України, зафіксовані у 12 областях та м. Києві. Ці випадки охоплюють період з 1 липня 2024 року по 30 червня 2025 року. Документування здійснювалося шляхом особистого інтерв'ювання та збору даних з відкритих джерел. Загалом описані випадки стосуються 39 постраждалих жінок. Деякі активістки або медійниці зазнавали по кілька нападів та атак.

Найбільшу кількість таких інцидентів було задокументовано у період з липня по листопад 2024 року, наприклад, у липні 2025 року – зафіксовано 6 випадків переслідувань. Жодного факту переслідування не зафіксовано у грудні 2024 року. Середньо насиченими на такі події стали весняні місяці 2025 року – березень, квітень і травень, коли щомісяця фіксувалося від одного до двох фактів переслідувань і тиску на діячок.

Моніторинг виявив, що активні представниці громадянського суспільства стикаються **як із воєнними, так і з системними довоєнними ризиками** – фізичними атаками, тиском, дискредитацією та часто бездіяльністю правоохоронних органів. Попри те, що в окремих випадках відкривалися кримінальні провадження, більшість справ розслідувалися повільно або неефективно. Симптоматичним прикладом стала справа журналістки Таїсії Кутузової, яка після тривалих судових процесів та винесених не на її користь вироків все ж домоглася перегляду своєї справи у Верховному Суді.

Загалом дані Центру прав людини ZMINA свідчать про **значний рівень небезпеки для жінок у громадському та медійному секторі** – через війну та бойові дії, а також через тиск як з боку влади, так і певних категорій суспільства.

Стосовно **територіального поширення** зафіксованих випадків тиску простежується тенденція до концентрації таких дій у великих містах. Із загальної кількості – 12 випадків було зафіксовано у Києві та на Київщині, чотири на Полтавщині. Водночас решта задокументованих випадків відносно рівномірно розподілені рештою областей: у кожній із них зафіксовано від одного до трьох подібних випадків.

Малюнок 21. Територіальний розподіл

Наведені у цьому аналітичному звіті випадки розподілені відповідно до форм переслідування та розташовані у хронологічному порядку в кожній.

- загибель унаслідок російського обстрілу;
- поранення внаслідок російського обстрілу;
- фізичний напад;
- пошкодження майна;
- погрози, тиск, залякування;
- юридичне переслідування;
- перешкодження діяльності;
- кібербулінг, дискредитація, стеження.

У зазначений період задокументовано 5 випадків російських атак, у яких унаслідок російських обстрілів загинуло 7 представниць українського громадянського суспільства. Вони були зафіксовані у Львові, Херсоні та області, Полтаві та Київській області. У переважній більшості загибель сталась під час російських нічних ракетно-дронових атак унаслідок прямих влучань у будинки, де мешкали жінки.

Серед задокументованих і представлених тут інцидентів найбільш поширеними стали випадки перешкодження діяльності, зафіксовані у Києві, Київській області та Львові. У п'яти з восьми задокументованих випадків перешкодження стосувалося журналістської діяльності. Найпоширеніші тенденції – це фізичне перешкодження виконанню роботи, перешкодження у доступі до судових засідань, а також заяви про політичний тиск на редакції.

Кібербулінг та дискредитаційні кампанії, що становлять другу за кількістю випадків групу, були задокументовані у Києві, Львові, Ужгороді та Полтаві. Найчастіше

таких атак зазнавали журналістки через опубліковані ними розслідування, а також екоактивістки та антикорупційні активістки через свою діяльність.

За результатами моніторингу, у зазначений період до найбільш ризикованих належали такі види діяльності: журналістика, екологічний активізм, антикорупційна боротьба та волонтерство.

Як і в моніторингах попередніх років щодо переслідувань представників і представниць громадянського суспільства, у зазначений період у 2024-2025 роках постраждали жінки також зіштовхувалися з проблемою несвоєчасного відкриття проваджень за їхніми заявами або загальною відмовою у відкритті. Наприклад, у випадках фізичних нападів на журналістів або перешкоджання журналістській діяльності правоохоронні органи часто не вбачали правопорушень за ч. 2 ст. 345-1 Кримінального кодексу України («Погроза або насильство щодо журналіста») та перекваліфіковували їх на інші.

Водночас якщо відкриття провадження все ж відбувалось, то потерпілі часто повідомляли про бездіяльність слідчих органів або їхнє зволікання з розслідуванням. Серед задокументованих випадків у чотирьох із них були відкриті провадження, і три справи передано до суду.

У деяких справах розгляд триває роками, і ZMINA забезпечувала постраждалим юридичні консультації або адвокатський супровід. Як ось, наприклад, у справі журналістки та документалістки Таїсії Кутузової, яка зазнала нападу з боку правоохоронців під час виконання професійної діяльності у 2020 році. Кутузова подала заяви про правопорушення до Патрульної поліції Київської області та Державного бюро розслідувань. Прокуратура оголосила підозру заступнику начальника поліції Бучанського району Роману Микитенку за перешкоджання журналістській діяльності, проте в 2024 році суд його виправдав. Кутузова подала апеляцію, але програла її⁴. Однак після забезпечення юридичного супроводу в 2025 році Верховний Суд України повернув справу до апеляційної інстанції, де справа очікує повторного розгляду⁵.

Задокументовані випадки засвідчують тенденції очевидних загроз для активних представниць громадянського суспільства і медіа, пов'язаних із війною та бойовими діями – це ризик загибелі, поранення та втрати майна через обстріли, як під час виконання професійної або активістської діяльності, так і поза цим. Водночас ризики довоєнного часу також зберігаються: жінки продовжують зазнавати фізичних нападів, пошкодження майна, перешкоджання діяльності, погроз, тиску та юридичних переслідувань. Водночас спостерігається збільшення кількості інформаційних атак, кібербулінгу та дискредитаційних кампаній як в мережі, так і офлайн. Часто ініціаторами тиску виступають влада або чиновники, бізнесмени та окремі групи населення. У більшості задокументованих випадків ZMINA втручалася, надаючи юридичну, психологічну або фінансову допомогу.

4 Ухвала Київського апеляційного суду від 15 жовтня 2024 року у справі №369/16037/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122408090>

5 Правосуддя на боці журналістів: перемога в касаційному суді у справі Таїсії Кутузової / ZMINA, 10.04.2025. URL: <https://zmina.info/news/pravosuddya-na-botsi-zhurnalistiv-peremoha-v-kasatsiynomu-sudi-u-spravi-tayisiyi-kutuzovoyi/>

2.2. ОПИС ОКРЕМИХ ВИПАДКІВ

#загибель_унаслідок_російського_обстрілу

Євгенія Садовська, Дарія Базилевич, Ярина Базилевич

м. Львів

Сім'я Базилевичів. Фото з Фейсбук

У ніч на **4 вересня 2024 року** внаслідок ракетного удару по Львову загинула родина – 43-річна Євгенія Садовська та трое її доньок: 21-річна Ярина, 18-річна Дарія та 7-річна Емілія Базилевичі. Батько родини Ярослав Базилевич пережив атаку, однак був госпіталізований до реанімації.

Під час масованого ракетного обстрілу України російські військові завдали ударів, зокрема балістичними ракетами типу «Кинджал», по центральній частині Львова, неподалік залізничного вокзалу. Внаслідок атаки загинули семеро людей, понад п'ятдесят зазнали поранень.

Серед загиблих – вихованки організації «Пласт». Євгенія Садовська була учасницею гуртка «Первоцвіти» у 1990-х роках в юнацькому курені «Пчілки».

Дарія Базилевич пластувала в курені імені Ганки Коренець, у гуртку «Бешкетниці». Перейшла з новацтва у вересні 2017 року і була активною учасницею Пласту до 2021 року. Навчалася на другому курсі програми «Культурологія» гуманітарного факультету Українського католицького університету. Була активною студенткою, менторкою «Лабораторії волонтерства» УКУ, брала участь у театральній студії та вивчала акторське мистецтво.

Ярина Базилевич новакувала в рої «Ельфики», а згодом вступила до куреня ч. 8 імені Ольги Басараб. Працювала програмною менеджеркою офісу «Львів – Молодіжна столиця Європи 2025», у «МолодвіжЦентрі» та мережі «ТВОРИ!». Була залучена до організації міських молодіжних ініціатив, а також волонтеркою-дизайнеркою до проекту «Неопалимі» у 2022–2023 роках⁶.

25 вересня 2024 року Український католицький університет спільно з Ярославом Базилевичем та організацією «Пласт» заснував стипендійний фонд імені Євгенії, Ярини, Дарії та Емілії Базилевичів з метою фінансування навчання студентів, які не мають змоги самостійно його оплатити⁷.

#загибель_унаслідок_російського_обстрілу

Римма Бараненко

м. Херсон

1 грудня 2024 року близько 08:15 російські військові здійснили атаку з безпілотного літального апарата по маршрутному автобусу в Херсоні, в якому перебувала волонтерка Римма Бараненко. Внаслідок осколкового поранення вона загинула на місці.

Римма Бараненко була координаторкою Всеукраїнської ініціативи «Активна Громада», активно займалась волонтерською діяльністю та опікувалась безпритульними тваринами.

У 2014 році вона брала діяльну участь у Євромайдані, а після завершення Революції Гідності разом із однодумцями продовжувала громадську роботу, організовуючи вуличні акції з метою відстоювання демократичних принципів. Зокрема, виступала проти корупції в місцевих органах влади та публічно засуджувала колабораціонізм серед посадовців.

Під час окупації Херсона російськими військами у березні 2022 року Римма Бараненко не приховувала своєї проукраїнської позиції. У перші дні повномасштабного вторгнення її будинок було повністю зруйновано. Після початку репресій проти проукраїнських активістів вона змушена була переховуватись, майже не з'являлась на вулиці, припинила публічну активність у соціальних мережах, змінила номер телефону та обмежила контакти з оточенням.

Після деокупації Херсона вона залишилася в Антонівці, щоб допомагати місцевим мешканцям. Зокрема, здійснювала пошук гуманітарної допомоги для тварин, співпрацювала з благодійними організаціями та передавала корм волонтерам, які опікувались тваринами у прифронтових районах Херсона. У будинку, де вона мешкала, перебувало понад 30 котів⁸.

6 «Хочеться кричати від злості і відчаю». У Львові загинула родина з трьома дітьми / BBC, 4 вересня 2024 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cqjl12le1ko>

7 В Українському католицькому університеті започаткували стипендійний фонд імені родини Базилевичів / Суспільне, 25 вересня 2024 року. URL: <https://suspihne.media/lviv/843985-v-ukrainskomu-katolickomu-universiteti-zapocatkuvali-stipendijnij-fond-imeni-rodini-bazilevichiv/>

8 Меморіал: платформа пам'яті. URL: <https://www.victims.memorial/people/rymma-baranenko>

#загибель_унаслідок_російського_обстрілу

Ірина Байраченко

с. Кіндійка, Херсонська область

13 січня 2025 року на території Херсонської області внаслідок російського артилерійського обстрілу отримала поранення 42-річна волонтерка Ірина Байраченко, мешканка селища Кіндійка в передмісті Херсона. Жінка зазнала уламкового поранення ноги та була госпіталізована до реанімаційного відділення місцевої лікарні, де її стан було стабілізовано. Однак вночі серце Ірини знову зупинилося, і вона померла у лікарні⁹.

Ірина Байраченко займалася волонтерською діяльністю на підтримку українських військових, зокрема готувала для них обіди та прала одяг. У період, коли в її домі ще було газопостачання, випікала хліб і роздавала його людям, які через стан здоров'я не могли самостійно пересуватись. Також вона опікувалась безпритульними тваринами.

#загибель_унаслідок_російського_обстрілу

Анастасія Кольвах

м. Полтава

1 лютого 2025 року внаслідок російського ракетного удару по багатоквартирному житловому будинку в місті Полтава загинула акторка та волонтерка Анастасія Кольвах. Унаслідок удару було повністю зруйновано один із під'їздів будинку, виникла пожежа, були пошкоджені сусідні житлові будівлі та автомобілі. Загалом загинули 14 осіб, серед яких троє – діти.

Анастасія Кольвах працювала у галузі культури, зокрема в Театрі сучасного діалогу, а також у сфері ІТ. Співпрацювала з громадською організацією UAnimals, опікувалась безпритульними котами та рукокрилими. Активно займалася волонтерською діяльністю, брала участь у проектах із озеленення міста, зокрема у висадці дерев.

Вона була лекторкою полтавського кіноклубу «Кінодвіж», учасницею письменницького клубу «Пишу зараз» і волонтеркою Арт-простору «Культура».

#загибель_унаслідок_російського_обстрілу

Тетяна Кулик

с. Крюківщина, Київська область

У ніч на **26 лютого 2025 року** під час атаки російських безпілотних літальних апаратів один із дронів влучив у приватний житловий будинок журналістки Тетяни Кулик у селі Крюківщина Київської області, що спричинило пожежу. За інформацією Державної служби з надзвичайних ситуацій, пожежу було ліквідовано о 01:54. На місці

9 Допомога ЗСУ, літнім людям та тваринам. Через атаку РФ загинула волонтерка з передмістя Херсона Ірина Байраченко / Суспільне, 15 січня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/kherson/925761-dopomagala-zsu-litnim-ludam-ta-tvarinam-cerez-ataku-rf-zaginula-volonterka-z-peredmista-hersona-irina-bajracenko/>

виявили тіло однієї загиблої особи, пошукові роботи тривали до 10:35, знайшли тіло другої загиблої людини. Унаслідок удару загинули Тетяна Кулик та її чоловік, хірург Павло Іванчов¹⁰.

Тетяна Кулик. Фото Укрінформ

Тетяна Кулик була журналісткою інформаційного агентства «Укрінформ», авторкою і ведучою проєкту «Нація непереможних», а також виконувала обов'язки головної редакторки Головної редакції мультимедійного контенту.

Раніше вона обіймала посаду головної редакторки редакції суспільно-публіцистичних програм і ведучої «Центрального каналу» (КДТРК), працювала у Всесвітній службі радіомовлення України та працювала телеведучою на Суспільному мовленні. Була членкинею Національної спілки журналістів України.

#поранення_унаслідок_російського_обстрілу

Ольга Ковальова

поблизу м. Торецьк, Донецька область

19 липня 2024 року на Торецькому напрямку в Донецькій області харківські фотографи Ольга Ковальова та Владислав Краснощок потрапили під обстріл російської артилерії під час роботи в зоні бойових дій.

У результаті обстрілу Ольга Ковальова отримала тяжкі уламкові поранення у ділянках пахви, ключиці, грудної клітки та руки, а також перелом грудної клітки. Всі уламки у тілі журналістки були поруч із життєво важливими судинами, два з них вда-

10 Під час дронної атаки на Київщину загинула журналістка Тетяна Кулик / Суспільне, 26 лютого 2024 року. URL: <https://suspilne.media/kyiv/957679-pid-cas-dronovoi-ataki-na-kiivsinu-zaginula-zurnalistka-tetana-kulik/>

лося дістати. Через ризик нашкодити один із уламків медики не наважились видаляти. Журналістка втратила функціональність правої руки.

Першу медичну допомогу Ковальовій надали військові, після чого вона була евакуйована медичним транспортом у найближчий польовий шпиталь, потім – у військовий госпіталь у Покровську, а далі – у цивільну лікарню, де видалили два з трьох уламків. Стан Ковальової стабілізували у госпіталі в Харкові¹¹. Владислав Краснощок отримав контузію.

На момент обстрілу фотографи працювали з підрозділом артилеристів Збройних сил України. Після кількох пострілів українських військових по позиціях противника журналісти та військові сховалися в бліндажі. За словами Краснощока, у відповідь російська армія завдала щонайменше 13 артилерійських ударів по прилеглий території, з яких останній влучив безпосередньо в бліндаж. Як повідомила Ковальова, поранення отримала лише вона, оскільки перебувала в кутку споруди поруч із трубою, з якої посипались уламки.

#поранення_унаслідок_російського_обстрілу

Моніка Андрушевська

м. Краматорськ, Донецька область

Моніка Андрушевська. Джерело: приватний архів журналістки

24 серпня 2024 року близько 22:30 унаслідок влучання російської ракети «Іскандер-М» у готель «Sapfir» у Краматорську було поранено польську журналістку Моніку Андрушевську. За її словами, вона проїжджала містом під час атаки. Під час

¹¹ Двоє харківських фотографів зазнали поранень внаслідок артобстрілу на Донеччині / Суспільне, 21 липня 2024 року. URL: <https://suspihne.media/kharkiv/795431-dvove-harkivskih-fotografiv-zaznali-poranen-vnaslidok-artobstrilu-na-doneccini/>

обстрілу було пошкоджено автомобіль журналістки, а сама вона отримала поранення від уламків¹².

Під час цієї атаки загинув Раян Еванс, радник з питань безпеки британського інформагентства Reuters. Ще четверо журналістів цього медіа дістали поранення – громадяни України, США, Латвії та Німеччини.

Моніка Андрушевська висвітлює воєнні події в Україні та займається волонтерською діяльністю на підтримку Збройних сил України з часу анексії Криму Росією у 2014 році. Вона співпрацює з краківським виданням Tygodnik Powszechny. У 2022 році врятувала 30 українців, які тікали від пожежі дорогою з Ірпеня. Нині працює в Центрі документування російських злочинів в Україні імені Рафаеля Лемкіна при Інституті Пілецького.

#фізичний_напад

Катерина Ключко

м. Запоріжжя

19 липня 2024 року в Запоріжжі під час висвітлення акції протесту фотокореспондентка місцевого видання «Обі.ua» Катерина Ключко зазнала фізичного нападу з боку однієї з учасниць мітингу. Захід, який мав неформальну назву «Мітинг проти несправедливих відключень електроенергії», проходив із перекриттям руху транспорту на Соборному проспекті.

Під час зйомки одна з учасниць мітингу агресивно відреагувала на те, що журналістка не знімала заблоковану автівку. Жінка схопила Ключко за руку з камерою, штовхнула її і силоміць розвернула в бік транспортного засобу. Згодом журналістка зафіксувала інцидент на відео, на якому нападниця поводить агресивно і звинувачує її у «провокуванні ситуації».

Катерина Ключко подала заяву до поліції з повідомленням про перешкоджання професійній журналістській діяльності. Однак, як повідомила представниці Інституту масової інформації в Запорізькій області начальниця відділу комунікації Нацполіції в Запорізькій області Анна Ткаченко, правоохоронці не виявили в діях нападниці складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 Кримінального кодексу України. Відомості про подію були внесені до Єдиного обліку заяв і звернень громадян без відкриття кримінального провадження¹³.

12 Через обстріл Краматорська зазнала поранень польська журналістка Моніка Андрушевська / Детектор медіа, 26 серпня 2024 року. URL: <https://detector.media/community/article/231314/2024-08-26-cherez-obstril-kramatorska-zaznala-poranen-polska-zhurnalistka-monika-andrushevska/>

13 У Запоріжжі учасниця мітингу проти «несправедливих відключень електроенергії» напала на журналістку / ІМІ, 19 липня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/u-zaporizhzhhi-uchasnytsya-mityngu-proty-nespravedlyvyh-vidklyuchen-elektroenergiyi-napala-na-i62584>

#фізичний_напад

Веста Гунченко

м. Київ

2 серпня 2024 року ввечері у київському барі «Hotel13» двоє чоловіків вчинили напад на стендап-комікесу, активістку та волонтерку Весту Гунченко. Причиною стало те, що нападники вирішили, що вона є чоловіком, який нібито переодягнувся в жінку.

Після того, як Веста Гунченко вийшла з вбиральні та прямувала до свого столика, один із чоловіків схопив її за лікоть і вигукував образливі гомофобні репліки, зокрема – «виглядаєш як п**ор» та «одягнись нормально, як мужик». До інциденту долучився ще один чоловік, який ляснув комікесу по обличчю.

Гунченко пояснила нападникам, що є жінкою, після чого ті залишили її в спокої. Вона швидко вийшла з приміщення. Через те, що заклад незабаром зачинявся, Веста не змогла повідомити охороні про напад.

Згодом адміністрація бару «Hotel13» заявила, що виявила нападників за допомогою камер відеоспостереження і повідомила, що ці особи більше не будуть допущені до закладу¹⁴.

Веста Гунченко – креативна директорка компанії Chaos Strategies, драматургиня, стендап-комікеса, у виступах якої системно порушуються теми прав людини. У 2014 році вона долучилася до організації Truth Hounds як польова документаторка воєнних злочинів і злочинів проти людяності. У 2018 році працювала над правозахисним проектом Starlight Stadium, у межах якого була створена навчальна гра для правозахисників. У травні 2022 року написала п'єсу «Хедлайнер або Цирк на дроті» для Київського академічного театру ляльок. Виставу демонстрували на виїзних майданчиках з метою збору коштів для потреб Збройних сил України.

#фізичний_напад

Людмила Франковська

м. Острог, Рівненська область

29 серпня 2024 року, у День пам'яті захисників України, міський голова Острога Юрій Ягодка у стані алкогольного сп'яніння вчинив фізичний напад на місцеву активістку Людмилу Франковську.

58-річна активістка звернулася до поліції із заявою про побиття. За її словами, вона проходила повз міську бібліотеку, де розташовано Центр культури та дозвілля, і почула з приміщення російську музику. Коли жінка зайшла всередину, побачила там міського голову Юрія Ягодку, який разом із заступницями виконував пісню «Ой, цветет калина в поле у ручья». Після її зауваження мер нібито агресивно відреагував і наки-

14 «Бо схожа на п**ора»: комікеса Веста Гунченко розповіла, як на неї напали у барі / 24tv.ua, 06 серпня 2024 року. URL: https://24tv.ua/vesta-gunchenko-rozpovila-pro-napad-bari-hotel13-dvi-osobi-pereplutali_n2612306

нудся на жінку з кулаками. Людмила Франковська написала заяву до правоохоронних органів про завдання їй тілесних ушкоджень¹⁵.

Провадження відкрито за ч. 1 ст. 125 Кримінального кодексу України (умисне легке тілесне ушкодження). Санкція передбачає штраф до 850 грн або виправні роботи.

24 вересня, через майже місяць після події, Юрій Ягодка зробив допис на своїй сторінці Facebook, у якому визнав провину та підтвердив, що під час інциденту перебував у стані алкогольного сп'яніння.

#фізичний_напад

Вікторія Дмитренко

м. Київ

5 лютого 2025 року у приміщенні Шевченківського районного суду Києва перед початком судового засідання у справі про вбивство Максима Матерухіна було скоєно напад на журналістку телеканалу «Ми – Україна» Вікторію Дмитренко. Напад вчинила мати підозрюваного у вбивстві – Артема Косова.

Інцидент стався перед початком судового засідання під час зйомок сюжету. За даними поліції, нападниця вихопила у журналістки телефон і вдарила їй, завдавши ушкоджень. За свідченнями очевидців і згідно з відеозаписом із місця події, удар був настільки сильним, що спричинив кровотечу у журналістки¹⁶.

Вікторія Дмитренко офіційно подала заяву до поліції про перешкоджання журналістській діяльності та напад. Правоохоронці виявили відео інциденту під час моніторингу інтернету ще до надходження заяви.

Справа, в якій журналістка висвітлювала судовий процес, стосується вбивства 16-річного підлітка, котрого 7 квітня 2024 року смертельно поранили на верхній станції київського фунікулера. Підозрюваним є працівник Управління державної охорони Артем Косов.

#пошкодження_майна #юридичне_переслідування

Анна Шандра

м. Гадяч, Полтавська область

17 липня 2024 року близько 02:30 було здійснено підпал автомобіля «Тойота Королла» (реєстраційний номер ВІ 0880 СК), що належить громадській активістці Анні Шандрі з міста Гадяч Полтавської області. За словами Шандри, вона помітила займан-

15 «Напився»: мер Острога перепросив за п'яну бійку і російські пісні на День пам'яті захисників / tsn.ua, 24 вересня 2024 року. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/napivsy-mer-ostroga-vibachivsy-za-p-yanu-biyku-i-rosiyski-pisni-na-den-pam-yati-zahisnikiv-2666346.html>

16 У суді Києва напали на журналістку «Ми – Україна» Вікторію Дмитренко / Detector.Media, 5 лютого 2025 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/237944/2025-02-05-u-sudi-kyieva-napaly-na-zhurnalistku-my-ukraina-viktoriyu-dmytrenko/>

ня біля заднього колеса з пасажирського боку, а також чула голос імовірного зловмисника поблизу.

Спалене вщент авто активістки

Інцидент стався під час відключення електроенергії, через що не працював мобільний зв'язок і камери відеоспостереження¹⁷. Кримінальне провадження відкрито за ч. 2 ст. 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна), досудове розслідування проводить Миргородський райвідділ поліції ГУНП у Полтавській області (№ 12024170550000798 від 17.07.2024).

Шандра повідомила, що без надання офіційних документів її опитали, а згодом викликали на допит. Автомобіль було вилучено без письмового підтвердження і передано до Миргорода. 19 липня вона отримала судову повістку щодо арешту майна.

19 липня 2024 року близько 03:45 активістка повідомила про постріли на подвір'ї її будинку. За її словами, кримінальне провадження за цим фактом не відкрито.

Анна Шандра пов'язує ці інциденти із систематичним переслідуванням, що триває з 2019 року після того, як вона відмовилась дати хабар і почала публічно викривати корупційні дії місцевої влади. У 2023 році активістка брала участь у захисті ділянки біля Холодного озера, де велася незаконна забудова. Тоді вона зазнала нападів, погроз і побиття, в її бік пролунали постріли. 12 червня 2023 року під час спроби зупинити будівельні роботи їй погрожували та завдали тілесних ушкоджень. 15 червня вона повідомила про пошкодження вікон у своєму будинку.

Зі слів активістки, у 2022 році знайомі з поліції попередили її про можливе незаконне прослуховування. У 2023 році вона виявила засоби стеження у власному автомобілі, зокрема трекер.

17 вересня 2024 року міський голова Гадяча Володимир Нестеренко подав заяву на Шандру до Миргородського районного відділу поліції. У заяві він, зокрема, скаржився на велику кількість запитів, що надходять від активістки, які, на його думку, є навмисними та перевантажують роботу посадовців. У своїй заяві він зазначив, що Шандра не має юридичної чи економічної освіти, і тому він не зобов'язаний надавати їй бюджетну документацію. Поліція, за словами Шандри¹⁸, не вбачає підстав для відкриття справи і переспрямовує заяву до інших підрозділів.

17 Активістка з Полтавщини Анна Шандра заявила про підпал своєї автівки / ZMINA, 22 липня 2025 року. URL: <https://zmina.info/news/aktyvistka-z-poltavshhyny-anna-shandra-zayavyla-pro-pidpal-svoyeyi-avtivky/>

18 Фейсбук-сторінка Анни Шандри, 22 жовтня 2024 року. URL: <https://www.facebook.com/AnnShandra/videos/1066812134884310/>

Крім того, мер, за твердженням активістки, звертався до місцевого управління СБУ із заявами про те, що вона нібито передає інформацію про його доходи росіянам, що, на його думку, може призвести до пограбування або рейдерського захоплення майна.

Конфлікт між Шандрою та міською владою загострився у серпні 2024 року після того, як виконавчий комітет міськради дозволив індивідуальне опалення в багатоквартирних будинках у супереч вимогам Міністерства інфраструктури. Анна Шандра подала відповідний запит до міністерства, і у відповіді було зазначено, що такі рішення виконкому створюють загрозу стабільній роботі системи теплопостачання. Після цього мера було викликано до Полтавської обласної адміністрації, що, на думку активістки, стало причиною подальшого тиску з його боку.

#пошкодження_майна_внаслідок_російського_обстрілу

Ганна Шелест

м. Одеса

14 листопада 2024 року внаслідок ракетного обстрілу міста Одеса було пошкоджено квартиру та автомобіль Ганни Шелест — директорки програм з безпеки Ради зовнішньої політики «Українська призма». За її повідомленням, пожежу рятувальники зупинили безпосередньо перед дверима її квартири, проте в помешканні було пробито дах. Сусідня квартира повністю вигоріла, а доступ до будинку залишався обмеженим до ранку, поки тривали аварійно-рятувальні роботи¹⁹.

Ганна Шелест є головою наглядової ради Українського інституту. Вона понад 10 років працювала старшою науковою співробітницею одеського відділення Національного інституту стратегічних досліджень при Президентів України. З 2014 року співпрацює як наукова співробітниця з Оборонним коледжем НАТО (Рим). Окрім іншого, Ганна Шелест є запрошеною старшою дослідницею Центру дослідження європейської політики (СЕРА, Вашингтон) і шеф-редакторкою англомовного журналу UA: Ukraine Analytica.

#пошкодження_майна_внаслідок_російського_обстрілу

Альона Балкова

м. Нікополь, Дніпропетровська область

30 листопада 2024 року внаслідок російського обстрілу міста Нікополь Дніпропетровської області було пошкоджено житло та техніку журналістки Медіагрупи «Прихист» (ГО «Прихист») Альони Балкової.

¹⁹ Наслідки масованої атаки Одеси: загинула 35-річна жінка, яка спала біля вікна / Dumskaya, 15 листопада 2024 року: <https://dumskaya.net/news/posledstviya-massirovannoy-ataki-odessy-pogibla-186496/ua/>

Альона Балкова. Фото з приватного архіву журналістки

Журналістка понад 10 років хворіє на епілепсію, попри це продовжує фіксувати наслідки російських обстрілів на території громади. Після чергового інциденту заявила про погіршення емоційного стану, зокрема тривогу, страх і симптоми професійного вигорання, що ускладнюють виконання нею журналістської діяльності та підтримку стабільного психологічного стану.

#пошкодження_майна

Антоніна Корнієнко

м. Бровари, Київська область

21 березня 2025 року близько 19:00 у Броварах невідомий чоловік під'їхав на велосипеді до автомобіля, що належить громадській активістці Антоніні Корнієнко, розбив заднє праве пасажирське вікно та кинув усередину пластикову пляшку з бензином. У результаті цього в салоні автомобіля виникла пожежа. Зловмисник покинув місце події, а загоряння ліквідував випадковий свідок. На момент інциденту Корнієнко перебувала в офісі неподалік.

Розслідування здійснює Броварське районне управління поліції в Київській області. Відомості про подію внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Антоніна Корнієнко очолює громадську організацію «Створені ДІЯ ТИ», яка займається викриттям і правовою протидією корупційним практикам у Великодимерській громаді Київської області. Вона також бере активну участь у волонтерській діяльності – підтримує сили безпеки й оборони України та надає гуманітарну допомогу місцевому населенню.

Антоніна Корнієнко. Фото з приватного архіву активістки

Улітку 2024 року зафіксовано ще один випадок умисного підпалу, цього разу – станції технічного обслуговування, власником якої є чоловік Корнієнко. Тоді зловмисник кинув у приміщення два «коктейлі Молотова». За повідомленням поліції, виконавця вдалося встановити і затримати впродовж першого місяця розслідування.

#погрози #тиск #залякування

Софія Бакун

м. Київ

26 листопада 2024 року в Києві під час судового засідання у Вищому антикорупційному суді адвокат Андрій Давидченко, який представляє інтереси Юрія Неруха (керівника відділу контролю за обігом зброї Головного управління Національної поліції у м. Києві), звернувся до журналістки антикорупційного центру «Межа» Софії Бакун зі словами: «Ну що, журналістика або смерть?». Про інцидент повідомила на своїй сторінці у Facebook голова «Межі» Мартина Богуславець.

У центрі «Межа» заявили, що сприймають ці слова як тиск на незалежний антикорупційний центр і погрозу журналістам, які висвітлюють судові засідання. Організація подала скаргу до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури²⁰.

20 Журналістка антикорупційного центру Межа Софія Бакун заявила про погрози з боку адвоката / IMI, 27 листопада 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/zhurnalistka-antykorrupsijnogo-tsentru-mezha-zayavyla-pro-pogrozu-z-boku-advokata-i65117>

За підтримки Центру прав людини ZMINA за цим фактом було відкрито кримінальне провадження за ст. 129 ККУ («Погроза вбивством»). Представництво постраждалої у справі здійснює адвокатка Ольга Веретільник.

Софія Бакун є журналісткою-розслідувачкою, яка спеціалізується на антикорупційних розслідуваннях на основі відкритих джерел і регулярно моніторить засідання ВАКС.

#погрози #тиск #залякування

Альона Федорова

м. Покровськ, Донецька обл.

У березні 2022 року активістка міста Покровськ Донецької області Альона Федорова почала отримувати систематичні погрози від свого тодішнього сусіда - місцевого мешканця, який жив неподалік у її кварталі. Він перестрівав жінку на вулиці, неподалік її дому, погрожував передати інформацію про неї та її діяльність російським окупантам, а також озвучував погрози фізичною розправою, зокрема – щодо того, «в якій труні її ховатимуть».

Альона Федорова – волонтерка громадської організації «Світло Донбасу» з Покровська Донецької області, яка допомагає людям у складних життєвих обставинах, а також військовим ЗСУ. Унаслідок погроз у волонтерки стався нервовий зрив. Вона розповіла цю історію військовим, яким допомагала, вони поговорили з її кривдником і тоді погрози припинилися. Через відчуття постійної загрози від кривдника і небезпеки наближення фронту, волонтерка була змушена залишити Покровськ і переїхати до села Слов'янка Дніпропетровської області, а згодом до м. Дніпро.

#юридичне_переслідування

Тетяна Чижик

м. Київ

29 липня 2024 року громадська організація «Всеукраїнське об'єднання «Автомайдан»» повідомила, що суддя Донецького окружного адміністративного суду Людмила Арестова подала заяву до поліції з вимогою відкрити кримінальне провадження проти юристки ГО «Автомайдан» Тетяни Чижик. Заява була зареєстрована у Голосіївському управлінні поліції м. Києва за номером 29914 від 2 липня 2024 року.

Звернення Арестової до поліції стосується нібито порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 КК України) з боку юристки, яка подала скаргу до Вищої ради правосуддя щодо наявності у судді російського громадянства. Вища рада правосуддя відкрила дисциплінарне провадження за цією скаргою 22 травня 2024 року²¹.

21 Ухвала Вищої Ради правосуддя про відкриття дисциплінарної справи проти Арестової / Вища рада правосуддя, 22 травня 2024 року. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/45598>

В «Автомайдані» наголошують, що всі відомості щодо Арестової були отримані з відкритих джерел. Однак після подання заяви судді дільничний Голосіївського УП Нацполіції Олег Бищенко намагався телефоном з'ясувати, звідки саме юристка отримала ці дані.

Раніше Арестова вже подавала заяву до поліції на журналіста «Радіо Свобода» Георгія Шабая – автора розслідування про її російське громадянство. Кримінальне провадження було відкрито 27 червня 2023 року, а 27 липня 2023 року його закрили через суспільний резонанс.

7 серпня 2024 року дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя, за інформацією активістки Катерини Бутко, ухвалила рішення рекомендувати звільнення судді Арестової. Підставою для цього стало, зокрема, підтвердження СБУ, надане у листі від 21 липня 2023 року, щодо набуття суддею громадянства Російської Федерації.

21 листопада 2024 року Вища рада правосуддя одноголосно підтвердила рішення дисциплінарної палати про притягнення Арестової до дисциплінарної відповідальності та подання про її звільнення. Остаточне затвердження цього рішення відбулося 10 грудня 2024 року.

#юридичне_переслідування

Юлія Петушинська

м. Полтава

14 жовтня 2024 року у Полтаві художниця Юлія Петушинська облила червоною фарбою Монумент слави та залишила напис «03.09.24». Ця дата пов'язана з ударом двох російських ракет по будівлі Інституту зв'язку, внаслідок якого загинули 59 осіб.

За словами Петушинської, акція мала на меті привернути увагу до необхідності демонтажу пам'ятника, до проблеми існування імперських символів, а саме символів російської зброї, яка вбиває українців.

Після події, за словами художниці, представники місцевої влади викликали патрульну поліцію, з якою прибули також бійці батальйону спецпризначення та криміналісти. Поліція опитала художницю, склала протокол і кваліфікувала її дії як дрібне хуліганство²². Втім, після розголосу поліція не стала притягувати Петушинську до адміністративної відповідальності, обмежилися профілактичною бесідою.

#юридичне_переслідування

Катерина Онопрієнко

с. Мошни, Черкаська область

10 січня 2025 року громадська діячка Катерина Онопрієнко отримала позов від голови Мошнівської територіальної громади Богдана Шкарбути. Позивач звинувачує її

22 Художниця Юлія Петушинська в рамках мистецької акції облила червоною фарбою Монумент Слави / Інтернет-видання Полтавщина, 14 жовтня 2024 року. URL: <https://poltava.to/news/78431/>

в приниженні честі та гідності через коментарі в соціальних мережах і вимагає компенсацію моральної шкоди в розмірі 300 тисяч гривень. Справу розглядає Черкаський районний суд, суддя Морозов В.В. Активістка звернулася до Центру прав людини ZMINA з проханням оплати витрат на адвоката, і її заявка була підтримана.

Катерина Онопрієнко також повідомила, що Богдан Шкарбута неодноразово подавав на неї заяви до поліції – зокрема через підбурювання громади до протестів проти будівництва хімічного заводу поблизу села Мошни. До неї навідувалися поліцейські для роз'яснювальних бесід.

У квітні 2021 року Онопрієнко подала заяву до поліції щодо погроз з боку голови громади в приміщенні сільської ради. Вона також просила надати доступ до записів із камер відеоспостереження. Черкаське районне управління поліції не вжило заходів, тому восени 2021 року вона повторно звернулася до обласного управління – відповіді також не отримала.

За словами активістки, того ж дня Шкарбута погрожував ще одному місцевому активісту – Сергію Алексенку з села Яснозір'я. Згодом невідомі підпалили його сарай. На стіні магазину Онопрієнко в центрі села Мошни двічі з'являлися дискредитуючі написи – «сука, гроші віддай» та «гроші віддай».

Катерина Онопрієнко – депутатка Черкаської районної ради двох скликань, членкиня виконкому Мошнівської сільської ради, екоактивістка. Проживає в селі Мельники Черкаської області. З 2016 року разом із громадою виступала проти розширення виробництва компанії МХП («Наша Ряба») поблизу Мошнів через надмірне забруднення від виробництва птахофабрики. Наразі мешканці громади протистоять будівництву хімзаводу з виробництва рідких добрив, зокрема через відсутність прозорості в ухваленні рішень і нехтування екологічними ризиками. Громада співпрацює з ГО «Екодія».

#перешкоджання_діяльності

Олена Гнітецька

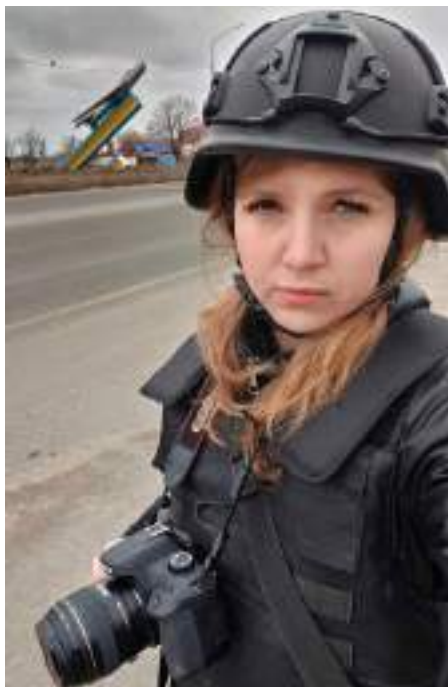
м. Херсон

30 вересня 2024 року на Олену Гнітецьку напали під час зйомки будівництва підземних шкіл у Херсоні – об'єктів, що викликають значне обурення серед місцевих жителів. За її словами, на території будівництва вона зустріла чоловіка і жінку, які, за інформацією іншого присутнього, були представниками забудовника. Коли журналістка підійшла до них із запитаннями, чоловік агресивно накинувся на неї, вирвав із рук мобільний телефон і викинув його в котлован, після чого почав погрожувати, штовхати і кидати каміння.

Зловмисник відмовився повернути телефон. Журналістка відійшла від місця події та попросила випадкову перехожу викликати поліцію. Незабаром на місце прибув чоловік, який представився як Віктор Спурза. Він повідомив, що знайомий із діяльністю медіа «МОСТ» і почав звинувачувати Гнітецьку в упередженому та негативному

поданні інформації про нього. Після прибуття поліції Спурза дав вказівку повернути журналістці телефон.

Олена Гнітецька. Фото з Фейсбук

Поліція провела опитування учасників інциденту. За свідченнями присутніх, факту нападу нібито не було, а телефон журналістки чоловік начебто «випадково упустив». Як саме пристрій потрапив до рук нападника, той не пояснив. Швидка медична допомога, яка прибула на місце події, оглянула журналістку – травм не зафіксовано.

За інформацією представника Інституту масової інформації, Віктор Спурза є мешканцем Львівської області та співзасновником ТОВ «Будпостач-СТСВ», яке реалізує проекти будівництва підземних шкіл у Херсоні за кошти міського бюджету. У вересні 2023 року Старосамбірський районний суд Львівської області визнав його винним за ч. 4 ст. 358 КК України (використання завідомо підробленого документа) і призначив штраф у розмірі 850 грн²³.

#перешкоджання діяльності

Михайлина Скорик

м. Ірпінь, Київська область

4 серпня 2024 року громадська організація «Сміливий Ірпінь», очолювана Михайлиною Скорик, отримала офіційного листа від відділення №1 АТ «ПУМБ» у місті Ірпінь, Київська область. У листі банк повідомив про одностороннє припинення банківського обслуговування організації.

Згідно з коментарем Михайлини Скорик, яка також є засновницею ГО «Інститут сталого розвитку громад», причиною блокування рахунків стало виявлення банком «неприйнятно високого ризику ділових відносин». За словами Скорик, така оцінка була зумовлена результатами фінансового моніторингу, який зафіксував підозри щодо надходжень коштів на рахунки фізичних осіб-підприємців, залучених до реалізації моніторингових проектів організації.

Про інцидент Михайлина Скорик повідомила Центр прав людини ZMINA 10 березня 2025 року. ZMINA надала правову консультацію та скерувала активістку до експертів Центру демократії та верховенства права. У результаті спільної роботи було підготовлено та подано скаргу до Національного банку України. Зазначена скарга була прийнята до розгляду, однак не була задоволена.

23 У Херсоні невідомий напад на журналістку Олену Гнітецьку, яка знімала будівництво підземних шкіл / ZMINA, 01 жовтня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/u-hersoni-nevidomyj-napav-na-zhurnalistku-yaka-znimala-budivnytstvo-pidzemnyh-shkil-i63962>

#перешкоджання_діяльності

Ірина Федорів, Анна Кириї

с. Коцюбинське, Київська область

Ірина Федорів та Анна Кириї.
Фото з Фейсбук

28 серпня 2024 року громадська активістка та голова ініціативи «Голка» Ірина Федорів повідомила про скасування її участі в заходах, організованих Міжнародним республіканським інститутом (IRI), де вона працювала лекторкою понад п'ять років. За її словами, без пояснення причин було скасовано три заплановані лекції, що мали відбутись наприкінці липня та в серпні 2024 року, а також участь у ще двох подіях. Повідомлення про це вона отримала 24 липня.

Ірина Федорів пов'язує таке рішення з публікацією, в якій вона критикувала законопроект № 5655, згадувала колишнього віцепрем'єр-міністра Олександра Кубракова, а також цитувала народну депутатку Анну Бондар, голову робочої групи з розробки Містобудівного кодексу. У публікації Бондар стверджувала, що робоча група втратила підтримку проекту USAID «Говерла» через дезінформацію, яку Кубраков нібито надав послу США.

Після того, як народний депутат Микола Княжицький та співголова фракції «УДАР» у Київській міській раді Дмитро Білоцерківець – відвідувачі лекцій Федорів – надіслали позитивні листи-відгуки до IRI, а також після колективної заяви громадських організацій про політичний тиск, Інститут повідомив, що готовий зустрітись з активісткою у вересні. Ірина Федорів очікує на офіційну відповідь на своє звернення до IRI.

Федорів також заявила про можливий конфлікт інтересів, звернувши увагу на те, що комунікаційниця IRI Марія Добвенко веде програму «У ліжку», в якій брала участь народна депутатка Олена Шуляк – одна зі співавторок законопроекту № 5655. За словами Федорів, ще восени 2023 року Шуляк заявила, що «зробить усе», аби вона більше не брала участі у заходах IRI.

Крім того, Федорів розповіла про випадки цензури, які, на її думку, пов'язані з критикою законопроекту № 5655. Зокрема, було знято публікацію із сайту «Урядовий кур'єр» та повернуто її у відредагованому вигляді – з вилученням коментаря одного з експертів і додаванням позиції Олени Шуляк. Також, за її словами, чинився тиск на телеканал «Еспресо» з метою зняти публікацію аналітика Георгія Могильно-

го, а у виданні «The Page» намагалися заблокувати інтерв'ю з Шуляк через її невдоволення формулюваннями у вступі до матеріалу²⁴.

Про тиск на професійну діяльність повідомила і Анна Кирій, заступниця голови Архітектурної палати Національної спілки архітекторів України. Вона зазначила, що деякі клієнти її компанії отримували сигнали від представників Олени Шуляк та Олександра Кубракова з проханням відмовитися від співпраці з нею. Також Кирій стверджує, що Кубраков звертався до посольства США з проханням припинити фінансування розробки Містобудівного кодексу, а Шуляк публікувала критичні матеріали щодо роботи відповідної робочої групи.

У відповідь на вищезазначені дії громадська ініціатива «Голка» разом із іншими громадськими організаціями оприлюднила публічну заяву про політичний тиск з боку Олени Шуляк та Олександра Кубракова. У заяві зазначається, що посадовці здійснюють системну кампанію з дезінформації міжнародних донорів задля просування корупційно вмотивованих рішень у містобудівній сфері. Такі дії, на думку заявників, підривають довіру до України, створюють ризики для міжнародної підтримки та загрожують прозорій і справедливій відбудові.

Активісти також наголосили, що в умовах післявоєнної відбудови зміни до містобудівного законодавства мають розроблятися за участі громадського сектору, фахових асоціацій та архітекторів, а не в інтересах великих забудовників²⁵.

Паралельно з цим проти Ірини Федорів велася кампанія з дискредитації у соцмережах. Зокрема, на Facebook-сторінці «Будівельний партизан» у вересні 2024 року з'явилися публікації, в яких її звинувачують у зв'язках із «будівельною мафією». Також у дописах стверджується, що її спротив забудові біля Голосіївського парку під старою водонапірною вежею, яку планує здійснити МЖК «Оболонь» (пов'язаний із партією «Батьківщина»), має політичне підґрунтя, оскільки вона діє спільно з Дмитром Білоцерківцем – співголовою фракції «УДАР» у Київській міській раді. Автори публікацій зазначають, що Білоцерківець також надіслав листа на підтримку Федорів після припинення її участі у заходах IRI.

#перешкоджання_діяльності

Севгіль Мусаєва, Ірина Герасимова

м. Київ

8 жовтня 2024 року головна редакторка видання «Українська правда» (УП) Севгіль Мусаєва в інтерв'ю Інституту масової інформації повідомила про тиск на редакцію з боку Офісу Президента України. За її словами, йдеться про системне блокування рекламної співпраці: представники Офісу здійснюють телефонні дзвінки потенцій-

24 Тиск з боку Шуляк та Кубракова. Чому скасували мої лекції в Міжнародному республіканському інституті (IRI)? / Українська правда. Блоги, 28 серпня 2024 року. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/66cf32c67b2ad/>

25 Громадські організації заявили про тиск з боку народної депутатки Шуляк та ексвіцепрем'єра Кубракова / ZMINA, 29 серпня 2024 року. URL: <https://zmina.info/news/gromadski-organizacziyi-zayavyly-pro-tysk-z-boku-narodnoyi-deputatky-shulyak-ta-eksviczepremyera-kubrakova/>

ним партнерам видання з проханням не розмішувати рекламу в «Українській правді». Також відзначено факти перешкоджання участі представників влади у публічних заходах, організованих редакцією. Мусаєва назвала це проявом економічного тиску на медіа та додала, що власнику видання неодноразово надходили пропозиції про його продаж, які вона також розцінює як інструмент примусу²⁶.

9 жовтня 2024 року редакція «Української правди» оприлюднила офіційну заяву про тиск на видання. У документі зафіксовано кілька його проявів, зокрема: блокування комунікації з представниками влади, спроби зірвати співпрацю з рекламодавцями, а також неприйнятну манеру спілкування Президента Володимира Зеленського з журналістом «Української правди» Романом Кравцем. Редакція вважає такі дії спробами впливу на редакційну політику та підкреслює, що будь-які подібні втручання будуть висвітлюватися публічно та матимуть наслідки на міжнародному рівні. У заяві також наголошено, що це лише посилює мотивацію журналістів викривати випадки корупції та неефективного управління в органах державної влади²⁷.

Того ж дня, 9 жовтня, головна редакторка «5 каналу» Ірина Герасимова підтримала позицію УП і повідомила про аналогічний тиск з боку представників влади. За її словами, з 2019 року існує негласна заборона для високопосадовців і військових на участь в ефірах, інтерв'ю та інших форматах співпраці з «5 каналом». Вона зазначила, що дозвіл на інтерв'ю посадовці можуть отримати лише після звільнення з посад. Герасимова також поскаржилася на те, що у квітні 2022 року чинна влада вимкнула «5 канал» з цифрового етеру. Вона також вказала на принизливу форму спілкування глави держави з журналістками Анною Мирошниченко та Ганною Рибалкою під час офіційних заходів, охарактеризувавши це як спробу «забрати право на професію»²⁸.

10 жовтня 2024 року «Українська правда» опублікувала матеріал під назвою «Нові люди в старому Офісі. Хто і чим тепер займається на Банковій», в якому журналісти заявили, що відповідальним за блокування комунікації між Офісом Президента та редакцією є радник президента з питань комунікацій Дмитро Литвин. Зокрема, він нібито виключає «УП» зі списків редакцій, запрошених на зустрічі з президентом, а також телефонує з криками до осіб, які не виконують відповідні вказівки. У редакції вважають подібні дії такими, що можуть містити ознаки порушення низки статей Кримінального кодексу України: ст. 171 (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів), ст. 353 (самовільне присвоєння владних повноважень), ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем), ст. 344 (втручання у діяльність державного діяча).

У матеріалі також зазначено, що Дмитро Литвин – колишній журналіст і політичний експерт, який раніше працював на телеканалі «Інтер» і співпрацював з росій-

26 Севгіль Мусаєва: ОП обдзвонює рекламодавців і просить не розмішувати рекламу в «Українській правді» / IMI, 08 жовтня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/sevgil-musayeva-op-obdzvonyuye-reklamodavtsiv-i-prosyty-ne-rozmishhuvaty-reklamu-v-ukrayinskij-pravdi-i64155>

27 «Українська правда» заявляє про системний тиск з боку Офісу президента / Українська правда, 09 жовтня 2024 року/ URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/10/9/7478844/>

28 «Це спроба забрати право на професію»: заява щодо тиску Офісу президента на журналістів / 5 канал, 09 жовтня 2024 року. URL: <https://www.5.ua/polityka/tse-sproba-zabraty-pravo-na-profesiui-zaiava-shchodo-tysku-ofisu-prezydenta-na-zhurnalistiv-336098.html>

ськими політичними технологами, зокрема Ігорем Шуваловим. За даними видання, в Офіс президента він потрапив більш як за рік до повномасштабного вторгнення Росії в Україну і працював над підготовкою «темників» для народних депутатів від партії «Слуга народу». 8 вересня 2024 року указом Президента України Литвина офіційно призначено радником глави держави²⁹.

Медіарух – об'єднання українських журналістів і медійних організацій – оприлюднив публічну заяву із закликом до Президента України Володимира Зеленського негайно вжити заходів для припинення тиску на медіа з боку будь-яких посадовців чи радників. У зверненні наголошено на необхідності забезпечення прозорості, відкритості державних інституцій для спілкування з журналістами, а також гарантування безперешкодного доступу медіа до інформації, що становить суспільний інтерес³⁰.

#перешкоджання_діяльності

Надія Чучвага

м. Житомир

17 жовтня 2024 року під час судового засідання у Богунському районному суді м. Житомира журналістка Медійної ініціативи за права людини Надія Чучвага зіштовхнулася з обмеженням права на здійснення аудіозапису, попри норми чинного законодавства, яке прямо дозволяє це усім присутнім у відкритому судовому засіданні.

Слухання стосувалося справи про обвинувачення жінки у державній зраді – за версією слідства, вона нібито передала російській стороні інформацію про місце нагородження українських військових у місті Добропілля Донецької області. У серпні 2023 року обвинувачена разом із двома неповнолітніми дітьми переїхала до Житомирської області, де її згодом затримали. Вона перебуває під вартою і провини не визнає.

Справу розглядає колегія суддів у складі Андрія Болейка (головуючий), Лариси Чішман та Олександра Зосименка. На початку засідання, коли журналістка увімкнула диктофон для здійснення аудіозапису, суддя Болейко вимагав дочекатися розгляду відповідного клопотання. У відповідь Чучвага послалася на ч. 6 ст. 27 Кримінального процесуального кодексу України, яка дозволяє усім слухачам відкритих судових засідань робити нотатки, стенограми та використовувати звукозаписувальні пристрої без окремого дозволу суду. Проте суддя наполягав, що навіть для аудіозапису потрібен дозвіл.

Головуючий також зазначив, що в ході слухань можуть оголошуватися відомості, які нібито становлять ризик для правоохоронців, а також персональні дані прокурора й захисника. Водночас зазначені імена були у відкритому доступі на сайті

29 «Українська правда» назвала прізвище людини з ОП, від якої йде тиск / IMI, 10 жовтня року. URL: <https://imi.org.ua/news/ukrayinska-pravda-nazvala-prizvyshhe-lyudyny-z-op-vid-yakoyi-jde-tysk-i64191>

30 Заява Медіаруху щодо тиску влади на УП / IMI, 10 жовтня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/mediaruh-zvernuvsya-do-zelenskogo-shhodo-tysku-z-boku-vlady-na-up-i64194>

суду, зокрема в розкладі слухань. Прокурор окремо просив не фотографувати його та не згадувати ім'я, попри те, що ці дані також є у розкладі суду. Обвинувачена також виступила проти фіксації засідання на фото та відео через занепокоєння безпекою її неповнолітніх дітей.

Зрештою, суд не задовольнив клопотання щодо здійснення зйомки, однак окремо дозволив проводити лише аудіозапис. Пояснюючи це рішення, суддя-спікерка Лариса Чішман зазначила, що на початку засідання озвучуються анкетні дані сторін, а сучасні телефони мають різні пристрої, які передбачають собою відтворення відео³¹.

#перешкоджання_діяльності

Аліна Кондратенко

м. Київ

17 жовтня 2024 року під час відкритого судового засідання у Дніпровському районному суді м. Києва журналістці видання Watchers.Media Аліні Кондратенко було заборонено фотографувати обвинувачених та їхніх адвокатів за допомогою мобільного телефону. Відповідне рішення озвучила суддя Інна Омелян, яка також наполягала, щоб журналістка відповідала на її запитання не з місця серед слухачів, а підійшла до кафедри в центрі зали. Суддя заявила, що для здійснення фото- та відеофіксації журналістка мала попередньо подати клопотання.

Попри наявність у залі пам'ятки з роз'ясненнями щодо прав представників медіа на відкритих засіданнях, один із адвокатів прокоментував це російською мовою: «На заборі теж написано». Суддя Омелян також висловила зауваження журналістці, що під час зйомки вона має сидіти прямо та заборонила спрямовувати камеру телефона на адвокатів, додавши: «Ви маєте підкорятися, інакше вас буде видалено із зали!».

Судове засідання стосувалося справи проти колишньої заступниці прокурора Оболонського району м. Києва Ілони Ключе та колишнього слідчого міліції Віталія Матюші. За даними обвинувачення, 22 січня 2014 року під час подій Євромайдану вони незаконно затримали 72-річного пенсіонера Миколу Пасічника, оголосили йому підозру в організації масових заворушень і відправили до слідчого ізолятора. Медики зафіксували у нього струс мозку, численні забої та рвану рану на обличчі³².

У зв'язку зі вказаним інцидентом Аліна Кондратенко звернулася до Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України з публічним проханням не ігнорувати випадки перешкоджання професійній діяльності журналістів у судах.

31 Суд намагався заборонити журналістці МІПЛ записувати засідання на диктофон / МІПЛ, 17 жовтня 2024 року. URL: <https://mipl.org.ua/sud-namagavsya-zaboronyty-zhurnalistcz-mipl-zapysuvaty-zasidannya-na-dyktofon/>

32 Апеляція переглядає вирок щодо незаконного арешту майданівця Пасічника / Watchers, 15 лютого 2025 року. URL: <https://watchers.media/reportages/apelyatsiya-pereglydaye-vyrok-shhodo-nezakonnogo-areshtu-majdanivtsya-pasichnyka/>

#перешкоджання_діяльності

Марія Івановська

м. Кременчук, Полтавська обл.

Марія Івановська. Фото з Фейсбук

9 грудня 2024 року в Кременчуці було скоєно напад на журналістку телеканалу «Espresso» Марію Івановську. Під час зйомки сюжету для розслідування щодо можливого постачання в Україну російських нафтопродуктів до журналістки підійшов невідомий чоловік, який почав погрожувати, намагався розбити телефон, заблокував виїзд автомобіля знімальної групи та вимагав припинити зйомку. Згодом до місця подій прибули інші агресивно налаштовані особи, які продовжили залякування, зокрема погрожуючи журналістці, що вона «поїде до іншого місця», якщо не видалить відзнятий матеріал.

Журналістка викликала поліцію та подала заяву про перешкоджання журналістській діяльності. Команда змогла залишити місце лише після втручання правоохоронців.

Народний депутат Ярослав Юрчишин заявив, що вбачає в діях нападників ознаки порушення ст. 171 ККУ («Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів»), та спрямував депутатське звернення до Національної поліції та Офісу Генерального прокурора з вимогою провести об'єктивне розслідування й притягнути винних до відповідальності в разі порушення закону.

У коментарі Інституту масової інформації представниця кременчуцької поліції Анна Васенко повідомила, що на автодорозі, де перебувала знімальна група, нібито були вказівники із заборонаю фото- та відеозйомки. Водночас журналістка Марія Івановська стверджує, що не перебувала на режимному об'єкті та не бачила жодних попереджувальних знаків³³.

33 Ярослав Юрчишин закликав правоохоронні органи розслідувати напад на журналістку «Еспресо» в Кременчуці / Detector.Media, 11 грудня 2024 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/235860/2024-12-11-yaroslav-yurchyshyn-zaklykav-pravookhoronni-organy-rozsliduvaty-napad-na-zhurnalistku-espresso-v-kremenchutsi/>

#перешкоджання_діяльності

Ксенія Термасіна

м. Львів

У березні 2025 року львівська феміністична громадська організація «Білкiс» почала отримувати погрози на своїй сторінці в Instagram. Переважна більшість таких повідомлень надходила з анонімних або закритих облікових записів. 18 березня 2025 року «Білкiс» оприлюднила в офіційних соціальних мережах анонс заходу до Дня видимості трансгендерних людей, який був запланований на 30 березня 2025 року в місті Львів. 24 березня інформація про захід почала поширюватися у місцевих львівських пабліках, після чого на офіційну сторінку ГО «Білкiс» в Instagram і почали надходити повідомлення з погрозами.

У зв'язку з цим Львівська обласна військова адміністрація рекомендувала організаторам утриматися від проведення публічного заходу, мотивуючи це неможливістю гарантування безпеки його учасників та ризиками провокацій. Враховуючи зазначені обставини та ставлячи у пріоритет безпеку активістів і активісток, ГО «Білкiс» ухвалила рішення про скасування заходу. Заяву до правоохоронних органів організація не подавала.

ZMINA надала активісткам правову консультацію, організувала допомогу адвокати, а також здійснювала адвокаційну підтримку в Національній поліції України. У результаті цих зусиль активісткам ГО «Білкiс» у співпраці з ГО «Феміністична майстерня» вдалося безпечно та мирно реалізувати публічну акцію в рамках Прайд-місяця у червні 2025 року.

#кібербулінг #дискредитація

Мар'яна Вербовська, Наталя Онисько

м. Львів

25 липня 2024 року громадська організація «Жінки в медіа» повідомила про випадок публічного поширення сексистських та мізогінних висловлювань з боку голови ГО «Батько має право» Олександра Швеця на адресу журналісток видання NGL.media Наталі Онисько та Мар'яни Вербовської.

Інцидент стався після публікації 22 липня 2024 року журналістського розслідування, в якому діяльність ГО «Батько має право» розглядалася у контексті організації щонайменше 72 випадків незаконного вивезення дітей, що в матеріалі кваліфікується як викрадення під виглядом «юридичної допомоги»³⁴.

У відповідь на розслідування Олександр Швец поширив у відкритому доступі образливі заяви, що мають ознаки гендерної дискримінації. Серед іншого, він написав: «За бабло в Україні жінки готові хоч посмоктати, хоч статтю написати», а саме видання NGL.media охарактеризував як «тампаксоорієнтований медійний ресурс».

Голова ГО «Жінки в медіа», членкиня Комісії з журналістської етики Ліза Кузьменко засудила подібні висловлювання, наголосивши на їх неприпустимості. Вона підкреслила, що подібна поведінка є порушенням базових принципів прав людини та свободи слова³⁵.

#кібербулінг #дискредитація #стеження

Мартина Богуславець

м. Київ

Мартина Богуславець на акціях у підтримку НАБУ і САП, Київ, липень, 2025. Фото з Фейсбук

18 листопада 2024 року голова антикорупційного центру «Межа», членкиня Громадської ради доброчесності Мартина Богуславець повідомила Центру прав людини ZMINA про систематичне поширення щодо неї дискредитуючої інформації у низці Telegram-каналів і медіа. Вона надала відповідні скриншоти як підтвердження цих фактів.

Публікації містили персональні дані та звинувачення, зокрема твердження про начебто несплату комунальних послуг при задекларованих доходах у розмірі 2,7 млн грн. Зазначалося, що в листопаді 2023 року Голосіївський районний суд м. Києва виніс судовий наказ про примусове стягнення з Богуславець 36 000 грн заборгованості за період з жовтня 2021 року по липень 2023 року.

Крім того, автори публікацій висували звинувачення у вибірковості антикорупційної діяльності Богуславець, пов'язуючи її з політичною партією «Голос», якій у жовтні 2024 року було тимчасово припинено державне фінансування у розмірі 57 млн грн за рішенням НАЗК у зв'язку з виявленням недостовірних даних у звітності. Богуславець згадується як помічниця народного депутата Ярослава Юришина – заступника голови цієї партії.

Окремо в публікаціях зазначено, що Богуславець нібито не подала в декларації відомості про квартиру в житловому комплексі «Науки» в Києві, вартість якої вказана в договорі на рівні 754 915 грн, хоча, за словами авторів, ринкова ціна становить понад 2,6 млн грн. Також вона ніби задекларувала готівкові кошти у розмірі 52 000 доларів США, джерела походження яких ставляться під сумнів. Крім того, зазначалося,

35 Мізогінія та сексизм проти розслідувачок. Як ГО «Батько має право» поливає брудом журналісток NGL. media / Жінки в медіа, 25 липня 2024 року. URL: <https://wim.org.ua/materials/ngl-media-gbv-online/>

що Богуславець має родичів у Російській Федерації, з якими, за її словами, вона не підтримує жодного контакту і ніколи не бачила їх особисто.

Матеріали з дискредитацією були опубліковані, зокрема, на ресурсах «368.media», «Парламент.UA», «Стоп корупції – Чернівецький обласний підрозділ», «Blacklist.ua», а також у Telegram-каналах «KRIT KR», Ігор Мосійчук, «Под мантией», «Путч Русский – нах*й», «Соросята», «Україна наживо», Анатолій Шарій, Absolution Leaks та інших.

У коментарі для ZMINA Мартина Богуславець зазначила, що кампанія з дискредитації триває майже щодня протягом останніх двох місяців, безпосередньо з 16 листопада 2024 року. Вона пов'язує цю активність із публікаціями щодо просування в європейських інституціях необхідності реформування правоохоронної системи України, зокрема – запровадження конкурсу на керівні посади у Національній поліції.

Також Богуславець вказує, що одним із чинників кампанії є організація антикорупційної школи за участі журналістів провідних антикорупційних проєктів, проведенню якої раніше, за її словами, намагалися перешкоджати з боку Офісу Президента України. Зокрема, Telegram-канал «Джокер» публікував повідомлення з метою дискредитації заходу.

Окрім того, жінка вважає, що тиск пов'язаний з її участю в Громадській раді доброчесності, котра здійснює громадський контроль за процесом добору суддів. У професійній діяльності як юристка вона брала участь у поданні заяв до НАБУ щодо незаконного збагачення, зокрема у випадку з Юрієм Нерухом – керівником департаменту Нацполіції з питань обігу зброї, в якого після втручання антикорупційних органів було вилучено майно.

Щодо інформації про придбання нерухомості, Богуславець повідомила, що не працює в державному секторі, а її мати понад 15 років проживає у Великій Британії, де веде власний бізнес. Це, за її словами, пояснює наявність відповідних коштів.

Богуславець зазначає, що прямих погроз вона не отримувала, проте у жовтні 2024 року стороння особа намагалася проникнути до її квартири: невідомий кілька разів смикав ручку входних дверей, через страх жінка у цей момент не відходила до дверей. Після цього Богуславець замовила охорону житла та встановила відеоспостереження.

#кібербулінг #дискредитація #стеження

Ярослава Вольвач

м. Київ

У період з 13 по 15 січня 2025 року журналістка видання hromadske Ярослава Вольвач зафіксувала факти можливого незаконного стеження за нею з боку працівників правоохоронних органів. Про це вона повідомила Центру прав людини ZMINA. За інформацією, отриманою журналісткою з джерел у Службі безпеки України, щодо неї було відкрито провадження в межах контррозвідального пошуку Департамен-

том захисту національної державності СБУ. Також, за її даними, СБУ, Державне бюро розслідувань (ДБР) та Національна поліція України здійснювали запити на отримання даних трафіку мобільного зв'язку з прив'язкою до базових станцій за номером журналістки.

Журналістка повідомила, що за нею продовжують стежити невідомі особи. Вона наголошує, що для такого стеження необхідне проведення негласних слідчих дій, які можуть здійснюватися виключно за наявності відповідної ухвали суду. Крім того, відповідно до законодавства, такі дії мають здійснюватися виключно СБУ, а не ДБР чи Національною поліцією.

На думку Ярослави Вольвач, переслідування можуть бути пов'язані з її журналістською діяльністю, зокрема з ініціюванням 24 грудня 2024 року петиції щодо запровадження персональних санкцій проти Андрія Портнова, колишнього заступника голови Адміністрації Президента України за часів Віктора Януковича. Петиція зібрала необхідну кількість підписів – 25 000. Після цього Портнов назвав заяву Медіаруху із закликом до санкцій «доносом» і заявив про тиск із боку журналістів та активістів. 28 грудня 2024 року його представниця Каріна Мікітян звернулася до Кабінету Міністрів України з вимогою видалити петицію з офіційного сайту, посилаючись на нібито порушення нею його прав. Станом на 8 січня 2025 року уряд офіційної відповіді не надав. 28 січня прем'єр-міністр України Денис Шмигаль оприлюднив відповідь, у якій зазначив, що підстав для застосування санкцій РНБО щодо Портнова немає³⁶.

Ярослава Вольвач. Фото з Фейсбук

Журналістка також вважає, що тиск може бути пов'язаний з її діяльністю щодо розслідування, присвяченого Роману Кравцю – власнику Telegram-каналу «Джокер» та кандидату у народні депутати від партії «Слуга народу» (№ 153 у списку). Вольвач готувала матеріал про його поїздки за кордон, які публічно позиціонувались як волонтерські для закупівлі дронів, але супроводжувались відпочинком у Європі. Після публікації **20 грудня 2024 року** розслідування про те, як Кравець знявся з військового обліку, на адресу Вольвач почали надходити погрози, а її номер телефона був оприлюднений у мережі.

Журналістка також надала листування з Кравцем, у якому 19 листопада 2024 року у відповідь на її запит щодо коментаря він заявив: «А тепер ми виходимо у публічну площину», а згодом додав: «Підписуйтесь на канал Джокер».

Telegram-канал «Джокер» оприлюднив допис із твердженням про підготовку розслідування щодо Ярослави Вольвач, яку названо нібито «коханкою» колишнього заступника керівника Офісу Президента Андрія Смирнова. Читачів каналу закликали

36 Уряд не знайшов підстав для запровадження санкцій проти Портнова. Шмигаль відповів на петицію / Суспільне, 28 січня 2025 року. URL: <https://suspihne.media/935631-urad-ne-znajsov-pidstav-dla-zaprovdzenna-sankcij-proti-portnova-smigal-vidpoviv-na-peticiu/>

надсилати адміністраторам будь-яку інформацію про журналістку. У дописі також містились безпідставні твердження про її нібито зв'язки з проросійськими силами.

Крім того, у Telegram-каналі «Закон і бізнес» 11 та 23 січня 2025 року з'явилися публікації дискредитаційного характеру, зокрема про те, що Вольвач вимагає проведення парламентських слухань щодо Портнова, а також – про нібито ухилення її цивільного чоловіка Ігоря Нерівного від мобілізації та перебування його у розшуку.

#кібербулінг #дискредитація #стеження

Олена Мудра, Оксана Станкевич-Волосянчук, Наталія Вишневська

м. Ужгород, Закарпатська область

Оксана Станкевич-Волосянчук, Олена Мудра, Наталія Вишневська. Колаж ZMINA

У **червні 2025 року** зафіксовано випадки скоординованої інформаційної атаки проти журналістки-розслідувачки Олени Мудрої, екологині та доцентки Ужгородського національного університету Оксани Станкевич-Волосянчук, а також екоактивістки Наталії Вишневської. Професійна та громадська діяльність Станкевич-Волосянчук та Вишневської пов'язані із захистом високігорних територій Українських Карпат від екологічно загрозливих проєктів будівництва. Мудра висвітлює ці процеси у журналістських матеріалах.

9 червня 2025 року Олена Мудра публічно повідомила про масштабну інформаційну кампанію³⁷ проти себе та Станкевич-Волосянчук і Вишневської, яка розгорнулася після її журналістського розслідування щодо порушень природоохоронного законодавства при проєктуванні вітрових електростанцій у регіоні. Автори матеріалів, поширених на сайтах «Багнет», From.ua, znaj.ua, vlasti.net, «Інформатор» та інших, звинувачують Мудру, Станкевич-Волосянчук, Вишневську та адвокатку Наталію Майстренко у роботі в інтересах російських енергетичних компаній, зокрема «Газпрому» та «Роснафти», і нібито отриманні фінансування з російських джерел, пов'язаних із Віктором Медведчуком. Такі твердження подаються без жодних доказів, супроводжу-

³⁷ Журналістка Олена Мудра заявила про інформаційну атаку через розслідування щодо вітряків у Карпатах / Detector.Media, 09 червня 2025 року. URL: <https://detector.media/infospace/article/241633/2025-06-09-zhurnalistka-olena-mudra-zayavyla-pro-informatsiynu-ataku-cherez-rozsliduvannya-shchodo-vitryakiv-u-karpatakh/>

ються дискредитаційними меседжами та маніпулятивною інформацією, спрямованими на підрив репутації жінок.

У цих публікаціях також згадується видання «Закарпаття онлайн», яке, за твердженням авторів, нібито пов'язане з російськими IP-адресами. У статтях також оприлюднено фото звернень до Ради національної безпеки і оборони, Служби безпеки України та Національної поліції, в яких автори вимагають перевірити зазначені IP-адреси та встановити осіб, які адмініструють інтернет-ресурс.

В одному з опублікованих дискредитаційних матеріалів використано персональні дані журналістки, зокрема згадки про її родину, а саме – твердження про виїзд сина за кордон «нібито до бабусі в РФ».

Окрім того, Олена Мудра стала відповідачкою у двох судових позовах, поданих ТОВ «УК «Вітряні парки України»». Перший позов (справа № 299/2199/25)³⁸ стосується публікації на сторінці ГО «КОД 21»³⁹ і вимог про спростування інформації та стягнення 50 тис. грн моральної шкоди. Другий позов (справа № 299/2575/25)⁴⁰ пов'язаний із публікацією на сайті «Закарпаття онлайн»⁴¹, у якій журналістка спирається на матеріали експертів та згадані у кримінальному провадженні факти щодо порушень у межах природоохоронної території.

Екологиня Оксана Станкевич-Волосянчук у коментарі Центру прав людини ZMINA повідомила, що протягом останніх трьох років вона бере участь у громадських обговореннях і надає висновки щодо стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля проєкту ВЕС на полонині Рівна. Вона підкреслила, що будівництво триває без належного екологічного висновку, що є прямим порушенням законодавства. Вона також зазначає, у статтях про неї містяться вигадані твердження, які дискредитують її як громадянку та експертку.

Наталія Вишневська, екоактивістка та голова ГО «Зберегти Пікуй», яка також стала об'єктом згаданої дискредитаційної кампанії, наголошує, що її організація зосереджує зусилля на збереженні високогір'я Карпат, зокрема в районах гір Остра, Пікуй та Верховинського вододільного хребта. Як активістка повідомила Центру прав людини ZMINA, **22 червня 2025 року** в під'їзді будинку в Києві, де вона зареєстрована, але наразі не проживає, невідомі особи залишили написи «Вишневська з квартири 171 – агент Кремля», «Зрадниця» та підкинули зіпсовану рибу з нутрощами. Активістка надала відео з камер спостереження, які зафіксували ймовірних виконавців, однак заяву до поліції поки не подавала, оскільки мешканці будинку, які можуть бути свідками, не готові давати офіційні свідчення.

38 Ухвала про відкриття провадження / Державний реєстр, 30 квітня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126991837>

39 Фейсбук-сторінка «Закарпаття екологічне», 17 квітня 2025 року. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=978438807605349&set=pb.100063177161339-2207520000>

40 Ухвала про відкриття провадження / Державний реєстр, 20 квітня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127487353>

41 Свалявські лісівники продовжують масову вирубку лісу під незаконну автодорогу для вітряків на полонині Рівна і горі Гостра (ФОТО) / Закарпаття. Онлайн, 03 лютого 2025 року. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/236015-Svaliavski-lisivnyky-prodovzhuiut-masovu-vyrubku-lisu-pid-nezakonnu-avtodorohu-dlia-vitriakiv-na-polonyni-Rivna-i-hori-Hostr-FOTO>

РОЗДІЛ 3.

РЕЗУЛЬТАТИ НАДАННЯ ТЕРМІНОВОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ АКТИВІСТКАМ У БІДІ: ІНТЕРВ'Ю З БЕНЕФІЦІАРКАМИ

3.1. ОСНОВНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОГРАМУ ПІДТРИМКИ ЦЕНТРУ ПРАВ ЛЮДИНИ ZMINA

У випадках переслідування і тиску ZMINA систематично надає допомогу представницям громадянського суспільства – юридичну, психологічну, безпекову та іншу. Жінки-активістки, волонтерки, медійниці, правозахисниці звертаються із проханнями щодо організації камер відеоспостереження, встановлення тривожних кнопок і підключення до поліції охорони, забезпечення засобами особистого захисту та технікою з високим рівнем цифрового захисту; з потребою у реабілітації і придбанні ліків; із запитом на релокацію в безпечніше місце та оренду житла; із проханням про психологічну допомогу чи адвокатський супровід у судах. Ця солідарна допомога показує жінкам, що вони не залишаються у своїх вразливих станах і критичних ситуаціях сам на сам, що вони можуть отримати предметну та своєчасну підтримку у колег по сектору. Часто бенефіціарки зазначають, що така підтримка змінила їхнє життя, адже була надана в критичний момент.

Упродовж майже півтора року, з 1 липня 2024 року і по кінець 2025 року, ZMINA за підтримки ООН Жінки в Україні та за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF) надала різнопланову допомогу 68 жінкам на території, підконтрольній уряду України, а також кільком біженкам, які перебувають у Європі. Юридичні консультації, а також вторинну правову допомогу отримали 36 жінок. Різноманітну екстрену допомогу отримали 37 жінок (інколи одні й ті ж бенефіціарки отримували і юридичну, й екстрену допомогу). Екстрена допомога включала в себе широкий спектр підтримки активісток і медійниць, які пережили погрози, цькування, переслідування через свою діяльність, а також постраждали внаслідок війни. Зокрема, йдеться про релокацію із прифронтових зон на більш безпечні території України, оренду житла, а також придбання речей першої необхідності на новому місці; реабілітацію в санаторіях; психологічну допомогу; засоби індивідуального захисту для здійснення своєї діяльності в умовах підвищеної небезпеки; камери відеоспостереження, тривожні кнопки та пульти охорони на помешкання бенефіціарок задля їхньої безпеки. Для цілей цього дослідження було обрано 10% бенефіціарок, з якими були проведені особисті інтерв'ю. Інтерв'ю тривали з червня по серпень 2025 року.

ZMINA провела 7 інтерв'ю з бенефіціарками – представницями українського громадського сектору з різних регіонів України – Києва, Львова, Запоріжжя, Сум, Херсона, Покровська (тепер вона – впо у м. Дніпро) та Черкащини, що дало можливість виявити патерни та тенденції в діяльності українських громадських активісток в умовах повномасштабної війни Росії проти України, які простежуються незалежно від їхнього географічного розміщення та виду діяльності. Респондентки представляють різні сфери діяльності: документальне кіно, журналістику, правозахист, екологічний і соціальний активізм, гуманітарну допомогу, психологічну та гендерну підтримку.

Основні труднощі, про які розповіли співрозмовниці в інтерв'ю, повторюються майже в усіх історіях, а також чітко перегукуються із результатами проведеного кількісного дослідження. Кожна з респонденток зазначила під час інтерв'ю, що зіткнулася з тим чи іншим видом перешкоджання своїй діяльності – від юридичного переслідування та кібербулінгу до фізичної небезпеки. Під час анкетування також було виявлено цю тенденцію: наприклад, 80% респонденток вважають, що активістки в Україні найчастіше стикаються з онлайн-залякуванням та погрозами у соціальних мережах, 75% також зазначили дискредитацію у медіа, професійних чи громадських колах як один із найрозповсюдженіших видів тиску на громадських діячок.

“ Чесно кажучи, були моменти, коли я шкодувала чи хотіла все залишити. Особливо тоді, коли тиск ставав персональним: коли тебе ображають у соцмережах, коли дзвонять уночі з вимогою спростувань, коли проти тебе подають у суд. Це все справді виснажує, – **Мар'яна Вербовська**, Львів

Брак чи відсутність стабільного фінансування своєї діяльності, про які повідомили майже всі респондентки, сприяють зростанню рівня тривоги та відчуття невпевненості. Це значною мірою позначається на масштабі іншої важливої та характерної проблеми для активісток – психологічному виснаженні. Шість із семи жінок прямо говорили про депресивні стани, емоційне вигорання, травми від втрати, посттравматичні симптоми або фізичне виснаження. Для багатьох саме війна стала точкою, коли робота на виснаження, часто за умов відсутності нормального сну і в умовах переживання за близьких та колег, призвели до того, що старі моделі фізичного та морального відновлення стали недоступними або перестали бути ефективними. За таких умов жінки почали потребувати сторонньої підтримки, а саме професійних психологічних консультацій.

У результатах кількісного опитування також простежуються ці тенденції. Як засвідчило анкетування, переважна більшість жінок визнають ймовірність загрози власній психологічній безпеці через їхню активну громадянську позицію: 48% респонденток вважають таку загрозу для себе середньо імовірною, і ще 21% вважають її високо імовірною.

Троє із семи респонденток проведених інтерв'ю звернулися до Центру прав людини ZMINA безпосередньо за психологічною допомогою. Кожна з них пройшла цикл онлайн-сесій з висококваліфікованим психологом за власним вибором і в індивідуальному темпі. Усі, хто отримав таку підтримку, одностайно оцінюють її ефективність і результативність.

“ У якийсь момент я фізично зламалася – перестали слухатися руки та ноги. Було відчуття, що я більше не витримаю. Саме тоді я отримала допомогу від ZMINA. До мене поставилися не з формальністю та наміром просто реалізувати грантові кошти, а як сестри – з підтримкою, розумінням, співпереживанням. І це було саме те, що врятувало мене й дало сили рухатися далі, – **Олена Набокова**, Запоріжжя.

“ Я надягала бронежилет, каску і під обстрілами реалізовувала проекти. Це дуже виснажило мене психологічно. Саме психологічна підтримка допомогла мені впоратися з втратою, знайти сили та усвідомити цінність моєї роботи. Це моя місія. Я відчуваю, що роблю потрібну справу, – **Олена Ф.**, Херсонщина.

Попри те, що 78% опитаних під час анкетування жінок вважають психологічний стрес основним викликом для професійного зростання та розвитку потенціалу активісток в Україні під час повномасштабної війни, 66% з них не зверталися за фаховою допомогою з цього питання.

Окрім отриманої психологічної підтримки, у проведених семи інтерв'ю респондентки зауважують також значення юридичної та фінансової допомоги, наданої їм Центром прав людини ZMINA. В умовах війни, за їхніми словами, це відіграло визначальну роль, адже частина з них стикнулася з прямими ризиками: роботою та волонтерством під обстрілами, евакуацією з рідного міста та втратою домівки і майна, з юридичним тиском із боку місцевої влади та судовими позовами на захист своїх прав.

Наприклад, документалістка Таїсія Кутузова пережила фізичний напад під час зйомок, а громадська діячка та екоактивістка Катерина Онопрієнко – судове переслідування за критику місцевого сільського голови. Обидві жінки зазначають, що допомога правозахисних організацій, зокрема Центру прав людини ZMINA, стала для них вирішальною. В обох випадках жінкам було забезпечено юридичні консультації, адвокатський супровід, оплату судових витрат, завдяки чому вони можуть захищати свої інтереси у судових процесах, які досі тривають.

“ У мене не було фінансової можливості самостійно оплатити послуги адвоката – без адвоката моя справа була б похована, – переконана **Таїсія Кутузова**.

“ Я не могла дозволити собі адвоката, тож звернення до ZMINA стало критично необхідним: завдяки їхній підтримці мені оплатили послуги адвоката, і юрист почав представляти мої інтереси в судах, – **Катерина Онопрієнко**, Черкащина.

Фінансова й кризова підтримка також виявилися життєво необхідними для тих, хто був змушений евакуюватися або втратили роботу. Зокрема, бенефеціарки фінансової допомоги – журналістка Альона Яцина із Сум та волонтерка Альона Федорова з Покровська – розповіли в інтерв'ю, що саме допомога від Центру прав людини ZMINA дала змогу їм та деяким членкиня їхніх команд релокуватися із зони бойових дій у безпечніші місця та винайняти там житло, що дозволило продовжувати свою діяльність і допомагати іншим.

“ Саме завдяки цій допомозі вдалося забезпечити безпечний виїзд трьох людей з операційної команди, зокрема нашої колеги, яка на той час була вагітною. Це надзвичайно важливо. Адже закрити всі потреби лише власними силами – нереально, – **Альона Яцина**, Суми.

“ Найважчим було втратити все, що ми встигли створити – ми втратили базу, матеріальну інфраструктуру. Після релокації були думки, що ми не зможемо продовжити. Перший місяць у Дніпрі я навіть думала, що доведеть-

ся закрити організацію. Але ми вистояли, хоч і будуємо тепер все заново, –
Альона Федорова, Покровськ.

В усіх семи інтерв'ю з бенефіціарками повторюється один мотив **про значимість і силу солідарності спільноти**. Кожна респондентка наголошує, що без підтримки колег, партнерів і мережі громадських організацій вони б не витримали тиску, який відчують через свою діяльність і виклики воєнного часу. Солідарність і взаємодопідтримка стали одними із ключових запорук того, що активістки, попри усі виклики, продовжують громадську діяльність.

“ Коли друзі приходять на судові засідання, я відчуваю, що не одна, – **Таїсія Кутузова.**

“ Ми стоїмо завдяки мережі громадських організацій, – **Альона Яцина.**

“ Іноді ті, хто допомагає іншим, самі залишаються без підтримки. ZMINA подарувала мені відчуття, що я теж важлива, – **Олена Набокова.**

“ Після підтримки психолога я повернула собі життя, – **Олена Ф.**

“ Журналістика – це не робота, це місія, – **Мар'яна Вербовська.**

Респондентки, що взяли участь в анкетуванні, підтверджують цю тенденцію, та погоджуються, що в Україні існує солідарність у середовищі активісток, а 71% із них вказують, що мають власний досвід як надання, так і отримання моральної та дієвої підтримки.

Аналіз семи глибинних інтерв'ю, проведених Центром прав людини ZMINA з бенефіціарками проєкту за фінансування ООН-Жінки та WPHF, виявив низку сталих тенденцій щодо ролі жінок в українському громадському секторі під час війни.

Однією з ключових тенденцій є **зростання жіночого лідерства** – більшість респонденток поєднує кілька ролей (наприклад, керівниць і виконавиць), що свідчить про стресостійкість і високу адаптивність у кризових умовах. Водночас спільним для більшості є **продовження активної діяльності попри відчуття психоемоційного виснаження**, спричиненого війною, постійною напругою через неї та перевантаженням, а також частою відсутністю стабільного фінансування. Водночас майже всі підкреслюють вирішальну **роль солідарності та підтримки спільноти** – колег, профільних і правозахисних організацій, які компенсують інституційну слабкість держави.

Серед ризиків простежуються три основні: вигорання та психологічна нестійкість, відсутність довгострокової стабільності, а також загрози безпеці – як фізичній (через російські обстріли), так і правовій (тиск, судові позови, дискредитація). Попри це, проведені інтерв'ю демонструють позитивну динаміку – за структурної та систематичної підтримки більшість представниць громадянського суспільства України готова не лише продовжувати свою активну діяльність, але й посилювати її.

3.2. ІНТЕРВ'Ю З БЕНЕФІЦІАРКАМИ

Таїсія Кутузова,
журналістка, Київ

У чому полягає суть Вашої діяльності? Яких верств населення це стосується, та як довго Ви цим займаєтесь?

Я – режисерка документального кіно. Перші спроби у цій сфері зробила ще близько 2015-2016 року, тоді зняла свій перший короткометражний фільм. До того працювала журналісткою та знімала відео. Моя робота спрямована на дуже різного глядача: це і молодь, і старше покоління, і міжнародна аудиторія. Наприклад, один із моїх фільмів розповідає про юного активіста – борця з корупцією у рідному селі. Я почала знімати його ще підлітком, а зараз він уже дорослий, і навіть наважився балотувався на виборах, щоб кинути виклик системі. Це історія не лише про дорослішання особистості, а й про зростання цілої країни на тлі тих викликів, через які вона тепер проходить.

Зараз ми працюємо над повнометражним фільмом, орієнтованим також на закордонні фестивалі. Важливо донести міжнародній аудиторії український контекст: пояснити, хто такі «тітушки», що таке підкуп виборців, чому бути активістом в Україні небезпечно. Для українців ці речі очевидні, але для іноземців вони потребують пояснення. Тому ми постійно консультуємося з міжнародними експертами, щоб правильно сформулювати меседжі.

З яким запитом Ви звернулися до ZMINA? Чи допомогла Вам ця підтримка?

У 2020 році я знімала виборчий процес для свого майбутнього повнометражного фільму, який я вже згадувала. Під час роботи біля територіальної виборчої комісії на мене напали поліцейські без розпізнавальних знаків. Вони намагалися відібрати камеру, заламали руки, пошкодили обладнання. Я вимагала пред'явити посвідчення, адже перебувала у публічному місці й мала право знімати. Але натомість отримала агресію і силовий тиск.

Я подала заяву, але поліція не була зацікавлена у розслідуванні. Лише завдяки адвокатам і наполегливості вдалося зареєструвати справу. Згодом до процесу долучився Центр прав людини ZMINA. Він профінансував роботу мого адвоката, що дало змогу довести справу до суду. На момент події у мене не було можливості самостійно оплачувати адвоката. А зараз ми вже пройшли кілька інстанцій, вигрили касацію, і зараз готуємося до апеляційного розгляду.

Без підтримки правозахисних організацій, зокрема ZMINA, справа, швидше за все, була би «похована». Для мене це не лише питання особистої справедливості, а й сигнал правоохоронцям: їхні дії не можуть залишатися безкарними.

Що було найважчим у Вашій діяльності на початку повномасштабного вторгнення і що є найважчим зараз?

До війни головною проблемою було фінансування моїх проєктів. В Україні документалістика не дуже розвинена, фондів майже не було, доводилося шукати підтримку за кордоном. Часто працювала на інших роботах, щоб мати можливість знімати хоча б у вихідні.

Коли почалося повномасштабне вторгнення, ситуація стала ще складнішою. Я тимчасово виїхала з Києва, втратила всі рекламні проєкти, які забезпечували мені дохід. Головний герой мого фільму пережив психологічну кризу і попросив зупинити зйомки. Це було дуже болісно, адже п'ять років роботи опинилися під загрозою.

Психологічно теж було важко: тривоги, обстріли, безсонні ночі. Але поступово з'явилися і нові можливості. Більше західних фондів почали підтримувати українські фільми, деякі українські інституції теж відкрили конкурси. Зараз ми отримуємо більше шансів на фінансування, але залишається відчуття нестабільності: життя від гранту до гранту, без жодної гарантії майбутнього.

Чи шкодували Ви, що стали на шлях боротьби за справедливість і права людини? Що допомагало вистояти?

Такі моменти були. Особливо у 2022 році, коли довелося буквально починати все з нуля. Було відчуття, що робота може зникнути, що витрачені роки не матимуть сенсу. Але мене врятувала можливість працювати над іншими проєктами і відчуття, що мої фільми важливі.

Документальне кіно – це завжди випробування. Постійні конкурси, заявки, очікування, залежність від рішень фондів. Це створює відчуття невизначеності. Але водночас це і спосіб фіксувати життя, розповідати історії, які інакше ніхто не почує. Це мене тримає.

Чи допомагає відчуття підтримки спільноти, усвідомлення, що Ви не одна у своїх труднощах, і колеги з громадського сектору готові підставити своє плече?

Так, і це, мабуть, найважливіше. Я дуже рада, що цей солідарний рух так стрімко розвивається в Україні. Важливість спільноти я ціную ще з часів анексії Криму, коли змушена була звідти виїхати і отримала підтримку. Завдяки спільноті я зараз тут і можу далі розвиватися. Коли на мене напали, саме розголос у соцмережах змусив поліцію реагувати. Коли друзі приходять на судові засідання, я відчуваю, що не одна. Це величезна моральна підтримка.

Взагалі громадський сектор в Україні останніми роками дуже зміцнів. Ці спільноти дають відчуття, що ми разом, що наші проблеми спільні, і ми можемо одне одному допомагати. Без цього я б, мабуть, давно опустила руки.

Альона Федорова,
волонтерка, Покровськ-Дніпро

У чому полягає суть Вашої діяльності? Кого стосується ваша робота і як довго ви цим займаєтесь?

Наша організація «Світло Донбасу» виникла у травні 2024 року, тобто ми ще досить молоді. Створили її в Покровську, на Донеччині, адже добре знали людей у цьому регіоні, їхні потреби та проблеми. Згодом через наближення бойових дій до міста довелося релокуватися до Дніпра.

Спершу ми працювали локально, проте з часом до нас почали звертатися люди з усієї України – передусім внутрішньо переміщені особи, але й місцеві мешканці також. Найчастіше це родини з дітьми, зокрема діти з інвалідністю. Ми надаємо різну допомогу: від продуктових наборів до психологічної підтримки.

Ми намагаємося вислухати кожного й знайти рішення. Якщо не можемо допомогти безпосередньо, тоді шукаємо інші варіанти разом із людиною. За перший рік нашої роботи ми підтримали понад 200 сімей, зараз ця цифра значно більша.

З яким запитом ви звернулися до Центру прав людини ZMINA? Чи допомогла ця підтримка?

Ми зверталися не як організація, а по індивідуальну допомогу для кількох членів нашої команди. Четверо волонтерів, включно зі мною, отримали фінансову підтримку саме в той момент, коли ми всі евакуювалися з Покровська.

Це був переломний період: кожен із нас мав власні труднощі – пошук житла, витрати на лікування дітей чи допомогу літнім батькам. Особисто мені ця підтримка допомогла подбати про маму, яка хворіє й перебуває на моєму утриманні. Для нашої психологині Клавдії допомога стала можливістю оплатити лікування сина в Одесі. Це був критичний внесок, який дозволив нам утриматися на ногах і не зупиняти діяльність.

Що було найважчим на початку повномасштабного вторгнення і що є найважчим зараз?

Найважчим було втратити все, що ми встигли створити в Покровську: офіс, склад, перші проекти, навіть приміщення, де ми проводили заходи для дітей. Здавалося, що все доведеться закривати.

Зараз основна складність інша – відновлювати діяльність практично з нуля в новому місці. У нас немає стабільної фінансової бази, а зарплат у команді взагалі немає. Тому ми змушені поєднувати громадську діяльність з основною роботою. Це важко, бо ресурс обмежений, але ми все одно стараємося, щоб організація жила.

Чи були моменти, коли хотілося все кинути? Що допомагає триматися?

Так, після релокації були думки, що ми не зможемо продовжити. Перший місяць у Дніпрі я навіть думала, що доведеться закрити організацію. Але згодом до нас потягнулися люди, і це стало точкою відліку.

Мотивацію дають діти. Коли вони усміхаються, беруть участь у наших заходах, надсилають фото чи просто щиро дякують – ти знову відчуваєш сенс. Це допомагає витримати навіть у найважчі моменти.

Наскільки важливим є відчуття підтримки спільноти?

Це надзвичайно важливо. Коли відчуваєш, що ти не сам, що є інші організації чи люди, які готові підставити плече, це дуже надихає. Ми відчули величезний контраст: є ті, хто байдужий, але є й ті, хто справді допомагає, і тоді думаєш – «ми не одні, це варте зусиль».

Підтримка колег із громадського сектору мотивує продовжувати, навіть коли важко. Це нагадує, що світ має будуватися на солідарності й добрі, а не на байдужості.

Катерина Онопрієнко,
активістка, Черкаська обл.

У чому полягає суть Вашої діяльності? Яких верств населення вона стосується, та як довго Ви цим займаєтесь?

Я – громадська активістка, багато років працюю на захист прав сільських громад у Черкаській області. Основний фокус моєї діяльності зосереджується на місцевих екологічних і соціальних проблемах, а саме – протидії незаконним забудовам: наприклад, проектам будівництва птахофабрик, а також захисті земельних прав селян, боротьбі з екологічними загрозами, організації місцевих протестів і громадських слухань, відстоюванні інтересів учителів, медпрацівників, пенсіонерів.

Я почала свою громадську діяльність ще в часи Помаранчевої революції у 2004 році. З тих пір у різних ролях та на різних посадах постійно займаюся вирішенням цих нагальних проблем – як депутатка районної ради, член виконкому, голова громадських ініціатив і просто як місцева жінка, яка не може мовчати про безправ'я. Також займалася порятунком людей із російського трудового рабства та іншими правозахисними ініціативами; виступала й на міжнародних майданчиках та співпрацювала з європейськими інституціями. У першу чергу моя діяльність спрямована на допомогу мешканцям сіл, сім'ям із дітьми, вчителям, медикам і всім тим, кого зачіпають рішення місцеві влади.

З яким запитом ви звернулися до ZMINA? Чи допомогла ця підтримка? Якщо так – як саме?

Я звернулася по правову допомогу, коли голова Мошнівської сільської ради Богдан Шкарбута подав на мене до суду. Я публічно його критикувала за протиправні дії та нехтування посадовими обов'язками. У відповідь сільський голова подав на мене позов про «припинення честі й гідності», вимагаючи близько 300 тисяч гривень як відшкодування. Я не могла дозволити собі адвоката, тож звернення до ZMINA стало критично необхідним: завдяки їхній підтримці мені оплатили послуги адвоката, і юрист почав представляти мої інтереси в судах.

Без цієї допомоги я б не змогла вести справу на належному рівні – зараз адвокат відвідує засідання, готує необхідні запити та документацію. Це значно зменшило навантаження на мене і дало можливість продовжувати мою діяльність⁴².

Що було найважчим у Вашій діяльності на початку повномасштабного вторгнення і що є найважчим зараз?

На початку повномасштабного вторгнення найбільш болісним було усвідомлення масштабу зрад і корупції навколо – що частина місцевих еліт працює не на лю-

дей, а на власні інтереси; це деморалізує. Також важко було пережити вимушені переїзди: ми втратили базу, матеріальну інфраструктуру і змушені були заново будувати роботу. Для мене особисто додатковим ударом стали сімейні трагедії й випробування, які сильно впливали на сили й ресурси.

Нині найважче – системна безкарність і затяжні юридичні переслідування, постійні дрібні й великі атаки на мою діяльність (погрози, суди, рейдерські спроби), а також брак стабільного фінансування й ресурсів: волонтерити і одночасно утримувати сім'ю, лікувати рідних, вести адвокатські справи – усе це виснажує. Але найгірше для мене, коли правоохоронні органи не дають адекватної відповіді і коли рішення «по суті» не приходять роками.

Чи шкодували Ви колись, що стали на шлях боротьби за справедливість і права людини? Чи були моменти, коли Вам хотілося все кинути? Що допомагало встояти?

Ні, ані краплі жалю немає. Були дуже важкі моменти, коли хотілося покинути все – особливо після виснажливих судових баталій, після тиску й погроз, під час депресивних періодів через особисті втрати. Але те, що допомагало встояти: конкретні перемоги (коли селяни зберегли землю або проект незаконного будівництва не пройшов), вдячність людей, чиї інтереси захищала, підтримка друзів і однодумців, відчуття морального обов'язку. Якщо бачиш, що людей треба і можна захистити – не можна відступати. Також важливими були міжнародні зв'язки та публічність: донесення наших проблем до ширшого кола неодноразово давало додатковий захист і результати.

Чи допомагає відчуття підтримки спільноти і колег по громадському сектору?

Так, дуже допомагає. Підтримка інших громадських організацій, правозахисників, журналістів і волонтерів – це і додаткові ресурси, і моральна підтримка. Коли, наприклад, приїжджають журналісти на акції, чи коли адвокати безкоштовно або за грантові кошти підключаються, коли люди приходять на мітинги – це дає відчуття, що ти не одна. Солідарність дає сили і практичну допомогу.

Альона Яцина,
журналістка, Суми

Розкажіть, будь ласка, про себе, Вашу діяльність та на кого вона переважно спрямована.

Я заснувала і очолюю незалежне медіа Кордон.Медіа на Сумщині. Ми працюємо насамперед для мешканців області, зокрема для тих, хто був змушений виїхати за кордон, але постійно цікавиться новинами свого регіону. Також нашими читачами є місцева влада, активісти, волонтери і міжнародні організації, які стежать за ситуацією на прикордонні.

Який рівень відповідальності Ви несете у своїй організації?

Я є виконавчою директоркою. Мої завдання – це зовнішня комунікація з військовими, донорами, всеукраїнськими та міжнародними партнерами. Від моєї роботи фактично залежить фінансування редакції. Окрім того, я виконую роль антикризового менеджера, здійснюю стратегічне планування і відповідаю за безпеку та логістику команд, які працюють у зоні бойових дій.

З яким запитом Ви звернулися до Центру прав людини ZMINA?

У квітні цього року, коли фронт просунувся ближче до обласного центру, нам довелося релокувати частину редакції в безпечніші області України. Це були великі й несподівані витрати, а наш «аварійний резерв» уже був витрачений на поточні потреби. Тоді ми почали шукати організації, які могли би підтримати й індивідуально, і команду загалом. Однією з тих, хто відгукнувся, стала ZMINA. Саме завдяки цій допомозі вдалося забезпечити безпечний виїзд трьох людей з операційної команди, зокрема нашої колеги, яка на той час була вагітною.

Наскільки повномасштабна війна змінила вашу роботу?

До повномасштабного вторгнення у мене теж були керівні посади, але відповідальність обмежувалася рамками трудового законодавства. Зараз усе інакше: я відповідаю за життя людей у буквальному сенсі. А також, якщо раніше мене ніхто не намагався вбити, то тепер такі ризики існують щодня.

Кордон.Медіа ми заснували вже під час повномасштабної війни, у березні 2023 року. І відтоді колосальні кошти йдуть саме на забезпечення безпеки. У нашій команді шість воєнкорів, а я сьома, хоча зараз майже не виїжджаю на фронт. Витрати на бронжилети, каски, психологів, релокацію, техніку і навіть побутові речі після обстрілів – це шалені суми. У мирному житті за ці гроші можна було б утримувати кілька редакцій.

Чи шкодували Ви, що обрали цей шлях?

Ні. Це цікаво, хоча і небезпечно. Ми визнаємо, що у багатьох із нас уже з'явилася певна «адреналінова залежність», яка нічим не краща за наркотики, тільки більш соціально прийнятна. Але головне інше: війна сама прийшла до нашого дому. Ми її не чекали і не просили. Ми просто робимо те, що вміємо найкраще – фіксуємо правду й доносимо її до людей.

Що допомагає вистояти в моменти відчаю?

Іноді просто даєш собі час – поплакав, видихнув і працюєш далі. Ми не обирали ці реалії, але пристосувалися до них. Звісно, завжди є вибір виїхати за кордон, але ми хочемо бути тут, поруч із людьми, працювати на місцях і робити свій внесок у спільну перемогу.

Наскільки відчутна підтримка спільноти?

Це надзвичайно важливо. Як армія тримається завдяки тилу, так і ми стоїмо завдяки мережі громадських організацій. Вони допомагають знайти фінансування, надають консультації, створюють середовище, у якому медіа можуть працювати. Без них нашої роботи просто не було б. Адже закрити всі потреби лише власними силами – нереально. Звісно, також є і професійне спілкування з колегами, яке надихає та стимулює. А за глибшою підтримкою ми звертаємося до психотерапевтів.

Олена Набокова,
волонтерка, Запоріжжя

У чому полягає суть Вашої діяльності? Кого саме ви підтримуєте і як давно займаєтеся цим?

Я є тренеркою та активісткою із Запоріжжя. У громадському секторі я з 2014 року – спочатку як волонтерка під час Майдану, а згодом і під час війни на Донбасі. Тоді я допомагала переселенцям, дітям, літнім людям, навіть тваринам. Із часом це переросло у системну роботу. У 2018 році ми заснували організацію «Українське жіноцтво», яка має дуже конкретну місію – підтримувати жінок, які не потрапляють до жодної «пільгової» категорії, але хочуть жити гідно, працювати офіційно, розвиватися, сплачувати податки.

Ми створили професійний хаб, де жінки можуть отримати психологічну, юридичну та освітню підтримку. У нас працюють також логопеди для дітей, які постраждали від стресу й обстрілів. Також ми маємо програми для вагітних – допомагаємо їм як під час вагітності, так і після пологів. Усе це спрямовано на мешканок нашої області, а також на внутрішньо переміщених осіб. За роки роботи ми допомогли вже понад 9 тисячам людей.

З яким запитом ви звернулися до Центру прав людини ZMINA? Чи допомогла вам їхня підтримка?

Для мене ZMINA стала справжнім променем світла в темряві. Я сама маю інвалідність, хворе серце, пережила втрату єдиного сина і довгі роки клінічної депресії. Увесь цей час я працювала, дбала про інших, але майже не дозволяла собі піклуватися про себе. В якийсь момент я фізично зламалася – перестали слухатися руки та ноги. Було відчуття, що я більше не витримаю.

Саме тоді я отримала допомогу від ZMINA. Вона була різною – і психологічною, і навіть такою «людяною», як можливість відпочити в санаторії, побути в тиші. Їхня команда вразила мене не лише професійністю, а й глибокою емпатією. Вони поставилися до мене не з формальністю та наміром просто реалізувати грантові кошти, а як сестри – з підтримкою, розумінням, співпереживанням. І це було саме те, що врятувало мене й дало сили рухатися далі.

Що було найважчим у Вашій діяльності на початку повномасштабного вторгнення? І які виклики є зараз?

У перші місяці вторгнення ми працювали майже без перепочинку – по 10-12 годин на добу. Люди зверталися з найрізноманітнішими потребами: від ліків і продуктів до евакуації. Ми намагалися допомогти всім, і це було надзвичайно виснажливо. Найбільше вражали історії дітей. Були ті, хто тремтіли й ховалися під столами під час

обстрілів, і навіть ті, хто зазнали насильства чи втратили близьких. Таке переживаєш дуже болісно.

Зараз ситуація змінилася. Найважче – усвідомлювати, що у цілого покоління фактично вкрали дитинство і молодість. Спочатку пандемія коронавірусу, тепер війна. Вони не бачили звичайного безпечного життя. Також складно приймати розрив особистих і родинних зв'язків, коли близькі люди в Росії виправдовують війну проти України.

Для мене особисто найважчим було те, що я завжди вважала себе пацифісткою, а тепер іноді відчуваю хвилі ненависті, дивлячись на те, що відбувається, коли бачу загиблу дитину... Біль війни дуже змінює людину.

Чи були у Вас моменти, коли хотілося все кинути? Що допомогло вистояти у таких ситуаціях?

Так, моменти відчаю були. Коли виснаження надто велике, здається, що вже не зможеш продовжувати. Але мене завжди рятувало відчуття, що моя робота комусь потрібна. Очі дітей, вдячність матерів, навіть просте слово «дякую» – це дає неймовірні сили.

А ще – саме те, як і яку підтримку я отримала від ZMINA. Вони подарували мені відчуття, що я теж важлива, що і про мене є кому подбати. Іноді ті, хто допомагає іншим, самі залишаються без підтримки. А завдяки ZMINA я зрозуміла: я не одна. Це був ковток повітря у дуже темний час.

Чи відчуваєте Ви підтримку також спільноти?

Так, безумовно. У громадському секторі я відчуваю справжнє сестринство. Ми всі дуже різні, але нас об'єднує не гонитва за грошима, а любов і бажання змінювати світ. І ця підтримка колег надзвичайно цінна. Ми надихаємо одна одну прикладами, допомагаємо порадами, іноді навіть просто гумором.

Мар'яна Вербовська,
журналістка, Львів

У чому полягає суть Вашої діяльності? Яких верств населення це стосується, та як довго Ви цим займаєтесь?

Моя основна діяльність – це журналістика. Уже три роки я зосереджена на журналістських розслідуваннях у медіа NGL Media, заснованому ще у 2013 році у Львові як незалежне антикорупційне видання. До цього я працювала в різних новинних редакціях, але саме розслідування стали для мене новим етапом, більш складним і водночас більш глибоким.

Найчастіше я займаюся темами екології, прав людини, іноді антикорупцією. Це стосується широких верств населення, адже екологія й права людини торкаються кожного, незалежно від регіону. Хоча ми базуємося у Львівській області, наша аудиторія охоплює всю Україну, бо ми вже давно перейшли від регіонального рівня до всеукраїнських тем.

З яким запитом Ви звернулися до ZMINA? Чи допомогла Вам вирішити Ваші труднощі допомога від Центру прав людини ZMINA? І якщо так, то як?

Я звернулася до ZMINA із запитом щодо психологічної підтримки. Це було десять сесій із психотерапевткою, і вони виявилися для мене дуже важливими. На той час у нас вийшло кілька резонансних розслідувань, які викликали хвилю тиску і навіть наклепів на мене особисто. Ми публікували матеріали про діяльність Держлісагентства і про незаконні вирубки в Карпатах, і після цього були телефонні дзвінки, пости з образами, навіть судові позови проти нас. Додатково ми працювали над темою викрадення дітей батьками після розлучень – і це теж спричинило хвилю агресії, цькування й загроз. Усе це було важким і виснажливим, і саме тоді допомога від ZMINA дала можливість відновити внутрішні ресурси, знайти стабільність. Мені було комфортно, бо я сама могла обрати терапевта й напрям роботи. Це не виглядало як формальність, а справді дало ефект.

Що було найважчим у Вашій роботі на початку повномасштабного вторгнення і що є найважчим зараз?

Найважчим на початку було відчуття величезної напруги і виснаження. Ми всі жили в умовах невизначеності, а робота журналіста-розслідувача й без того пов'язана з великим психологічним тиском. Додатково з'явилася постійна тривога за безпеку, відповідальність за команду і за матеріали, які ми публікували.

Зараз теж непросто. Найскладніше – це знайти баланс: вміти відділяти себе від історій, які ти описуєш, не згорати від емпатії, але й не бути байдужою. Це стосується і тем насильства, і теми війни, і будь-яких людських трагедій. Мені доводиться свідомо

організовувати собі відпочинок і відновлення, інакше просто неможливо витримати таке навантаження.

Чи шкодували Ви колись, що стали на шлях боротьби за справедливість і права людини, чи все ж були моменти, коли хотілося все кинути? Що допомагало встояти у такі моменти?

Чесно кажучи, були моменти, коли я шкодувала чи хотіла все залишити. Особливо тоді, коли тиск ставав персональним: коли тебе ображають у соцмережах, коли дзвонять уночі з вимогою спростувань, коли проти тебе подають у суд. Це все справді виснажує.

Але водночас завжди є речі, які тримають. По-перше, це усвідомлення важливості роботи: іноді ніхто, крім нас, не говорить про певні проблеми, і якщо ми цього не зробимо, суспільство так і не дізнається правду. По-друге, це результат – наприклад, після наших матеріалів відкривали кримінальні справи. По-третє, це особисте зростання: ти розумієш, що можеш більше, ніж думав. І, звісно, велике значення має колектив – ми невелика, але дуже професійна команда, і це надихає.

Чи допомагає відчуття підтримки спільноти, усвідомлення, що Ви не одна у своїх труднощах, і колеги з громадського сектору готові підставити своє плече?

Так, і це дуже важливо. Я відчувала підтримку як від своєї редакції, так і від інших організацій. Наприклад, після матеріалу про викрадення дітей одразу кілька організацій запропонували нам юридичну допомогу, навіть без того, щоб ми про неї просили. Це було надзвичайно цінним – знати, що ти не залишаєшся сам на сам із системою.

Особливо відчутною була підтримка жіночих організацій – таких як ZMINA, Жінки в медіа, Центр жіночої перспективи. Вони реагували на наші матеріали, пропонували допомогу, і це створювало відчуття, що ми є частиною більшої спільноти. Усвідомлення, що за тобою стоїть коло однодумців, справді додає сил продовжувати.

Олена Ф.,
волонтерка, Херсон⁴³

У чому полягає Ваша діяльність і на які громади вона спрямована?

Я є засновницею та директоркою благодійного фонду. Я створила його в квітні 2023 року, після того, як певний час працювала волонтеркою на Херсонщині. Тоді я зрозуміла, що для системної допомоги громадам потрібно вивчати грантові програми і залучати фінансування. Згодом ми офіційно зареєстрували фонд, і вже два роки поспіль реалізуємо соціальні та відновлювальні проекти в звільнених громадах Херсонської області. Наприклад, разом із USAID ми відремонтували укриття у Херсонському центрі переливання крові, щоб він міг працювати навіть під обстрілами. Також відкривали соціальні пральні – закупили машини, сушарки, забезпечили їх миючими засобами на рік. У деяких селах встановлювали камери відеоспостереження для безпеки.

Ми створили дві мобільні бригади «добробатів», які допомагали ремонтувати пошкоджені дахи й будинки. Також проводили навчання з домедичної допомоги в прифронтових громадах, зокрема в Дар'ївській, лише за 20 км від лінії бойових дій. Там інструктори навчали людей діяти під час поранень чи обстрілів, роздавали турнікети, інструкції та пам'ятки, як поводитися у разі атаки дронів. Зараз ми облаштовуємо два соціальні простори для внутрішньо переміщених осіб у Великоолександрівці та Високопіллі. Усі ці проекти реалізуються у співпраці з Херсонською обласною адміністрацією та місцевими громадами.

З яким запитом Ви звернулися до Центру прав людини ZMINA і чи допомогла Вам ця підтримка?

Коли я звернулася по допомогу, жила у Тернопільській області разом із дітьми, адже там було безпечніше. Водночас кожного місяця я їхала у звільнені громади Херсонщини, надягала бронежилет, каску і під обстрілами реалізовувала проекти. Це дуже виснажило мене психологічно.

До того ж у листопаді 2022 року в окупації померла моя мама, якій не надали медичної допомоги. Це стало для мене величезним ударом, і я впала у глибоку депресію. Саме тоді я звернулася до ZMINA, і мені надали психологічну підтримку. Бо я не могла би собі це фінансово дозволити. Я не знаю, як би не ця підтримка, чи змогла б я далі рухатися і допомагати іншим. Психолог, кандидатка медичних наук, допомогла мені впоратися з втратою, знайти сили та усвідомити цінність моєї роботи. Завдяки профінансованим консультаціям я відновилася і змогла повернутися до діяльності. Психолог настільки досвідчена і професійна, і вона настільки допомагає повернути мені саму себе, що я далі продовжую з нею працювати вже за власні кошти. Але надана

43

* Олена приховує прізвище та власне зображення з міркувань безпеки, оскільки має родичів на окупованій території

тоді допомога від ZMINA була для мене вкрай потрібною і важливою – після цієї підтримки моє життя кардинально змінилося у кращий бік.

Що було найважчим після повномасштабного вторгнення і що змінилося у Вашому житті?

До війни я працювала посадовою особою місцевого самоврядування, була заступницею сільського голови. Жила в аб'юзивних стосунках, сподіваючись, що чоловік зміниться. Але після вторгнення я зрозуміла: життя одне, воно надто коротке, щоб його терпіти. Заснувала фонд і майже одразу після цього подала на розлучення.

Цей крок став переломним. Попри втрати й біль, я отримала нове життя. Я здобула освіту з проєктного менеджменту на рівні ЄС, почала писати й реалізовувати проєкти, а також передавати досвід іншим громадським організаціям. Зараз я живу в Миколаєві, бо це ближче до Херсонщини й легше допомагати громадам півдня.

Чи думали Ви виїхати за кордон?

Я з дітьми прожила 150 днів в окупації на лівобережжі Херсонської області. Через те, що я була посадовою особою, російські окупанти почали схиляти мене до співпраці з ними – я категорично відмовлялась. Коли зрештою вдалося виїхати, то пробула три тижні у Варшаві разом із дітьми. Але зрозуміла, що моє місце саме в Україні. У Польщі я відчувала себе чужою. Тому повернулася й почала працювати в Кременецькій міській раді в Тернопільській області та паралельно підтримувати Херсонщину.

Чи шкодували Ви, що стали на шлях громадської діяльності?

Жодного разу. Це моя місія. Я відчуваю, що роблю потрібну справу. Найбільшою підтримкою є мої діти, які пишаються мною. Вони так само патріотичні й мріють повернутися в Херсонську область після її звільнення. Водночас, коли ми приїжджаємо у віддалені села з мобільними бригадами, люди з вдячністю зустрічають нас. Їхні очі, сповнені надії – це додає мені сил та мотивує працювати далі попри усі виклики.

ВИСНОВКИ

Українські громадські активістки залишаються опорою для стійкості суспільства в умовах війни. Проте для збереження їхнього ресурсу та потенціалу необхідні системні механізми підтримки – психологічної, юридичної, фінансової та інституційної. Саме безпека, збереження і навіть розширення ініціатив цих жінок є запорукою для сталого розвитку громадянського суспільства України під час війни та у повоєнний період.

Результати дослідження засвідчили, що переслідування активісток є поширеним явищем в Україні. Близько двох третин опитаних вважають подібні загрози системною проблемою. Найпоширенішими формами тиску, зафіксованими як у глибинних інтерв'ю, так і в кількісному опитуванні, а також і в документуванні Центру прав людини ZMINA, стали онлайн-залякування та погрози у соціальних мережах, дискредитація у медіа, професійних чи громадських колах, а також прояви гендерної дискримінації, які не залежать від соціального статусу жінки. Понад третина активісток повідомила про власний досвід переслідувань, імовірність якого зростала у зв'язку з проживанням у малих населених пунктах, старшим віком респонденток та відсутністю офіційної зайнятості. Найчастіше звертали увагу на такі форми переслідувань, як принизливі коментарі у соціальних мережах, поширення неправдивої інформації, онлайн-тролінг і надсилання образливих повідомлень ті, хто безпосередньо з цим стикався. Виявлена тенденція підтверджується як кількісними результатами опитування, так і якісними даними глибинних інтерв'ю, що свідчить про узгодженість результатів різних методів. А проведені інтерв'ю не лише відображають досвід окремих жінок, а й загалом характеризують тенденції, які відбуваються з активними учасницями українського громадського сектору та медіаспільноти під час війни.

Дослідження не тільки показало зростання ролі жінок у громадських ініціативах, появу горизонтальних зв'язків і мереж, але й окреслило виклики, з якими вони стикаються на своєму шляху – у першу чергу з психологічним тиском і цькуванням через свою діяльність. Попри це, а також фізичну небезпеку, перешкоджання та фінансову нестабільність, переважна більшість активісток не шкодує про свій вибір, вважає свою діяльність місією та лише у крайньому випадку погодиться її припинити. Багато з них говорять про відчуття сенсу від своїх дій, вдячність людей та збережені, психологічно й фізично, життя тих, кому вони допомагають, що і дає мотивацію продовжувати свою справу. Респондентки наголошують, що саме солідарність і мережеві зв'язки виступають одним із головних ресурсів стійкості в умовах війни.

Лише кожна п'ята з тих, хто зазнали онлайн-переслідувань, змогла повністю вирішити проблему після консультації з фахівцями з цифрової безпеки. Більшість зазначила, що загрози залишилися навіть після отримання фахової допомоги. Близько третини постраждалих не знали про жодну доступну форму підтримки, що свідчить про низький рівень обізнаності щодо наявних механізмів допомоги. Найчастіше згадуваними видами підтримки були психосоціальна допомога, юридичний супровід і

консультації з цифрової безпеки. Найвищий рівень ефективності отриманої допомоги спостерігався при одержанні саме психосоціальної та юридичної підтримки.

Переважає більшість респонденток вважає, що держава не забезпечує належного захисту прав активістів і активісток, а проведені глибинні інтерв'ю виявили здебільшого негативне сприйняття діяльності правоохоронних органів. За висновками респонденток, через низьку ефективність у розслідуванні випадків переслідувань, вибіркове реагування та залежність від волі керівництва або впливових осіб, діяльність правоохоронних органів підриває довіру до системи та залишає активісток без реального правового захисту. Найактуальнішими заходами державної підтримки, які потребують уваги були названі: ефективне розслідування погроз і нападів, притягнення винних до відповідальності, реагування на онлайн-цькування, посилення цифрової безпеки, надання психосоціальної підтримки та забезпечення фізичного захисту в разі доведеної загрози.

Загалом фізична небезпека сприймається як менш ймовірна загроза, ніж психологічна. Жінки-активістки, які мають роботу, оцінюють ризики фізичної небезпеки нижче, ніж безробітні. При цьому мешканки великих міст виявляють вищу чутливість до потенційних загроз, попри менший реальний досвід переслідувань. Стосовно психологічної безпеки – кожна п'ята респондентка вказала на високу ймовірність загроз, близько половини – на середню. Близько третини активісток зізналися, що відчувають страх за життя через свою громадську діяльність. Це відчуття частіше проявляється серед жінок із малих міст і сіл.

Хоча гендерна дискримінація визнана проблемою, більшість респонденток визнає, що переслідування зумовлені передусім громадською активністю, а не статтю.

Попри складні умови, понад половина опитаних вважає, що через дефіцит кадрів у зв'язку з мобілізацією чоловіків можливості для жінок зросли. Майже всі респондентки наголосили, що в Україні зберігаються неформальні обмеження для жінок у кар'єрному зростанні та доступі до управлінських позицій. Навіть за умови відкриття нових можливостей, реалізація цього потенціалу ускладнюється через необхідність поєднувати громадську активність із посиленими сімейними обов'язками, зокрема доглядом за дітьми та літніми родичами.

Воєнні обставини суттєво змінили як характер громадської діяльності жінок, так і спектр ризиків, на які вони наражаються. Частина активісток адаптували свою роботу до нових реалій, зосередившись на підтримці Збройних Сил України, допомозі внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, пораненим, родинам загиблих і військовополонених. Водночас цей зсув призвів до певного звуження діяльності в інших важливих сферах, таких як освіта, охорона здоров'я, антикорупційна боротьба чи екологія, хоча ці напрями також зберегли свою актуальність і продовжують розвиватися в складніших умовах.

Основні бар'єри для активісток – це гендерні упередження, сімейні обов'язки, воєнні обмеження, неефективність реалізації законодавчих механізмів захисту, тиск з боку державних структур та фінансові труднощі. До вже наявних загроз додалися нові

виклики, пов'язані з воєнними діями: зростання тривожності, страх за життя і безпеку рідних, загроза окупації, перебої з комунікаціями та доступом до ресурсів. І в окремих випадках саме ці наслідки воєнних дій є більш небезпечними для активісток, особливо коли війна та їхня громадська діяльність перетинаються, і вони стають ціллю як через свою активну позицію, так і через специфіку роботи у воєнному контексті.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству охорони здоров'я України:

1. **Інституціоналізація психологічної підтримки.** Розвивати можливості отримання фахової підтримки зі збереження ментального здоров'я активісток, журналісток і громадських діячок. Створювати довготривалі програми психологічного супроводу та покращити інформування про необхідність і можливості одержання такої допомоги.

Міністерству освіти і науки України:

2. **Розвиток мережі психологічної допомоги.** Підтримувати професійний розвиток і збільшувати кількість кваліфікованих психологів, що спеціалізуються на роботі із правозахисницями, активістками громадського сектору та журналістками.

Міністерству внутрішніх справ України:

3. **Посилення захисту.** Покращувати доступ журналісток, правозахисниць і активісток до системи правового захисту та юридичної підтримки. Підвищувати кваліфікацію щодо реагування на переслідування та онлайн-цькування, особливо у зв'язку із правозахисною, громадською чи журналістською діяльністю. Підвищувати якість розслідування справ, що стосуються журналісток, правозахисниць і громадських активісток.
4. **Розробка гендерно чутливих протоколів.** Розробити спеціалізовані гендерно чутливі протоколи реагування на кіберзлочини, а також забезпечувати оперативну взаємодію між правоохоронними органами, медіа та платформами соціальних мереж з метою ідентифікації правопорушників і припинення поширення контенту, що має ознаки цькування, погроз або дискредитації. Важливо, щоб такі дії супроводжувалися притягненням винних до відповідальності та системним моніторингом динаміки подібних правопорушень.
5. **Створення спеціалізованої «гарячої лінії».** Такий сервіс має надавати фахову підтримку у випадках онлайн-переслідувань, кібербулінгу, витоку персональних даних, зламу акаунтів та інших форм цифрових загроз. Консультант(к)и гарячої лінії повинні бути підготовлені до надання практичних рекомендацій щодо усунення наслідків кібернападів, відновлення доступу до ресурсів, захи-

сту конфіденційної інформації та фіксації фактів правопорушення для подальшого звернення до правоохоронних органів.

Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:

6. **Моніторинг інформаційного тиску в медіа.** Посилювати роль Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у моніторингу національних і регіональних медіа щодо випадків використання інформаційного тиску на активісток, журналісток, правозахисниць (замовні матеріали, маніпулятивні публікації, тенденційне висвітлення, цькування) та розробити спільно з журналістськими об'єднаннями механізми реагування на подібні порушення стандартів.

Правозахисним організаціям:

7. **Посилення солідарного мережування.** Розвивати горизонтальні зв'язки між активістками, журналістками, правозахисницями через проведення спільних заходів. Сприяти встановленню зв'язків між медіа та активістками задля поширення результатів їхньої діяльності для широкого загалу.
8. **Проведення інформаційних кампаній.** Сприяти інформуванню активісток, журналісток, правозахисниць про необхідність звернення за психологічною та юридичною підтримкою, розповсюджувати інформацію про конкретні можливості її отримання.

Міжнародним організаціям:

9. **Грантова підтримка регіональних громадських організацій і медіа.** Запровадити механізми грантової підтримки для незалежних регіональних медіа та громадських організацій, які висвітлюють тему прав жінок і протидії переслідуванням активісток, надають захист і підтримку жінкам, задіяним в журналістській чи громадській діяльності.
10. **Створення цільового фонду підтримки активісток.** Такий фонд має забезпечувати не лише фінансову допомогу, але й доступ до правового супроводу та психосоціальних послуг, особливо для жінок, які проживають у малих населених пунктах або втратили роботу через переслідування. Окремий акцент слід зробити на захисті активісток у сільських громадах і невеликих містах, де рівень вразливості є вищим через обмежені ресурси, ізоляцію та слабку присутність незалежних медіа.

Додаток 1.

ТАБЛИЦІ ДО КІЛЬКІСНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

Соціологічне дослідження, на матеріалах якого було підготовлено цей звіт, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з Центром прав людини ZMINA у формі онлайн-опитування активісток, присвяченого проблемам переслідування представниць громадянського суспільства. Опитування тривало з 28 листопада 2024 року по 19 лютого 2025 року. Метод збору даних: онлайн-анкетування за допомогою опитувальника, створеного за відповідним посиланням у Google Forms. Залучення учасниць із цільової групи активісток відбувалося за допомогою поширення посилання на опитування. Опитування не є репрезентативним, однак відображає тренди і тенденції, думки та оцінки, поширені в досліджуваній цільовій групі.

1. На Вашу думку, як часто жінки-активістки зазнають переслідувань в Україні?

	n	%
Дуже часто	8	6,6
Часто	70	57,4
Рідко	20	16,4
Дуже рідко	2	1,6
Ніколи	0	0,0
Важко сказати	22	18,0

2. Як Ви вважаєте, хто серед громадських активістів частіше зазнає переслідувань в Україні?

	n	%
Жінки-активістки зазнають переслідувань частіше, ніж чоловіки-активісти	54	44,3
Як і жінки-активістки, так і чоловіки-активісти зазнають переслідувань однаковою мірою	43	35,2
Чоловіки-активісти зазнають переслідувань частіше, ніж жінки-активістки	6	4,9
Важко сказати	19	15,6

3. На Вашу думку, яких саме переслідувань найчастіше зазнають жінки-активістки в Україні? (Оберіть усе, що підходить)

	n	%
Фізичне насильство (напади)	52	42,6
Пошкодження майна	35	28,7
Гендерна дискримінація	89	72,9
Сексуальне насильство	29	23,8
Домашнє насильство	15	12,3
Онлайн-залякування та погрози у соціальних мережах	98	80,3
Дискредитація у ЗМІ, професійних чи громадських колах	92	75,4
Переслідування із використанням юридичних інструментів (цивільні, кримінальні, адміністративні справи проти жінок-активісток)	39	31,9
Фішинг електронної пошти чи облікового запису (акаунту) у соціальних мережах, DDoS-атаки на сайт	19	15,6
Інше	1	0,8

Вважаю, що жінки-активістки серйозних переслідувань не зазнають	1	0,8
Важко сказати	4	3,3

4. Чи Ви особисто зазнавали певних переслідувань через громадський активізм?

	n	%
Так	46	37,7
Ні	57	46,7
Важко сказати	19	15,6

5. Якщо Ви особисто зазнавали переслідувань, будь-ласка, вкажіть які саме?

(Оберіть усе, що підходить)

	n	% до відпв
Переслідування із використанням юридичних інструментів (кримінальні справи, позови до суду)	12	26,1
Фізичне насильство (напади)	7	15,2
Пошкодження майна	3	6,5
Гендерна дискримінація	22	47,8
Сексуальне насильство	3	6,5
Домашнє насильство	3	6,5
Онлайн-залякування та погрози у соціальних мережах	24	52,2
Дискредитація у ЗМІ, професійних чи громадських колах	25	54,3
Інше	3	6,5
Важко сказати	0	0,0

Примітка. Відповіли ті, хто зазнав переслідувань (n=46).

6. Чи доводилося Вам особисто стикатися з наступними видами онлайн-переслідування чи цькування?

	n	% до відпв
Принизливі коментарі у соціальних мережах щодо Вас і Вашої діяльності	36	78,2
Розміщення неправдивої інформації щодо Вас	20	43,5
Тролінг чи маніпулювання в онлайн-дискусіях	18	39,1
Поширення чуток, образливих повідомлень про Вас (чи Ваших рідних) через електронну пошту або в соціальних мережах	16	34,8
Надсилання чи розповсюдження принизливих відео, фото, колажів тощо	7	15,2
Погрози у соціальних мережах фізичним насильством Вам чи Вашим рідним (побиттям, зґвалтуванням, вбивством)	7	15,2
Зламування Вашої електронної пошти чи облікового запису (акаунту) у соціальних мережах	3	6,5
Виключення Вас з нішових онлайн-мереж чи комунікацій	2	4,3
Інше	1	2,2
Ні, мені не доводилося стикатися з онлайн-переслідуванням чи цькуванням	3	6,5

Примітка. Відповіли ті, хто зазнав переслідувань (n=46).

7. Якщо Ви у минулому зазнали онлайн-переслідування, чи Ви консультувалися у фахівців у сфері цифрової безпеки?

	<i>n</i>	<i>% до відпв</i>
Так, консультувалася: проблема була вирішена, загроза – усунута	9	19,5
Так, консультувалася, однак остаточно проблема не була вирішена, загроза – не усунута	31	67,5
Ні, не консультувалася	6	13,0

Примітка. Відповіли ті, хто зазнав переслідувань (n=46).

8. Чи Ви знаєте про наступні види підтримки потерпілих активістів? (Оберіть усе, що підходить)

	<i>n</i>	<i>% до відпв</i>
Підтримка / консультування у сфері цифрової безпеки	18	39,1
Юридична підтримка	19	41,3
Психосоціальна підтримка	24	52,2
Фінансова підтримка	4	8,7
Медійна підтримка	7	15,2
Технічна підтримка (встановлення відеонагляду, тривожної кнопки, можливість негайної релокації із небезпечного місця тощо)	4	8,7
Я не знаю про жоден із перерахованих видів підтримки	15	32,6

Примітка. Відповіли ті, хто зазнав переслідувань (n=46).

9–14. Чи Ви зверталися за вказаними видами підтримки потерпілих активістів та чи отримали допомогу?

9. Підтримка / консультування у сфері цифрової безпеки

	<i>n</i>	<i>%</i>
Так, зверталася, але безрезультатно	9	7,4
Так, зверталася і отримала допомогу	10	8,2
Ні, не зверталася	103	84,4

10. Юридична підтримка

	<i>n</i>	<i>%</i>
Так, зверталася, але безрезультатно	8	6,6
Так, зверталася і отримала допомогу	16	13,1
Ні, не зверталася	98	80,3

11. Психосоціальна підтримка

	<i>n</i>	<i>%</i>
Так, зверталася, але безрезультатно	6	4,9
Так, зверталася і отримала допомогу	35	28,7
Ні, не зверталася	81	66,4

12. Фінансова підтримка

	n	%
Так, зверталася, але безрезультатно	6	4,9
Так, зверталася і отримала допомогу	10	8,2
Ні, не зверталася	106	86,9

13. Медійна підтримка

	n	%
Так, зверталася, але безрезультатно	9	7,4
Так, зверталася і отримала допомогу	8	6,6
Ні, не зверталася	105	86,1

14. Технічна підтримка (встановлення відеонагляду, тривожної кнопки, можливість негайної релокації із небезпечного місця тощо)

	n	%
Так, зверталася, але безрезультатно	1	0,8
Так, зверталася і отримала допомогу	5	4,1
Ні, не зверталася	116	95,1

15. Як Ви вважаєте, чи є достатнім з боку держави захист прав активістів, зокрема жінок?

	n	%
Так, держава повною мірою захищає права жінок-активісток	1	0,8
Так, держава робить певні зусилля для захисту прав жінок-активісток	11	9,0
Ні, держава докладє мало зусиль для захисту прав жінок-активісток	60	49,2
Ні, держава ніяк не захищає права жінок-активісток	34	27,9
Важко сказати	16	13,1

16. На Вашу думку, в яких напрямках повинна зосередитися держава для захисту прав жінок-активісток? (Оберіть усе, що підходить)

	n	%
Ефективне розслідування погроз, нападів та інших видів переслідування, встановлення винних і притягнення їх до відповідальності	106	86,9
Фізичний захист при доведеній загрозі	69	56,5
Попередження та реагування на онлайн-переслідування та цькування	99	81,1
Цифрова безпека	81	66,4
Надання психосоціальної підтримки	78	63,9
Безкоштовна юридична підтримка	33	27,0
Фінансування на покриття всіх або частини судових витрат	14	11,5
Законодавче покарання бездіяльності правоохоронних органів, які не реагують на звернення	32	26,2
Доступ до публічної інформації	4	3,3
Інше	0	0,0
Важко сказати	0	0,0

17. Як Ви зараз оцінюєте ймовірність загрози Вашій фізичній безпеці через активну громадянську позицію?

	<i>n</i>	%
Висока ймовірність	6	4,9
Середня ймовірність	40	32,8
Низька ймовірність	58	47,5
Важко сказати	18	14,8

18. Як Ви зараз оцінюєте ймовірність загрози Вашій психологічній безпеці через активну громадянську позицію?

	<i>n</i>	%
Висока ймовірність	25	20,5
Середня ймовірність	59	48,4
Низька ймовірність	28	23,0
Важко сказати	10	8,2

19. Як Ви зараз оцінюєте ймовірність загрози Вашій цифровій безпеці через активну громадянську позицію?

	<i>n</i>	%
Висока ймовірність	28	23,0
Середня ймовірність	61	50,0
Низька ймовірність	21	17,2
Важко сказати	12	9,8

20. Станом на зараз, наскільки сильно Ви відчуваєте страх за своє життя через свою громадську діяльність?

	<i>n</i>	%
Зовсім не боюся	25	20,5
Майже не боюся	37	30,3
Трохи боюся	40	32,8
Відчуваю постійний страх	2	1,6
Важко відповісти	18	14,8

21. З яким із двох тверджень Ви найбільше погоджується?

	<i>n</i>	%
Переслідування жінок-активісток насамперед пов'язане із їхньою статтю	32	26,2
Переслідування жінок-активісток пов'язане передусім із їхньою громадською активністю	90	73,8

22. На Вашу думку, якою є найбільша перешкода для жінок у веденні громадянської активності? (оберіть не більше 5 варіантів відповіді)

	<i>n</i>	%
Обмаль часу	34	27,9
Проблеми із здоров'ям	18	14,7
Сімейні обов'язки	66	54,1
Фінансові обмеження	45	36,9

Обмеження та труднощі, пов'язані з російсько-українською війною (повітряні тривоги, обстріли, проблеми з електропостачанням, зв'язком, Інтернетом тощо)	51	41,8
Гендерні упередження у суспільстві	81	66,4
Обмаль фінансово-економічних знань і компетенцій	29	23,8
Обмаль юридично-правових знань	28	22,9
Обмаль лідерських навичок	19	15,6
Протидія державних органів, їхнє небажання йти на співпрацю	46	37,7
Протидія тих агентів, проти яких спрямована громадянська активність	31	25,4
Відсутність поширених і працюючих механізмів захисту громадянських активісток на законодавчому рівні	49	40,2
Вважаю, що жодних перешкод для жінок у веденні громадянської активності немає	1	0,8
Важко сказати	0	0,0

23. Як, на Вашу думку, повномасштабна війна вплинула на перебіг громадянської діяльності жінок? (лише одна відповідь)

	n	%
З'явилося більше обмежень та гендерних упереджень через небезпеку військових дій	29	23,8
З'явилося більше можливостей через дефіцит кадрів, пов'язаний з мобілізацією чоловіків на війну	69	56,6
Після повномасштабного вторгнення суттєвих змін не відбулося	11	9,0
Важко сказати	13	10,7

24. Як Ви вважаєте, на даний момент в Україні досі існує «скляна стеля» (неформальні обмеження в кар'єрному просуванні) щодо жінок в плані їхнього професійного розвитку?

	n	%
Так, такі неформальні обмеження досі є поширеними	76	62,3
Так, з такими обмеженнями можна зіткнутися, але вже рідше	38	31,1
Ні, такі обмеження не простежуються	4	3,3
Важко сказати	4	3,3

25. Як Ви вважаєте, яка сфера активізму зараз найбільш розповсюджена серед жінок з активною громадянською позицією? (оберіть не більше 3-х варіантів відповіді)

	n	%
Права жінок, гендерна рівність	77	63,1
Підтримка воїнів ЗСУ на передовій	65	53,3
Підтримка ветеранів, поранених ЗСУ	48	39,3
Допомога жінкам, які втратили рідних на війні	37	30,3
Підтримка внутрішньо переміщених осіб	60	49,2
Підтримка груп, вразливих до дискримінації (етнічні меншини, ЛГБТ тощо)	26	21,3
Боротьба з бідністю	6	4,9
Розвиток освіти	2	1,6
Охорона здоров'я	2	1,6
Екологічні проблеми	3	2,4
Розвиток громад	22	18,0
Проблеми корупції	7	5,7
Інше	1	0,8
Важко сказати	0	0,0

26. Які існують виклики, на Вашу думку, для професійного зростання та розвитку потенціалу жінок-активісток в Україні під час повномасштабної війни? (оберіть не більше 3-х варіантів відповіді)

	n	%
Гендерні стереотипи	75	61,5
Сімейні турботи	62	50,8
Психологічний стрес	95	77,9
Невизначеність щодо термінів тривання війни	47	38,5
Проблеми комунікації з колегами і партнерами	11	9,0
Проблеми планування та організації робочого часу	25	20,5
Обмеження у здобутті додаткових навичок та компетенцій	19	15,6
Інше	1	0,8
Важко сказати	1	0,8

27. Як Ви вважаєте, чи існує солідарність у середовищі жінок-активісток України?

	n	%
Так, маю власний досвід як надання, так і отримання моральної та дієвої підтримки	87	71,3
Так, дещо чула про це, але сама не стикалися	16	13,1
Ні, у середовищі жінок-активісток бракує солідарності	12	9,8
Важко сказати	7	5,7

28. Ваш вік:

	n	%
18–29	25	20,5
30–39	29	23,8
40–49	44	36,1
50–59	14	11,5
60+	10	8,2

29. Чи є у Вас діти?

	n	%
Немає дітей	58	47,5
1 дитина	32	26,2
2 дитини	27	22,1
3 дитини і більше	5	4,1

30. Ваша освіта:

	n	%
Незакінчена середня або загальна середня	2	1,6
Середня спеціальна	2	1,6
Вища або незакінчена вища	118	96,7

31. Де Ви проживаєте зараз?

	n	%
Вінницька область	2	1,6
Волинська область	3	2,5

Донецька область	–	–
Дніпропетровська область	3	2,5
Житомирська область	2	1,6
Закарпатська область	1	0,8
Запорізька область	6	4,9
Івано-Франківська область	3	2,5
Київська область	14	11,5
місто Київ	21	17,2
Кіровоградська область	2	1,6
Львівська область	19	15,6
Миколаївська область	2	1,6
Одеська область	8	6,6
Полтавська область	4	3,3
Рівненська область	–	–
Сумська область	3	2,5
Тернопільська область	2	1,6
Харківська область	10	8,2
Херсонська область	–	–
Хмельницька область	5	4,1
Черкаська область	6	4,9
Чернігівська область	3	2,5
Чернівецька область	3	2,5

32. Тип населеного пункту, в якому Ви проживаєте зараз?

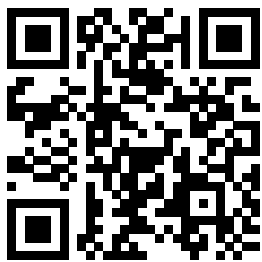
	<i>n</i>	%
Велике місто	86	70,5
Мале місто	25	20,5
Село	11	9,0

33. Чи є у Вас наразі офіційна робота?

	<i>n</i>	%
Так	97	79,5
Ні	25	20,5

Жінки в медіа та активізмі: виклики, ризики та можливості в умовах війни: Аналітичний звіт / Белошенко А., Роді А.; ред. Печончик Т., Синюк О., Юзик І.; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2025. – 120 с.

(с) Центр прав людини ZMINA, 2025

Центр прав людини ZMINA — українська правозахисна організація, яка працює у сфері захисту свободи слова, протидії дискримінації, попередження катувань і жорстокого поводження, підтримки правозахисників і громадських активістів, а також документування міжнародних злочинів та захисту прав потерпілих внаслідок війни.